

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM  
MEZŐGAZDASÁG- ÉS ÉLELMISZER-TUDOMÁNYI KAR  
GAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

UJHELYI IMRE ÁLLATTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

DOKTORI ISKOLAVEZETŐ:  
DR. BENEDEK PÁL DSC  
EGYETEMI TANÁR

AZ ÁLLATI TERMÉK ELŐÁLLÍTÁS, FELDOLGOZÁS ÉS  
FORGALMAZÁS ÖKONÓMIAI KÉRDÉSEI PROGRAM

PROGRAMVEZETŐ:  
DR. TENK ANTAL CSC  
EGYETEMI TANÁR, A MEZŐGAZDASÁGTUDOMÁNY KANDIDÁTUSA

TÉMAVEZETŐ:  
DR. HABIL. NAGY FRIGYES PHD  
C. EGYETEMI TANÁR

**A MEZŐGAZDASÁG NYILVÁNTARTÁSI RENDSZERE ÉS FEJLESZTÉSI  
LEHETŐSÉGEI**

KÉSZÍTETTE:  
**KÁLDI JUDIT**

MOSONMAGYARÓVÁR  
2008

# GAZDÁLKODÓINK ADMINISZTRATÍV KÖTELEZETTSÉGEI AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Értekezés doktori (PhD) fokozat elnyerése érdekében  
A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM  
UJHELYI IMRE ÁLLATTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJA  
AZ ÁLLATI TERMÉK ELŐÁLLÍTÁS, FELDOLGOZÁS ÉS FORGALMAZÁS  
ÖKONÓMIAI KÉRDÉSEI PROGRAMJA

Írta:  
**KÁLDI JUDIT**

**Készült a Nyugat-Magyarországi Egyetem Ujhelyi Imre Állattudományi Doktori Iskola Az állati termék előállítás, feldolgozás és forgalmazás ökonómiai kérdései programja keretében**

**Témavezető: Dr. habil. NAGY FRIGYES PhD**

Elfogadásra javaslom (igen / nem) .....  
(aláírás)

A jelölt a doktori szigorlaton 95,8 % -ot ért el,

Mosonmagyaróvár,

.....  
a Szigorlati Bizottság elnöke

Az értekezést bírálóként elfogadásra javaslom (igen /nem)

Első bíráló (Dr. ....) igen /nem

.....  
(aláírás)

Második bíráló (Dr. ....) igen /nem

.....  
(aláírás)

(Esetleg harmadik bíráló (Dr. ....) igen /nem

.....  
(aláírás)

A jelölt az értekezés nyilvános vitáján.....% - ot ért el

Mosonmagyaróvár,

.....  
a Bírálóbizottság elnöke

A doktori (PhD) oklevél minősítése.....

.....

A doktori (PhD) oklevél minősítése.....

.....  
Az EDT elnöke

## KIVONAT

Hazánk gazdálkodói egy, az eddigi szokásoktól eltérő támogatási rendszerrel ismerkedhettek meg az elmúlt években, melynek egyik fontos követelménye, hogy az igénylők pontos nyilvántartással rendelkezzenek. Ahhoz, hogy a termelők több éven keresztül életképes gazdaságot tudjanak fenntartani, elengedhetetlen, hogy kihasználják a Közös Agrárpolitika nyújtotta lehetőségeket.

A dolgozat áttekinti a mezőgazdasági információs rendszereket, a Nyugat-Dunántúli régió belül vizsgálja a gazdálkodók által vezetett nyilvántartásokat, az általuk használt legfontosabb információforrásokat. Az eredmények között kiemeli a falugazdászok feladatainak fontosságát, a pontos, valós adatokon nyugvó nyilvántartások szükségességét, mint a versenyképes termelés egyik alapvető tényezőjét.

# **ADMINISTRATIONAL REQUIREMENTS OF OUR FARMERS IN THE EUROPEAN UNION**

## **ABSTRACT**

Agricultural producers in the EU member states have several possibilities to apply for financial support besides direct payments, in order to increase effectiveness of production. Therefore the application of the strict requirements regarding the reliability, comparability and time limits is a basic interest for all member states. An accurate and suitable registration system is required from the farmers both in case of direct payments and in case of project applications from the Structural Funds.

The dissertation summarizes the agricultural information systems, investigates the administrations and the most important information sources of the farmers in the West-Transdanubien region. Among the research results the importance of the tasks of the village consultants, the necessity of exact, and data based on real data-administration systems as a basic factor of competitive production.

## TARTALOMJEGYZÉK

<b>1. BEVEZETÉS.....</b>	<b>7</b>
1.1. A téma jelentősége.....	8
1.2. A kutatás időszerűsége.....	9
1.3. A kutatás célkitűzései.....	11
<b>2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....</b>	<b>13</b>
2.1. Előzmények.....	13
2.2. Az agrárinformációs rendszer és a hozzá kapcsolódó fogalmak meghatározása.....	16
2.3. Az információk és a stratégiai tervezés kapcsolata.....	19
2.4. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának alapjai.....	23
2.5. A KAP információs struktúrája, döntési fokozatok.....	23
2.6. Agrárinformációs rendszerek.....	25
2.6.1. Elsődleges információs rendszerek.....	25
2.6.1.1. Agrárstatisztika.....	26
2.6.1.1.1. Gazdaságok tipológiája.....	27
2.6.1.1.2. A termelés statisztikája.....	28
2.6.1.1.3. Monetáris statisztika.....	28
2.6.1.2. Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat.....	28
2.6.1.3. Piaci Információs Rendszerek.....	31
2.6.1.4. Integrált Igazgatási és Ellenőrző Rendszer.....	32
2.6.1.4.1. Gazdaregiszter.....	34
2.6.1.4.2. Egyedi Állat-nyilvántartási és Azonosító Rendszer.....	39
2.6.1.4.3. Mezőgazdasági Parcella Azonosító Keretrendszer.....	40
2.6.2. Másodlagos információs rendszerek.....	41
2.6.2.1. Mezőgazdasági Számlák Rendszere.....	41
2.7. Információs hivatalok.....	42
2.8. Egyéb nyilvántartások.....	44
2.8.1. A Központi Statisztikai Hivatal regisztere.....	44
2.8.2. A Magyar Agrárkamara regisztere.....	45
2.9. Az adatszolgáltatás és a nyilvántartási rendszer jelenlegi helyzete Magyarországon.....	45
2.10. A termelők lehetőségei és kötelezettségei az információs rendszerekkel kapcsolatban.....	46
2.11. A gazdálkodás belső és külső információs lehetőségei.....	47
2.12. A falugazdász-hálózat szerepe az információ-áramlásban.....	49
2.13. A nemzeti agrárszabályozás egyszerűsítése.....	51

2.14. Az információk forrásai, információszerzés módja.....	52
<b>3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....</b>	<b>56</b>
3.1. A saját vizsgálatok felépítése, kérdőívek ismérvei.....	57
3.2. Az adatok kiértékelése.....	60
3.2.1. Kendall-féle egyetértési együttható.....	60
3.2.2. Asszociációs együtthatók.....	62
<b>4. SAJÁT VIZSGÁLATOK ÉS AZOK EREDMÉNYEI.....</b>	<b>64</b>
4.1. Termeléssel összefüggő nyilvántartások.....	65
4.1.2. Növénytermesztéssel kapcsolatos nyilvántartások.....	66
4.1.2.1. Táblatorzskönyv (Földhasználati nyilvántartás).....	66
4.1.2.2. Termény- és takarmányforgalmi mérleg.....	66
4.1.2. Állattenyésztéssel kapcsolatos nyilvántartások.....	66
4.1.2.1. Az állatállomány változás nyilvántartása.....	66
4.1.2.2. Állati termékek forgalmának nyilvántartása.....	67
4.1.2.3. Állattenyésztés ráfordításának gyűjtőlapja.....	67
4.1.3. Egyéb nyilvántartások.....	67
4.1.3.1. Élő- és gépi munka felhasználás nyilvántartása.....	67
4.1.3.2. Vezetői számvitel.....	67
4.2. Az egyes nyilvántartások és az agrárinformációs rendszerek kapcsolata...73	
4.3. A hazai Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer összehasonlítása az osztrák rendszerrel.....	74
4.3.1. Az IIER működése Ausztriában.....	74
4.3.1.1. Az osztrák támogatási kérelem garnitúra.....	77
4.3.1.2. A támogatási kérelmek kitöltése.....	78
4.3.2. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal.....	80
4.4. A falugazdászok feladatai.....	85
4.5. A saját vizsgálat eredményei.....	88
<b>5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....</b>	<b>111</b>
5.1. Az információ fontossága a szabályozásban.....	115
5.2. Az információ fontossága a piac szereplői számára.....	116
<b>6. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....</b>	<b>117</b>
<b>7. ÖSSZEFOGLALÁS.....</b>	<b>120</b>
<b>8. SUMMARY.....</b>	<b>122</b>
<b>IRODALOMJEGYZÉK.....</b>	<b>124</b>
<b>MELLÉKLETEK.....</b>	<b>132</b>
<b>KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....</b>	<b>140</b>

### 1. BEVEZETÉS

Az elmúlt két évtizedben olyan változások történtek Magyarország gazdaságában, társadalmában, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a mezőgazdaságra. A rendszerváltozás előtt hazánkra a kétpólusú gazdasági szerkezet volt jellemző. Az egyik oldalt az a megközelítőleg 1300 mezőgazdasági nagyüzem jellemezte – a termelési érték mintegy háromnegyedét adva –, amelyek számára kötelező volt a teljes körű statisztikai adatszolgáltatás. A másik pólust a több mint egy millió háztáji és kisegítő gazdaság alkotta – a termelési érték egynegyedét adva - rájuk a pontos nyilvántartás vezetése kevésbé volt jellemző.

A mezőgazdaságban bekövetkezett változások – például a szövetkezetek átalakulása, a termőföld magántulajdonba kerülése, stb. – még több kis és közepes gazdálkodó egység létrejöttét eredményezte, melyekről nem mindig álltak, illetve állnak ma sem rendelkezésre pontos, megbízható adatok. Emellett meg kell említeni, hogy a gazdálkodók adatszolgáltatástól való – korábbi, esetlegesen rossz tapasztalatokon alapuló – félelme, elzárkózása a jellemző. Ez a probléma a kutatómunka során is többször felmerült.

Ez az átalakulási folyamat megváltoztatta az agrárvertikum szereplőinek információhoz jutási lehetőségeit és információs igényeit is. A mezőgazdasági termelés jelentős hányadát adó kistermelői réteg, valamint a szövetkezetek átalakulásával létrejött gazdasági társaságok termelési, értékesítési és szaktanácsadási információval való - szervezett keretek közötti - ellátása nem kielégítő.

### 1.1. A TÉMA JELENTŐSÉGE

A mezőgazdaságot érintő döntések meghozatala során hosszútávra szóló és szakmailag megalapozott koncepciók létrehozására van szükség, melyek az ágazat szereplőinek helyzetét, kilátásait kiszámíthatóbbá és tervezhetőbbé teszik. Mindehhez szükség van a közvetlen érdekeltek véleményének, gazdálkodásuk körülményeinek megismerésére, adminisztratív kötelezettségeik elemzésére.

Amikor megkezdődött az Európai Unióval való csatlakozási tárgyalások sorozata, egyre világosabbá vált, hogy hazánkban a mezőgazdasági nyilvántartásokkal, információs és támogatási rendszerekkel kapcsolatban módosításokra lesz szükség.

A jelenlegi piacgazdasági viszonyok között fontos szerepe van a kormányzatnak a gazdaság hatékony működéséhez szükséges makroökonómiai, jogi, infrastrukturális és informatikai feltételek biztosításában. Egy korszerű, tudományosan megalapozott információs rendszer megkönnyíti az operatív döntések meghozatalát, és ugyanígy fontos szerepe van a stratégiai tervezésnél. Az Európai Unióban az agrárpolitikai intézkedések tervezéséhez, kivitelezéséhez, ellenőrzéséhez és folyamatos fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy a mezőgazdaság egészére, valamint egyes szereplőire vonatkozóan megbízható és pontos adatok álljanak rendelkezésre.



### 1.2. A KUTATÁS IDŐSZERŰSÉGE

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájában (KAP) az 1980-as évektől lényeges változások mentek végbe. Ki kell emelni az 1992-es McSharry reformot, mely jelentősen megnövelte a mezőgazdasági támogatási rendszer adminisztrációjával kapcsolatos problémákat.

Ez visszatükröződik a felépítményben is. Ennek szellemében sokkal érzékenyebb információs rendszer bevezetésére volt szükség. Hatékonyságának nyomon követése elemi szakmai feladat és kötelezettség.

1992-ben a mezőgazdasági termelőknek juttatott közvetlen jövedelemtámogatások kerültek bevezetésre; mivel a gazdálkodóknál az árcsökkenések miatt jövedelem-kiesés jelentkezett. Emiatt nagymértékben megnőtt a támogatásra jogosultak és a feldolgozandó kérelmek száma.

2000-ben és 2003-ban folytatódott a KAP átfogó reformja, melynek központi eleme a közvetlen jövedelemtámogatásoknak a termeléstől és az értékesítéstől való fokozatos szétválasztása (decoupling) volt. A változó súlypontok közül az alábbiakat szükséges kiemelni:

- a reformok nyomán erősödött a versenyképességi kényszer az agrárpiaci szereplők számára, egyrészt a piaci árak mérséklődése, másrészt a külső védelem csökkenése miatt.

- A közvetlen jövedelemtámogatások folyósításának feltételül is egyre szigorúbb agrár-környezetvédelmi feltételek teljesítését írták elő (ez utóbbi az úgynevezett cross compliance, a feltételeesség, a kölcsönös megfeleltetés szabályrendszere), illetve nőtt a jelentősége a második pillérnek, a vidékfejlesztésnek is.

2004. május 1-jén az Európai Unió történetének legnagyobb bővítésére került sor. 10 közép- és kelet-európai állam vált az EU teljes jogú tagjává<sup>1</sup>. Az értekezés témájának társadalmi és gazdaságpolitikai aktualitását tudományos időszerűsége is megerősíti, hiszen a bővítés ilyen mértékű végrehajtása számos problémát vetett fel az EU működésében, ezen belül főleg a szigorúan, nemzetek feletti szinten szabályozott Közös Agrárpolitika területén.

Az információs igényeket hazánkban jelenleg számos különböző, egymás hatáskörét sokszor átfedő intézmény próbálja kielégíteni (pl.: Központi Statisztikai Hivatal, falugazdász-hálózat, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, agrárkamarak, terméktanácsok, Agrárgazdasági Kutató Intézet, stb.), melyek szolgáltatásai nem minden esetben összehangoltak, csak korlátozottan felelnek meg az irányító hatóságok és a gazdálkodók igényeinek.

Amennyiben a gazdálkodáshoz szükséges információk egy része nem, vagy nem időben áll a gazdálkodók rendelkezésére, akkor – ha köznapi értelemben nem is éri nagy veszteség a vállalkozásokat, – közvetetten többlethaszonból eshetnek el. Fordítva is így van. Ha az intézmények az információkat nem kapják meg időben és megfelelő minőségben, képtelenek a szabályozó funkciót ellátni.

---

<sup>1</sup> Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia (2007.01.01-től újabb két ország, Románia és Bulgária csatlakozott az Unióhoz.)

A mezőgazdasági termelők nyilvántartási kötelezettségének szükségszerűsége és aktuális volta befolyásolta a kutatási téma kiválasztását. Szükségszerű, hiszen az EU megköveteli tagállamaitól, hogy a Közösség által kötelezően előírt szabályozásokat minden tagországban egységesen végrehajtsák, és aktuális, mivel Magyarország csatlakozása megtörtént. Ettől kezdve a hazai termelők is szembesültek az EU információs és nyilvántartási rendszerének szükségességével, és nyitottá kellett válniuk az adatszolgáltatásra, amennyiben hozzá akarnak jutni az Unió által folyósított támogatásokhoz.

A magyar mezőgazdaság számára az Unióhoz történő integrálódásban az egyik legfontosabb és legösszetettebb kérdést az információs, a nyilvántartási, a támogatási és az ellenőrzési rendszer, illetve mindezek alapja, a gazdálkodó egységek adatszolgáltatása jelenti. Ezért kiemelt szerepet kell, hogy kapjon e rendszerek alaposágának, megbízhatóságának, kapcsolatainak vizsgálata, valamint fejlesztési lehetőségeinek feltárása. A nyilvántartások vezetése alapján készült felmérések nagyban hozzájárulhatnak a helyzeti előnyök feltárásához és kihasználásához.

A kutatás során a növénytermesztésben és az állattenyésztésben alkalmazott nyilvántartások szempontjaira került a fő hangsúly.

### **1.3. A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI**

Magyarország nyilvántartási és mezőgazdasági információs rendszerének jelentős harmonizációs változásokon kellett átesnie. Ezen változások feladatai közé tartozott, hogy a mezőgazdasági termelőket időben és megfelelő részletességgel tájékoztassák az újonnan kialakult

feladatokról, felkészítsék őket az Unió-adta támogatási lehetőségek minél sikereesebb felhasználására. Ezt a tájékoztatást folyamatosan kell biztosítani a termelők részére, hiszen egy állandóan változó támogatási rendszerről van szó. Ebben a folyamatban meghatározó szerepe van a falugazdász-hálózatnak, amely a korábbi évek tapasztalatai alapján a gazdák elsődleges információforrása lehet. De ugyanígy fontos kiemelni a mezőgazdasági szaktanácsadók szerepét is.

A fent vázoltak alapján a dolgozat főbb *célkitűzései* a következők:

1. Megvizsgálni a gazdálkodók információs igényét és nyilvántartási fegyelmét.
2. Összehasonlítani a hazai nyilvántartásokat más uniós tagország (Ausztria, Franciaország, Hollandia, Németország) rendszereivel, azokból hasznosítható javaslatokat tenni a magyar gyakorlatra;
3. Vizsgálni, hogy az EU-ban előírt nyilvántartások rendszeres vezetése hogyan járul hozzá a termelők rövid- és hosszútávú döntéseinek meghozatalához;
4. Feltárni az egyes kötelező és önkéntesen vezetett nyilvántartások agrárinformációs rendszerben elfoglalt helyét;
5. Rámutatni a beavatkozást igénylő területekre, és a várható előnyökre.

## 2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A szakirodalom lehatárolása az alábbi kulcsszavakat tartalmazza: *információ, mezőgazdasági nyilvántartások, falugazdász hálózat, szaktanácsadás, döntéshozatal, stratégiai tervezés, Európai Unió.*

A hazai és nemzetközi szakirodalom egyaránt keveset foglalkozik a mezőgazdaságban alkalmazott nyilvántartások szerepével, jelentőségével. A külföldi publikációk közül MASSOLINI (2001) tanulmánya dolgozza fel átfogóan az Európai Unió agrárstatisztikai rendszerét, bár nem egyenletes színvonalon, és az egyes részterületek (pl. földhasználat, termelési statisztikák, stb.) súlyozása sem megfelelő. Ez is inkább a statisztikai rendszereket vizsgáló tanulmány, nem pedig a nyilvántartási rendszerek sajátosságait összefoglaló mű. Az információs környezet a kialakulásakor, de a változások során sem kapott kellő figyelmet, elhanyagolt területnek számított már a kezdetek óta.

A hazai szakirodalomban FEHÉR (2003), HORVÁTH (2003), KAPRONCZAI (1999, 2000, 2003) és NÉMETH (1997) munkássága mérvadó. Az értekezés szempontjából alapműként kezeltem KAPRONCZAI (2007): „Az információs rendszerek a közös agrárpolitika szolgálatában” c. művét, valamint a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által az agrárszabályozás egyszerűsítésére kidolgozott Zöld Könyvet (2007).

### 2.1. ELŐZMÉNYEK

A II. Világháború előtt a magyar gazdaságok rendelkeztek mindazokkal a nyilvántartásokkal, melyeket Európa más országaiban is alkalmaztak. A földosztás után a létrejött nagyszámú kisbirtokoknak a

termelőszövetkezetek létrehozásáig nem volt esélyük arra, hogy versenyképes termékek előállítására mellett megerősödjenek.

A kollektivizálás során kialakult nagyüzemek esetében az állam információs igényét kielégítő, központosított információs rendszereket hoztak létre, a gazdálkodási célokat előtérbe helyező rendszerek kialakulása csak az 1980-as években volt megfigyelhető.

A rendszerváltás során újra tömegesen alakultak ki kisméretű gazdaságok, amelyek elsődleges célja a fennmaradás volt. Ezek a gazdaságok a napi gazdálkodási, értékesítési gondok megoldására koncentráltak.

SALAMON és SZALKA (1998), valamint MAGDA és HELGERTNÉ (1998) a magángazdaságok versenyképességét vizsgálva megállapították, hogy a vállalkozások jövedelem-termelő képességének vizsgálata alapján lehet meghatározni azt a gazdálkodói kört, amely alkalmas arra, hogy kiépítse vállalkozásának nyilvántartási, információs rendszerét.

Minden vállalkozás vezetőjének fontos feladata, hogy a vállalkozása számára optimális döntéseket hozzon. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a vezető döntési alternatívákat tud készíteni. A mezőgazdasági termelésben, különösképpen a növénytermesztésben, számos olyan tényező – például az időjárás – befolyásolhatja a döntéseket, melyek előre nem láthatók, nem kiszámíthatók, így növelik a döntések bizonytalanságát. A kockázat mérséklése érdekében szükséges a minél magasabb fokú informáltság. Az adatok összegyűjtése, azokból a megfelelő információk kiszűrése nehéz feladat.

Az Európai Uniónak nincs a nemzeti támogatáspolitikák kialakítására egységes szabályozása, ezért e téren a támogatási tilalmakat határozza meg. A magyar támogatás-szabályozás során arra kell törekedni, hogy a versenyképesség biztosítása érdekében minden olyan lehetőség kiaknázásra kerüljön, ami nem ütközik az uniós szabályozásba. (KÖKÉNYESI, 2006) Más oldalról azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az EU határozott saját támogatás-politikával rendelkezik, amelyekhez célszerű igazítani a hazai támogatás-politikai rendszert.

ÁGH (2006) szerint az intézményi alkalmazkodáshoz és felzárkózáshoz az EU teljes intézményi fejlődésének megértése szükséges, azaz a holisztikus megközelítés, hiszen egy-egy intézményi átvétel, vagy alkalmazkodás a rendszer egészével való harmonizálás nélkül csak átmeneti lépésként fogadható el. A konkrét és „kemény” követelményrendszer pontosan előírja, hogy milyen intézményeket kell létrehozni a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap működtetéséhez.

Általában véve az európai integráció nagy erőfeszítést követel minden új belépő államtól, bár ezt a követelményrendszert sokkal könnyebben teljesíthetik azok az országok, amelyek hosszú évtizedek alatt fokozatosan elfogadható információs rendszert építettek ki.

Vannak intézmények, amelyeknek működési szabályait az EU pontosan előírja. Alapvetően az Irányító Hatóság, a Kifizető Ügynökség és a Monitoring Bizottság tartozik ide. Ezeknek megfelelő, szélesebb intézményi keretekbe kell beépülniük, hogy hatékonyan működhessenek. Itt az EU követelmények inkább kívánalmak és ajánlások, ezek megvalósításán múlik, hogy egy adott tagország milyen mértékben tudja hasznosítani az Alapokból számára előírányzott összegeket.

Az EU-ban a hatékony állam fontos törekvés. Olyan tagállami szint kialakítása, amely eredményesen képes ellátni összes funkcióit, optimálisan megszervezi a maga kapcsolatait felfelé az EU szinthez és lefelé az autonóm partneri szintekhez. Ezért áll az első helyen a követelmények rangsorában az adminisztratív kapacitás növelése, teljes kiépítése, hiszen az új tagállamok elmaradottsága ebben a tekintetben sokkal nagyobb, mint a gazdasági fejlettség területén. (ÁGH, 2006)

### **2.2. AZ AGRÁRINFORMÁCIÓS RENDSZER ÉS A HOZZÁ KAPCSOLÓDÓ FOGALMAK MEGHATÁROZÁSA**

Az értekezés témájának kifejtésénél mindenképpen szükséges néhány fogalom tisztázása (információ, gazdálkodók nyilvántartásba vétele, szaktanácsadás, agrárinformációs rendszer, agrárstatisztika).

Az információs rendszerek kialakulásának vizsgálatához szükséges az *információ* meghatározása, mely nagyon sok, egymástól akár teljesen eltérő fogalmat takar.

Az agrárinformatika fogalmát HARNOS (1997) a következőképpen határozta meg: egyrészt „...interdiszciplináris tudomány, amely a különböző szaktudományok törvényszerűségeit foglalja egy rendszerbe és ad közös nyelvet az összefüggések egységes tárgyalásához”, másrészt segítségével a gazdálkodást segítő információs rendszereket lehet az agrárágazaton belül létrehozni.

FÜLÖP (1990) szerint „az információ olyan közvetlen tapasztalat, megfigyelés vagy olyan közvetett, mások által már felfedezett tapasztalat megértésén alapuló ismeret, amely hozzájárul...a problémák megoldásához, csökkenti a döntések kockázatának mértékét...”



HORVÁTH (2003) megfogalmazása szerint az információ „olyan hír, amely egy rendszer számára új ismeretet jelent. A hír a továbbított, mozgásban lévő ismeret, így tehát a hír általi új ismerethez jutást információs folyamatnak, az egymással kapcsolatban álló információs folyamatokat információs rendszereknek nevezhetjük.”

VÖRÖS (2000, in SZABÓ 2002) megfogalmazása szerint az információs rendszer egyrészt az adott gazdasági szervezet információs erőforrásainak előállítására, beszerzésére, kezelésére, felhasználására szolgáló rendszer, amely magában foglalja az adatfeldolgozást és a szabályozott adatáramlást is. Másrészt olyan rendszer, amely külső és belső adatforrásokból hoz létre a felhasználó számára hasznos, a minőség, a hozzáférhetőség és a megjelenítés szempontjából hatékonyan értelmezhető adatokat; híreket közvetít minden döntési szinthez, ahol felelős döntéseket kell hozni egy adott időintervallumon belül.

A túl bonyolult definíciók helyett egy egyszerűbbre van szükség, mely az alábbiakban fogalmazható meg: *A mezőgazdasági termelő szempontjából az információ olyan, számára új ismeret, mely segíti hatékony gazdálkodását.*

*A gazdálkodók nyilvántartásba vétele* alapvető feltétele annak, hogy európai uniós és nemzeti agrártámogatásban részesüljenek a mezőgazdasági termelők. A nyilvántartásba azok kerülhetnek be, akik hozzájárulásukat adják ahhoz, hogy adataikat a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal kezelhesse. Az egyszer kiadott regisztrációs szám a nyilvántartás megszűntetésig tartó azonosítóként szolgál.

*Az agrárinformációs rendszereket* KAPRONCZAI (1999) a következőkben határozta meg: a mezőgazdasági vállalkozásoktól

kiindulva, a régiókon keresztül a kormányzati szintig, illetve a nemzetek feletti irányító szervekig bezárólag egymásra épülő, lehetőleg konzisztens, minden irányban egymással kommunikálni képes /al/rendszerek. Az agrárinformációs adatbázisok kiépítésének céljai alapvetően három fő csoportba sorolhatók:

- a vállalkozások támogatása;
- az agrárkormányzat igényeinek kielégítése;
- az EU igényeknek való megfelelés, ezen keresztül az EU konformitás biztosítása.

„A *mezőgazdasági szaktanácsadás* olyan szolgáltatás, amely oktatási módszerekkel támogatja a gazdálkodókat a termelési folyamatok fejlesztésében, elősegítve ezzel a gazdálkodók életszínvonalának növelését, valamint a vidéki élet társadalmi megítélésének javulását. E tág definícióban a legfontosabb elem az életszínvonal növelése, amit oktatással és a hatékony gazdálkodási módszerek átadásával kívánnak elérni.”(KOZÁRI, 2002)

Az *agrárstatisztika* a mezőgazdaságra vonatkozó adatok gyűjtésével, feldolgozásával és elemzésével foglalkozik.

Részletes információkat ad a mezőgazdaságban folyó tevékenységekről, azok eredményéről, a gazdaság szereplői közötti kölcsönös kapcsolatokról, a gazdasági szervezetek vagyonáról, a gazdaság és a külföld közötti kapcsolatokról.

### 2.3. AZ INFORMÁCIÓK ÉS A STRATÉGIAI TERVEZÉS KAPCSOLATA

A stratégiai tervezés a mezőgazdaságban sajátos megoldásokat igényel. Ennek alapvető oka az alacsony jövedelmezőség, a jövedelmek hullámzása, a mezőgazdasági termelés idényszerűsége, az időszakos termék-előállítás és a természeti tényezők figyelembe vétele. A stratégiai tervezés különösen nehéz feladatot jelent a kelet-közép-európai országokban, ahol a gazdasági és politikai átmenet mélyreható változást okozott a tulajdon- és birtokviszonyokban, amit a mezőgazdasági termelés súlyos visszaesése, válsága kísért. A vezetői stratégiai döntés a mezőgazdaságban több sajátos tényezőn múlik.

Az információk egy része a vállalat működése során keletkező belső információ (tipikus példája a vezetői számvitel), másik része a környezetből érkező külső információ (például jogi szabályozás, piaci információk, időjárási előrejelzések, stb.). A fejlett piacgazdaságok alapvető sajátossága az információ és a tudás kiemelt szerepe és súlya mind a gazdaságban, mind a társadalomban.

Az információ döntő jelentőségű a vállalatok versenypozícióját illetően. A vállalati eredmény egyre növekvő mértékben az információból származó előnyöktől függ. A naprakész minőségi információk megalapozott stratégiai döntések meghozatalát teszik lehetővé. Az agrárgazdaság szereplőinek megfelelő tájékoztatására éppúgy szükség van, mint a nemzetgazdaság más területein.

A sikeres gazdálkodáshoz feltétlenül szükséges információ-típusok a következők:

- jogi keretek (általános törvényi szabályozás, mezőgazdasági támogatások, adózási kérdések, stb.);
- a termékek piaci árai, kereslete és értékesítési feltételei (pl. kvóták, minőségi paraméterek);
- fejlesztési források (pályázatok, támogatások, hitellehetőségek);
- a működéshez szükséges eszközök, anyagok beszerzési lehetősége (energiahordozók, kemikáliák, gépek, berendezések);
- a természeti és közgazdasági környezetre vonatkozó speciális információk (időjárás és járványügyi adatok);
- a mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos állami, vagy egyéb szervektől származó információk (Agrárkamara, FVM Hivatal, falugazdászok, termék tanács, érdekképviselők, tenyésztési szervezetek, növény- és állategészségügy, stb.);
- az ágazatban tevékenykedő vállalkozások adatbázisa (versenytársak, együttműködési lehetőségek, érdekképviselő, alapanyag-szállítók, árufelvevők), stb.

Sok mezőgazdasági termelő információigényét nem szavatolt forrásokból (rádió, televízió, szomszéd) elégíti ki, illetve döntéseit gyakran spontán módon hozza meg, melyet a saját vizsgálatok is alátámasztanak. Ez a tendencia csak részben tudható be az általánosan jellemző döntéshozói magatartásnak (melynek megváltoztatása nem egyszerű feladat), mivel nagy szerepe van annak, hogy a meglévő információforrásokban nem bíznak a gazdálkodók.

Az információhiány miatt előfordulható következmények lehetnek:

- támogatási, pályázati lehetőségekről való hiányos információk miatti esetleges bevétel-kiesés;
- magasabb beszerzési árak, készletfelesleg, illetve –hiány;
- minőségi problémák (a termékeknél és a szolgáltatásoknál), stb.

Ha az információ-ellátottság „optimális”, számos pozitív változás várható a szervezetek gazdasági tevékenységében. Példaként említhető a kereslet-kínálat összhangja, a kiszámítható finanszírozás, a minőségjavulás, költségoptimalizálás, pályázati lehetőségek, stb.

A gazdasági változások koordinálásához, az elért eredmények követéséhez, az újabb és újabb fejlesztési igények megfogalmazásához elengedhetetlen egy jól működő, gyors és megbízható, a felhasználók igényeit a legmesszemenőbbekig figyelembe vevő információs rendszer, amely képes a gazdaság valamennyi szereplőjének megfelelő tájékoztatást adni az adott gazdasági területről.

Ez alól az elvárás alól a mezőgazdaság sem kivétel. Igen fontos, hogy a termelő mindig tudja, termékeit milyen áron és milyen feltételekkel tudja eladni, hol vannak értékesítési lehetőségek, stb.

Az agrárpolitikai irányvonalak tervezésénél és a már meghozott politikai, gazdasági döntések hatásainak nyomon követésénél is elengedhetetlen a befolyásolt területről az információ, a visszajelzés megléte.

Bizonyos Európai Unió támogatáspolitikai intézkedések – főleg a vidékfejlesztés terén – a támogatásokhoz való hozzáférés feltételeként szabják meg a gazdasági életképességet. DORGAI (2003) szerint meg kell határozni azt a kritikus pontot, amely fölött egy gazdaság képes betagozódni az árutermelés rendszerébe, vagyis képes a fejlődésre, ezzel a versenyben való helytállásra.

SZŰCS et al. (2003) szerint azonban az életképesség nem esik egybe a versenyképességgel. A gazdaság versenyképességének feltételeként olyan termelési és piaci képességet jelölnek meg, „...hogyan az üzem tartósan biztosítani tudja fennmaradását és a jövőbeni követelményekhez történő alkalmazkodását is.” Megállapításuk szerint a versenyképesség szorosan kötődik az üzemi tevékenység méretéhez.

POTORI (2004) és munkatársai a versenyképességet szintén az életképességnél szűkebb kategóriaként definiálják, ugyanakkor megjelenik náluk az életképességnél tágabb értelmezésű eltartóképeség, mint az életképtelen és életképes vállalkozás közötti (átmeneti) kategória.

KACZ (2007) véleménye szerint az életképesség és a versenyképesség nagymértékben rokon fogalmak. A köztük lévő különbség abban rejlik, hogy az életképesség legalább az újratermeléshez szükséges gazdaságméretet jelenti, a versenyképesség viszont ezen túlmutató kategória: a piaci viszonyok közötti helytállást, a növekedés és fejlődés képességét magában hordozó működési struktúrát és méretet jelent.

### **2.4. AZ EURÓPAI UNIÓ KÖZÖS AGRÁRPOLITIKÁJÁNAK<sup>2</sup> ALAPJAI**

A Közös Agrárpolitika szabályozza az Európai Unió tagállamaira vonatkozó közös érvényű alapelveit. Már az Európai Gazdasági Közösséget alapító Római Szerződés (1957) 39. cikkelye is kimondja az alábbi alapelveket:

1. Gazdasági követelmények:
  - a. a mezőgazdasági termelés hatékonyságának fokozása,
  - b. a piacok stabilizálása,
  - c. a nemzetközi munkamegosztásban való fokozott részvétel.
2. Szociál-politikai követelmények:
  - a. a mezőgazdaságból élők méltányos jövedelmének biztosítása,
  - b. a lakosság biztonságos élelmiszerellátása, reális árakon.

Az információs rendszereknek, mint felépítményeknek a fenti célokat kell szolgálniuk. (NAGY, 2002)

### **2.5. A KAP INFORMÁCIÓS STRUKTÚRÁJA, DÖNTÉSI FOKOZATOK**

Az Unióban a közösségi intézmények és tagállamok feladatát, a döntéshozatal feltételeit a közösségi jog szabályozza, amely a következőkre alapul:

- az Európai Unió elsődleges joganyaga, az alapszerződések;
- a közösségi intézmények által alkotott jogszabályok;
- az Európai Bizottság ítéletei;

---

<sup>2</sup> KAP – Common Agricultural Policy (CAP)

- a Közösség és a tagállamok közötti nemzetközi egyezmények;
- általános jogelvek.

A különböző statisztikai területek és adatgyűjtések jelentős részét a következő magas szintű jogszabálycsoportok szabályozzák:

- Az Európai Tanács és az Európai Bizottság rendeletei minden tagállamban kötelezőek. Az általuk szabályozott területen a nemzeti jogrend nem rendelkezhet másképpen.
- A Tanács és a Bizottság irányelvei kötelező érvényűek, de ebben a tagországoknak hazai jogalkotói szerepük van.
- A határozatok a tagországok számára kötelezőek, amelyek főleg igazgatási szabályozások, túlnyomó részüket a Bizottság bocsátja ki.
- A jogi kötelezettséggel „lefedett” területen kívüli agrárstatisztikai adatok szolgáltatása az ugyancsak kötelező jellegű „gentleman’s agreement” elnevezésű megállapodásokon alapul (HALMAI, 1995). Ezek olyan megállapodások, melyeket az EUROSTAT<sup>3</sup> köti a tagországokkal a különböző adatszolgáltatási szabályozási „hiányosságok” kiküszöbölésére.

A Közös Agrárpolitika döntési rendszerét, a konzultációs, javaslattételi és döntéshozatali mechanizmusát mutatja be 1. sz. melléklet.

---

<sup>3</sup> EUROSTAT (Statistical Office of the European Communities): az EU központi statisztikai hivatala.



### 2.6. AGRÁRINFORMÁCIÓS RENDSZEREK

Az EU agrárinformációs rendszerének jellemzője, hogy meglehetősen szerteágazó (2. melléklet). KAPROCZAI (2003) az alábbi csoportfelosztást alkalmazta rendszerezésükre:

- elsődleges, vagy primer információs rendszerek,
- másodlagos, vagy szekunder információs rendszerek.

Az EU elvárásoknak való megfelelés kérdéskörét vizsgálva ki kell emelni, hogy a magyar agrárgazdaságnak az Európai Unióhoz történő hosszútávon sikeres integrálódásában meghatározó szerepe van az európai követelményekkel összhangban álló nyilvántartási rendszer és információs hálózat meglétének. (KAPRONCZAI, 2003)

#### 2.6.1. ELSŐDLEGES INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

Az elsődleges információs rendszerek jellemzője, hogy adataikat közvetlenül az ágazat gazdálkodási egységeitől nyerik (mezőgazdasági termelők, feldolgozók, forgalmazók, stb.). Négy meghatározó elemből állnak:

1. Az *agrárstatisztika*, amely az EUROSTAT által koordinálva szerteágazó területeken nyújt statisztikai jellegű információkat az Unión belüli folyamatokról, a főbb tendenciákról.

2. A *Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat (MSzIH)*<sup>4</sup> az EU

---

<sup>4</sup> Farm Accountancy Data Network – FADN

egyik legfontosabb információs rendszere. (Magyarországon a németországi gyakorlatnak megfelelően a Tesztüzemi Rendszer elnevezés a leginkább elterjedt.) Feladata a gazdaságok pénzügyi folyamatainak, jövedelemhelyzetének nyomon követése.

3. A *Piaci Információs Rendszer*, amely szolgálja egyrészt a termelők tájékoztatását a főbb piaci folyamatokról, de fontos feladata a brüsszeli apparátus információs igényeinek a kielégítése is.
4. A negyedik elem a támogatások elnyerését szolgáló információs elemek összessége. Ezek közül elsősorban az *Integrált Igazgatási és Ellenőrző Rendszert* indokolt kiemelni, amely lényegét tekintve egy „technikai jellegű” rendszer, elsősorban az EU adminisztrációjának működését segíti. Az adófizetők pénzéből történő kifizetések elszámolását, illetve ellenőrzését végzi.

### 2.6.1.1. AGRÁRSTATISZTIKA

Az információk többségét az agrárstatisztika szolgáltatja, amely az Európai Unió statisztikai rendszerének egyik alrendszerét képezi. A legtöbb információt az Európai Tanács és az Európai Bizottság rendeletei, irányelvei és határozatai szerint kell előállítaniuk és szolgáltatniuk a tagországoknak.

A Közös Agrárpolitika irányításához, továbbfejlesztéséhez szükséges információk két csatornája a következő:

- az Európai Unió statisztikai hivatala, az EUROSTAT, amely az adott tagország hivatalos statisztikai szervezetén keresztül történő adatszolgáltatást igényli (a nemzeti statisztikai hivatalok által továbbított adatokat az EUROSTAT mintegy hitelesíti és így adja át az Európai

Bizottság számára, Magyarország esetében a Központi Statisztikai Hivatal látja el ezt a feladatot); valamint

- közvetlenül a tagországok, melyek főleg operatív irányítási célú adatokat szolgáltatnak; elsődlegesen a piaci eseményekről adnak pontos, naprakész tájékoztatást.

A közösségi agrárstatisztika három pillérre épül:

1. A mezőgazdasági gazdaságok struktúrája, a gazdaságok tipológiája;
2. A termelés statisztikája (a termelés erőforrásai);
3. Monetáris statisztikai (ökonómiai elemzést szolgáló információk).

(KAPRONCZAI, 1999)

### **2.6.1.1.1. GAZDASÁGOK TIPOLÓGIÁJA**

Az EU agrárstatisztikájának legerősebb eleme a gazdaságszerkezeti felvételek rendszere, amely fontos információforrásként szolgál az EU mezőgazdaságának helyzetéről, struktúrájáról, a gazdaságok társadalmi-gazdasági jellemzőiről.

A felvételek során összegyűjtött adatok biztosítják a gazdaságregiszter aktualizálását, amely a mezőgazdasági reprezentatív felvételek legfőbb keretét adja. Lehetőséget biztosít továbbá a gazdaságok viszonylag egyöntetű csoportosítására, segítve ezzel a további gazdasági, statisztikai elemző tevékenységet, az agrárpolitikai döntések megalapozását, valamint alapul szolgál a közösségi farm tipológia (gazdaság-osztályozási rendszer) felállításához és rendszeres karbantartásához.

### **2.6.1.1.2. A TERMELÉS STATISZTIKÁJA**

„Az EU termelési statisztikája kiterjed a termelés két fő erőforrására: a földterületre és az állatállományra, valamint a növénytermesztés és az állattenyésztés legfőbb jellemzőire. Ezek főleg évenkénti adatszolgáltatási kötelezettséggel járó statisztikák, kivéve a sűrűbben megvalósítandó állatállomány felvételeket, és a ritkábban végrehajtandó gyümölcs- és szőlőösszeírásokat.” (KAPRONCZAI, 1999)

### **2.6.1.1.3. MONETÁRIS STATISZTIKA**

Az EU monetáris statisztikai rendszeréről, amely az alábbi alrendszereket tartalmazza:

- A mezőgazdasági árstatisztika (output és input);
- A mezőgazdasági háztartások jövedelme;
- Mezőgazdasági munkaerő és keresetek statisztikája.

Az árstatisztikában a mezőgazdasági termékek termelői árainak a megfigyelése, a termelői árindexek számítása történik.

A magyar munkaerő statisztika a gazdasági szervezeteket fedi le, az egyéni gazdaságokat csak szinte érintőlegesen. (KAPRONCZAI, 1999)

### **2.6.1.2. MEZŐGAZDASÁGI SZÁMVITELI INFORMÁCIÓS RENDSZER**

A Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat az agrárinformációs rendszer olyan eleme, amelyet minden tagállam működtet, és amelyet a KAP szükségletei határoztak meg. Ez egy rendszeresen végrehajtott mintavételes megfigyelési rendszer, mely a gazdaságok üzemgazdasági információit tartalmazza, így a jövedelmezőségről ad képet régiós, országos és uniós szinten.

A hálózat szerepe egyrészt a statisztikai célok megvalósítása, példaként említve a Standard Fedezeti Hozzájárulás<sup>5</sup> meghatározását, amely a gazdaságtipológiához szükséges. Másrészt pedig mikroökonómiai adatokat szolgáltat olyan szimulációs feladatok elvégzéséhez, melyeket a KAP intézkedéseinek alkalmaznak.

A FADN-t hazánkban kiépítése 1996-tól kezdve fokozatosan történt (1. ábra). Kezdetben Fejér megye 50 önkéntes adatszolgáltató üzeme jelentette a hálózatot. 2001-re csatlakozott az összes megye a rendszerbe, az üzemek száma pedig 1990-re növekedett. Az adatgyűjtésbe bevont kör olyan egyéni gazdaságokból, társas vállalkozásokból áll, amelyek mérete eléri a 2 EUME<sup>6</sup>-t.

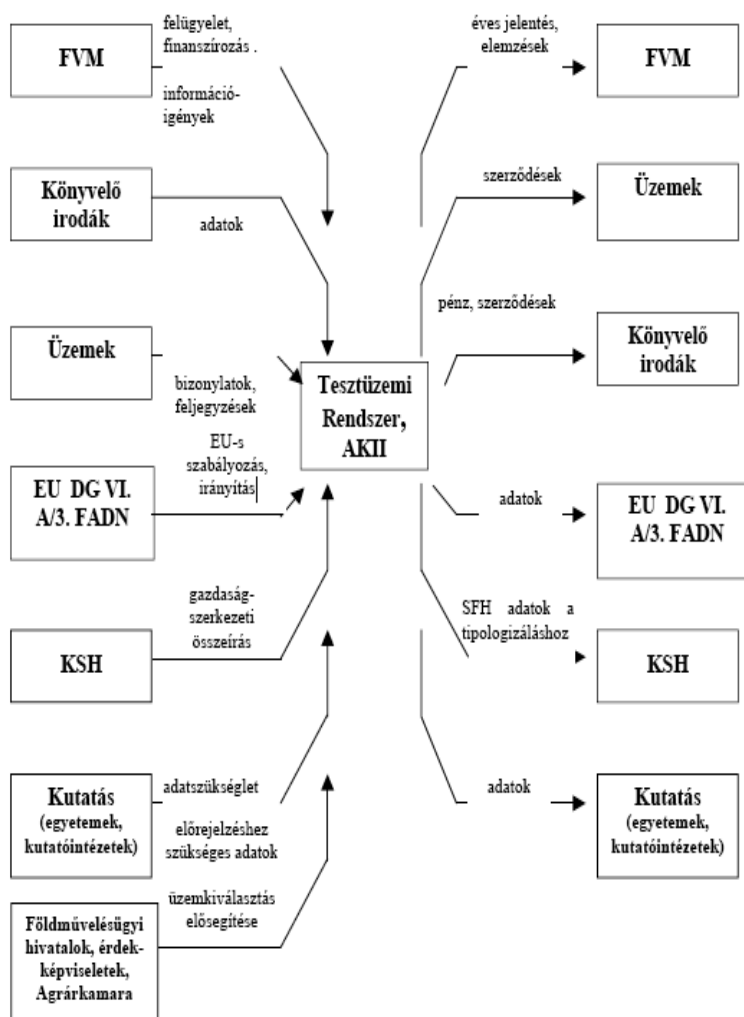
Az agrárágazat ökonómiai-, pénzügyi- és jövedelem-elemzését lehetővé tevő információk különös jelentőséggel bírnak. Az APEH adatbázis – amely ma már az adóbevallások és nem a mérlegfeldolgozás alapján készül – számtalan bizonytalansági tényezőt rejt magában. Ez nem elsősorban az adatfeldolgozás problematikájából, sokkal inkább az alapadatoknak – tehát az adóbevallásoknak – a megbízhatatlanságából adódik. Az adóbevallásra kötelezett vállalkozásoknak ugyanis számtalan lehetőségük adódik jövedelmeik „elrejtésére” az adózás elkerülése vagy minimalizálása érdekében, ami a valós pénzügyi folyamatokat alig tükröző adatbázis létrejöttét vonja maga után.

---

<sup>5</sup> SFH: a mezőgazdasági termelő tevékenységek egységnyi méretére vonatkozóan meghatározott fedezeti hozzájárulás, vagyis a tevékenység bruttó termelési értéke és a közvetlen változó költségek különbsége.

A közvetlen változó költség: a termelő tevékenységhez kapcsolódó, a termeléshez közvetlenül felhasznált változó költségek.

<sup>6</sup> Európai Méretegység (Angolul: European Size Unit, ESU). 1 EUME = 1200 SFH



**1. ábra: A Tesztüzemi Rendszer működése**

Forrás: KAPRONCZAI, 2003

Ugyanakkor a gazdaságpolitikai kezdeményezések-, illetve az ezekből következő döntések megalapozásához, a döntések hatásainak felülvizsgálatához a kormányzatnak és a brüsszeli apparátusnak is szüksége van adatokra a gazdaságok pénzügyi helyzetéről, jövedelmének szintjéről. Ezt a hiányt hivatott pótolni a Tesztüzemi Rendszer. A

rendszer működésének hatékonyságát az is korlátozza, hogy a gazdáknak egy jelentős része nem vezet megbízható nyilvántartást, és az adatgyűjtések sem mindig egységes rendszer szerint történnek. (KESZTHELYI-KOVÁCS, 2005) A nagyobb üzemméret, a jobb eszközellátottság, az ésszerű termelési szerkezet, a pontos nyilvántartások vezetése, eredményesebb gazdálkodáshoz vezet.

### **2.6.1.3. PIACI INFORMÁCIÓS RENDSZEREK**

Az Európai Közösség piacsabályozása rendkívül szabályozott, ezért kitüntetett a szerepe a Piaci Információs Rendszernek. A szigorú piacsabályozásnak megvannak az előnyei, de ugyanígy a hátrányai is. Egy piacon, ha a verseny korlátozott, akkor reális esélye van annak, hogy torzulások (hatékonyságcsökkenés, monopóliumok, stb.) következnek be. Ezért fontos a piaci átláthatóság (transzparencia) megteremtése.

Az információs rendszernek alapvetően két fő „felhasználója” van: a piac szereplői (gazdálkodók) és az agrárirányítás. A két csoport információigénye különbözik egymástól, de vannak átfedések is. A piac szereplői rendszeres árinformációkat, piacelemzéseket és rövidtávú előrejelzéseket igényelnek, míg a brüsszeli adminisztráció nem operatív célú elemzéseket vár el, hanem főleg statisztikákat, termékpályánként eltérő módon.

A két érdekelt csoport eltérő igénye miatt az Unió tagországok nem egységes módon, szervezeti formában működtetik a piaci információs rendszert. Vannak olyan országok, ahol a két fő felhasználói csoport információigényét egy szervezet elégíti ki. Ilyen például Franciaországban a Piaci Információs Szolgálat, melyet az

agrárminisztérium felügyel. Más országokban szervezetenként elkülönült keretek között történik mindez, így Nagy-Britanniában a mezőgazdasági minisztérium által végzett piaci adatgyűjtés kizárólag szaktárca- és uniós célokat szolgál, a piaci szereplők informálását pedig a Nemzeti Farmerszövetség által működtetett információs rendszer végzi.

Magyarországon először a zöldség, gyümölcs, vágott virág, majd a búza, kukorica, vágósertés, vágómarha és tej ágazat piaci információs rendszere épült ki, melynek alapja az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) keretein belül, az 1990-es évektől kezdve jött létre.

A rendszert eleinte csak a felhasználói igényekhez igazították, később azonban fontossá vált az uniós elvárásoknak való megfelelés is. 2002-ben megszületett a minisztériumi döntés a magyar agrárinformációs rendszer megszervezéséről. Eszerint a piaci árinformációs rendszer az AKI feladatkörébe, az ezen felül jelentkező operatív adatszolgáltatási feladat pedig a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal hatáskörébe került (KAPRONCZAI, 2003).

### **2.6.1.4. INTEGRÁLT IGAZGATÁSI ÉS ELLENŐRZŐ RENDSZER**

Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer létrehozását az ekkor szűkségessé, hogy az 1992-ben végrehajtott európai uniós agrárreform következtében az intervenciós árakat, és ezáltal a gazdálkodók jövedelmét is jelentősen csökkentették. Így közvetlen jövedelemkiegészítő támogatások bevezetéséről kellett gondoskodni. A rendszert a 3508/92 EK rendelet, illetve az azt módosító EC 2419/2001. számú rendelet szabályoz. A rendszer finanszírozása az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból történik.



Az integrált rendszer öt fő elemből áll:

- termelői nyilvántartás, melyben a jövedelem-kiegészítést kérelmezők nyilvántartása és azonosítása történik;
- mezőgazdasági parcellák nyilvántartása, melynek keretében a megművelt földterületet kell nyilvántartani;
- állatállomány nyilvántartása, a szarvasmarha azonosítási rendszer tartozik ide;
- támogatási kérelmek nyilvántartása, az előírt támogatási feltételek betartásának ellenőrzése;
- integrált ellenőrző rendszer, amely magában foglalja az összes kérelem elektronikus adatfeldolgozását, valamint ellenőrzését, mely lehet adminisztratív és fizikai (helyszíni ellenőrzéssel, vagy távérzékeléssel).

Magyarországon is létre kellett hozni ezt a rendszert ahhoz, hogy a közvetlen támogatásokhoz hozzáférjenek a gazdálkodók. 2003 közepén az Agrárintervenciók Központ és a SAPARD hivatalok összevonásával megalakult a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal. Ez a szervezet felelős hazánkban az IIER feladatainak megvalósításáért.

Az Integrált Igazgatási és Ellenőrző Rendszer (IIER) az EU elsődleges információs rendszerének tehát a negyedik eleme. Rendeltetése alapjaiban különbözik a többi primer rendszertől. Míg ugyanis azok döntően a gazdaságpolitikai döntések megalapozását, utólagos kontrollját szolgálják, addig az integrált rendszer elsősorban a KAP egyik meghatározó elemének, a közvetlen termelői támogatásoknak az odaítélését, illetve az odaítélés jogosságának ellenőrzését szolgálja. Így tehát egy „technikai jellegű” információs rendszer.

A gazdálkodók állandó regisztrációs számának megléte kulcsfontosságú az IIER „központi magját” képező gazdaságregiszter számára. A regisztrációs szám létrehozása és bevezetése az első lépése az IIER számára releváns részrendszerek adatbázisainak összekapcsolására. Az IIER részrendszereinek összekapcsolásával további fontos EU ajánlások és elvárások is teljesíthetőek. Nevezetesen tovább erősíthetőek az ellenőrzések a részrendszerek közti keresztellenőrzések révén, valamint jelentős adminisztrációs terhet lehet levenni a támogatásokért folyomódokról (és a támogatási pályázatok kezelőiről egyaránt) az állandó regisztrációs szám felhasználásával. (KAPRONCZAI, 2003)

### 2.6.1.4.1. GAZDAREGISZTER

Egy hatékonyan működő mezőgazdasági információs rendszer nélkülözhetetlen alapja a gazdaregiszter, amely lényegét tekintve egy, a mezőgazdasági termelőket felsoroló címkönyv. Feladata, hogy összekötő elemként funkcionáljon a különböző információs rendszerek között, valamint hogy meghatározó alrendszere legyen a támogatások adminisztrálására és ellenőrzésére létrehozott Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszernek.

Az EU tagországokban működő gazdaregiszterek jelentősen eltérnek egymástól, közös vonásukként elmondható azonban, hogy tartalmazzák a termelők címét, az adminisztrációhoz szükséges legfontosabb adatokat, illetve az üzem tevékenységére vonatkozóan a gazdaság területének nagyságát, a termesztett növények területi megoszlását, az állatlétszámot, a munkaerőre vonatkozó információkat, valamint egyéb ökonómiai (SFH) adatokat. (BARCSNÉ-PALOTAY, 2002, illetve saját tapasztalat németországi tanulmányút során

Schwäbisch Gmünd Mezőgazdasági Szaktanácsadó Szolgálatánál, 2003)

Néhány európai uniós országot vizsgálva az alábbiak ismertethetők:

- Hollandiában a 19. században bekövetkezett gazdasági válságától kezdve vezetnek gazdaregisztereket, melyek minden 3 Európai Méretegységet meghaladó mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozó természetes és jogi személyt tartalmaz. A jelenlegi 3 EUME előtt a küszöbérték már többször módosításra került azért, hogy a regiszterben csak azok a gazdálkodók szerepeljenek, amelyek jelentősebb mennyiségű piaci terméket állítanak elő. Ezt a tevékenységet a holland Mezőgazdasági Minisztérium felügyelete mellett a LASER-Kifizető Ügynökség végzi. A holland gazdaregiszterbe csak a termelők általános azonosítására szolgáló adatok kerülnek be. A gazdálkodók egy állandó azonosító szám alapján kerülnek regisztrálásra. Az adatállomány a holland Központi Statisztikai Hivatal és a Mezőgazdasági Minisztérium számára egyaránt hozzáférhető. A gazdálkodások tevékenységére vonatkozó adatokat a holland KSH gyűjti és dolgozza fel.
- Németországban két regisztert vezetnek egymástól külön kezelve. Az egyik statisztikai célokat szolgál, a másik pedig a közigazgatási céloknak megfelelően kezeli az összegyűjtött adatokat. Ezeket az adatokat a német statisztikai szerv csak az adatközlő előzetes beleegyezése esetén használhatja fel.
- Írországból nagy hangsúlyt fektetnek a meglévő közigazgatási adatok hatékonyabb statisztikai célú felhasználására, a gazdák adatközlési terheire, illetve az adatgyűjtési költségek csökkentésére.

- Finnországban a vállalati regisztert a finn Mezőgazdasági Minisztérium Információs Központja kezeli. Itt az adatok közigazgatási és statisztikai célokra egyaránt felhasználásra kerülnek. A finn törvényeknek megfelelően a közigazgatási célból összegyűjtött adatokat a statisztikai hivatal is használhatja, így kerülve el a kettős adatgyűjtést. A statisztikai célból gyűjtött adatokat közigazgatási célra csak abban az esetben lehet felhasználni, amennyiben az adatközlő ahhoz előzetesen hozzájárult.

Magyarországon több intézmény rendelkezik termelői regiszterrel. A legjelentősebb a Központi Statisztikai Hivatal által a 2000. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás alapján létrehozott adatbázis, illetve a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által az agrártámogatások igényléséről vezetett termelői regiszter. Saját regiszterrel rendelkezik a Magyar Agrárkamara, amelynek alapvető funkciója a tagok nyilvántartása. Ezen kívül a megyei földhivatalok rendelkeznek az ingatlan nyilvántartására kialakított regiszterrel.

A kötelező regisztráció mindazon mezőgazdasági termelőkre terjed ki, akik legalább egy hektár szántón gazdálkodnak, vagy ugyanennyi gyepterületet, illetve 500 m<sup>2</sup> szőlőültetvényt, gyümölcsöst használnak, vagy területi korlátozás nélkül kertészeti termelést folytatnak. Állattartók legalább egy számosállatot<sup>7</sup> tartanak, vagy erdőgazdálkodási, vadgazdálkodási, illetve halászati tevékenységet végeznek. A termelői regiszter tartalmazza többek között a termelők

---

<sup>7</sup> Számosállat = állategység, 1 számosállat = 500 kg élőtömegű állatállománnyal

általános azonosító adatait, a használatban lévő földterületet művelési áganként, az állatlétszámot kor és ivar szerinti összetételben, a felhasznált munkaerőt, a használt gépállományt, stb.

A nyilvántartási kérelmen feltüntetett személyes adatokon túl a betétlapok adattartalmát a szakrendszerek működését meghatározó jogszabályok alapján kell kialakítani.

A termelők regisztrációs igazolását a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal állítja ki. Ez az ügyfél nyilvántartásba vételét bizonyító igazolás, amely tartalmazza a kiadott regisztrációs számot és az ügyfél bejelentett adatait. A regisztrációs szám a gazdálkodók, országosan egységesen képzett egyedi azonosító száma, amely tíz jegyből álló szám, ennek első kilenc jegye egy egyszerű sorszám, tizedik jegye egy matematikai módszerrel képzett ellenőrző szám, az úgynevezett CDV kód.

A nyilvántartási kérelmen kell a termelőnek bejelentenie:

a. a támogatást igénylő vagy támogatást nem igénylő pénzügyi kapcsolattal regisztrációs típus esetén:

- nevét (elnevezését), rövidített cégnevét, cégjegyzékszámát,
- adószámát/adóazonosító jelét, vállalkozási azonosító adatait,
- természetes személyre vonatkozóan továbbá születéskori nevét, születési helyét, születési idejét, anyja nevét,
- székhely/lakhely címét, elérhetőségi adatait,
- bankszámlaszámát,
- csatolt betétlapok típusát, számát;

b) támogatást nem igénylő pénzügyi kapcsolat nélküli regisztrációs típus esetén:

- nevét (elnevezését), rövidített cégnevét, cégjegyzékszámát,
- adószámát,

- természetes személyre vonatkozóan továbbá születés kori nevét, születési helyét, születési idejét, anyja nevét,
- székhely/lakhely címét, elérhetőségi adatait,
- csatolt betétlapok típusát, számát.

A termelői regisztráció bevezetésével lehetővé vált a különböző termelői támogatások igénylésének nyomonkövetése, de fontos segítséget nyújt az egyes agrárpolitikai döntések előkészítésében is.

A nyilvántartási rendszer teljes körűvé tételével létrejött egy adatbázis, amely sokféle elemzésre nyújtott lehetőséget, az EU által előírt IIER követelmény-rendszerének viszont nem felelt meg teljes mértékben. A gazdaregiszter kialakításánál az volt a cél, hogy a közvetlen kifizetések alanyainak a regisztrálása során olyan adatbázis kerüljön kialakításra, mely minden szempontból alkalmas az IIER egyes alrendszerének összekapcsolására. (BARCSNÉ-PALOTAY, 2002)

Az IIER céljainak megfelelően kialakított nyilvántartással szembeni követelmények a következők:

- A kötelező regisztráció minden, támogatást igénybevevő mezőgazdasági termelőt érint.
- Minden mezőgazdasági tevékenységet végző gazdálkodóhoz a rendszer egy regisztrációs számot rendel, mely alkalmas a termelők mindenkori azonosítására. A regisztrációs kód segítségével az IIER különböző alrendszerének összekötése is megvalósul.
- A nyilvántartásba vétel elsődleges célja a termelő azonosítása, a rendszer azonban tartalmazhat a tulajdonosra és a gazdálkodásra vonatkozó adatokat.

- A regisztrációra termelőnként egy alkalommal van szükség.

A nyilvántartásba vételt követően minden termelő a számára kijelölt kódot használja. A bejelentett adatokban bekövetkezett változásokat egy módosítási kérelemben kell módosítani, ezzel biztosítva a rendszer naprakészességét és hatékony működését. (BARCSNÉ-PALOTAY, 2002)

### **2.6.1.4.2. EGYEDI ÁLLAT-NYILVÁNTARTÁSI ÉS AZONOSÍTÓ RENDSZER**

Egyes mezőgazdasági haszonállat fajok (pl.: szarvasmarha, juh) több éves, múltra visszatekintő Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszere a támogatási célokon túl a tenyésztési, az állat-egészségügyi és az agrárrendtartási igények kielégítését is szolgálják.

A hazai jogi szabályozás ezen a területen megfelel a közösségi előírásoknak, sőt bizonyos területeken szigorúbb követelményeket is támaszt. Emellett az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (OMMI) által fejlesztett integrált számítógépes egységes állat-nyilvántartási és azonosítási rendszer megfelel az uniós követelményeknek.

A támogatási kérelmek feldolgozását és nyilvántartását végző számítógépes program kidolgozása az IIER egyik központi jelentőségű feladata volt, hiszen minden alapadat-nyilvántartás logikailag ebben a szoftverben kapcsolódik össze, és ebben a szoftverben zajlik a rendszer leglényegesebb tevékenysége: a támogatási kérelmek elbírálása.

### **2.6.1.4.3. MEZŐGAZDASÁGI PARCELLA AZONOSÍTÓ KERETRENDSZER**

A terület alapú támogatások alapja a mezőgazdasági parcella. Ez egy olyan összefüggő földterületet jelent, amelyen ugyanazon növényt egy gazdálkodó egységes agrotechnikával termeszt. Így a terület alapú kifizetések lebonyolításának és objektív ellenőrzésének egyik fontos eleme a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Keretrendszer (MePAR). A terület alapú támogatások igénylésekor a gazdálkodóknak évente űrlapon kell nyilatkozniuk az összes mezőgazdasági parcellájukról, megadva azok helyét, területét és a termesztett mezőgazdasági kultúrát.

A Mezőgazdasági Parcella Azonosító Keretrendszer meghatározza és országosan egyedi azonosítóval látja el a parcellákat, megadva ezzel az IIER ellenőrzéseihez szükséges, dokumentálható növényazonosítás és területmérés lehetőségét. Ez tehát a kifizetések kezelésének és ellenőrzésének egyik kulcseleme mind az adminisztratív, mind a távérzékeléssel és a terepbejárással történő ellenőrzés során. A távérzékeléssel feltárt, a kérelemben valamilyen okból hibás területet a helyszínen terepbejárással is ellenőrizni kell. Emellett a rendszer segíti a gazdálkodót mezőgazdasági parcelláinak bejelölésében, valamint több éven át követi az adatok változásait. Mindezt úgy kell összekapcsolni egy számítógépes rendszerben, hogy a támogatásban igényelt terület, a növény megléte, és a kérelem jogosságát alátámasztó ellenőrzések elvégezhetőek legyenek.



### 2.6.2. MÁSODLAGOS INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

A másodlagos agrárinformációs rendszerek jellemzői, hogy az elsődleges rendszerekből nyerik az alapinformációkat. A technikai jellegű rendszerek az Unió adminisztrációját segítik. Általában nem végeznek nagyobb tömegű közvetlen adatgyűjtést, információikat főleg a primer rendszerek adatbázisaiból nyerik.

Az információk egy jelentős része a gazdasági szabályozás eszközeire vonatkozik, ilyenek például a hitelek, támogatások, pályázati lehetőségek, jogi háttér, stb. Az információk másik csoportjába tartoznak a piaci információk, mint például az árinformációk, minőségi, mennyiségi paraméterek. Külön csoportot képeznek a szakhatósági információk, úgy, mint növény- és állategészségügyi, élelmiszerhygiéniai információk, de elkülöníthető a továbbképzések, illetve a szakirodalom információköre is.

#### 2.6.2.1. MEZŐGAZDASÁGI SZÁMLÁK RENDSZERE

A másodlagos rendszerek közül ki kell emelni a Mezőgazdasági Számlák Rendszerét<sup>8</sup> (MSZR), melyet a Nemzeti Számlák Rendszeréhez kapcsolódva az EU az agrárpolitikai információ igényeihez igazodva alkotott meg. A tagállamoknak az MSZR-t nemcsak országos, hanem regionálisan szinten is elő kell állítaniuk, és működtetniük. A rendszernek precízen kidolgozott módszertana van, amit az EUROSTAT kézikönyv formájában dokumentál. Az MSZR a mezőgazdasági termelést, annak felhasználását, a termelés ráfordításait és a jövedelemalakulást összefüggő rendszerben írja le.

---

<sup>8</sup> Economic Accounts for Agriculture = EAA

### 2.7. INFORMÁCIÓS HIVATALOK

Az EU-ban az agrárstatisztikáért az EUROSTAT és az Európai Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága (DG Agri<sup>9</sup>) felel – csakúgy, mint hazánkban – a Központi Statisztikai Hivatal és a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM). A DG Agri és a FVM szakigazgatási feladatokat látnak el, így az agrárinformációk egyik legnagyobb „megrendelői”, egyben „felhasználói” is.

A DG Agri a statisztikai információkat az EUROSTAT-tól kapja, ahova viszont az egyes tagállamokból érkeznek az információk. A tagállamokban különböző módszerek szerint kerül összegyűjtésre a szükséges információmennyiség a Tesztüzemi Rendszerekben, mely a gazdálkodóktól, mezőgazdasági vállalkozásoktól származik.

Az információk másik része közvetve, a falugazdászokon keresztül jut el a Főigazgatósághoz (pl. közvetlen támogatásokról, területi adatokról, állatállományról, stb.), harmadrésről pedig a KSH adatbázisából (pl. általános mezőgazdasági összeírások adatai, stb.).

Hazánkban hasonlóan tekinthető az agrárinformációs rendszerek adatgyűjtése, hiszen a mezőgazdaságra vonatkozó adatok egyrészt a falugazdászoktól származnak (ők állnak általában a legközelebbi kapcsolatban a gazdálkodókkal), másrészt pedig a gazdálkodóktól közvetlenül, az általuk vezetett különböző nyilvántartásokból. Itt kapcsolódik tehát össze a gazdálkodók által vezetett nyilvántartások információ tartalma és a különféle információs rendszerek működése. Fontos kapcsolatról van szó, hiszen csak a gazdálkodóktól származó

---

<sup>9</sup> Agriculture Directorate General

adatokra, tapasztalatokra alapozva készíthető elő megfelelőképpen egy-egy szakigazgatási döntés. (HORVÁTH, 2003)

A gazdálkodók érdeke a pontos nyilvántartás vezetésében kettős. Egyrészt az eredményes működés, a termelési, fejlesztési irányok, stb. alapja a valós, aktuális adatokból álló nyilvántartás, tehát belső érdek, másrészt pedig a tőlük származó információk jelentik (jelentenek) a megfontolt és szakmailag jól alátámasztott szakigazgatási döntéseket.

MONTIEL (1998, in HORVÁTH 2003) szerint az Európai Bizottság agrárstatisztikával szemben fennálló igényének több oka van, melyek a következő felsorolásban olvashatók.

- Különböző statisztikákra (pl. beszerzései árakra, piaci szereplőkre, támogatásokra, stb. vonatkozóan) van szükség, hogy az agrárpolitikai intézkedések hatásai számszerűsíthetők legyenek, illetve megalapozhassák a Közös Agrárpolitika döntéseit. Ideértve a piacsabályozó, illetve a vidékfejlesztési politika döntéseit, valamint a társadalmi kérdéseket is.
- Statisztikai adatok kellenek az uniós agrárszektor szerkezeti változásainak nyomon követéséhez, a gazdaságok számának, megoszlásának, jellemzőinek módosulására vonatkozóan, azért, hogy megfelelő vidékfejlesztési politika kidolgozására legyen mód.

### 2.8. EGYÉB NYILVÁNTARTÁSOK

#### 2.8.1. A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL REGISZTERE

A KSH hivatalos gazdaregiszterrel nem rendelkezik, mégis itt található a legátfogóbb mezőgazdasági termelői regiszter, melynek alapja a 2000-ben végrehajtott Általános Mezőgazdasági Összeírás<sup>10</sup> (ÁMÖ), a 2003-ban és 2005-ben végrehajtott Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ). A gazdaságok besorolását tartalmazó rendszer a KSH-FVM közötti együttműködés eredményeképpen készült el a 2000. évi ÁMÖ adatainak felhasználásával. Az EU-módszertannak megfelelő SFH értékeket az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI)<sup>11</sup> számítja a Tesztüzemi Rendszeren alapuló eredményekre építve. (BENOITS-KERTÉSZ, 2002)

---

<sup>10</sup> Az összeírás 960 000 háztartás adatait tartalmazza.

E szerint gazdaságnak minősül minden olyan mezőgazdasági tevékenységet folytató termelőegység:

- melynek 2000. május 31-én a művelt termőterülete legalább 1500 m<sup>2</sup>, vagy gyümölcs-, illetve szőlőültetvényének területe külön, vagy együttesen legalább 500 m<sup>2</sup>, vagy
- 2000. március 31-én az istállózott mezőgazdasági haszonállat állománya legalább egy nagyobb élőállat; vagy legalább 50 darab baromfi; vagy 25-25 darab prémes állat, házi nyúl, húsgalamb; vagy 5 méhcsalád; vagy az összeírást megelőzően mezőgazdasági szolgáltatást, vagy intenzív kertészeti termelést folytatott.

<sup>11</sup> Korábban: Agrárgazdaságtani Kutató és Informatikai Intézet (AKII)

### **2.8.2. A MAGYAR AGRÁRKAMARA REGISZTERE**

A Magyar Agrárkamara (AGRI) eredetileg a kamarai tagok és az őstermelők nyilvántartására jött létre, mely három részből áll: tagnyilvántartás, könyvelés, termelői tevékenység nyilvántartása (gazdálkodók általános adatai; földhasználatra, növénytermesztésre, állattartásra vonatkozó adatok).

Az AGRI rendszer működőképes, de mivel 2000. november 1-jével megszűnt az előírt kötelező kamarai tagság, a rendszer hiányos. Jelenleg sem statisztikai, sem közigazgatási célra nem használható.

### **2.9. AZ ADATSZOLGÁLTATÁS ÉS A NYILVÁNTARTÁSI RENDSZER JELENLEGI HELYZETE MAGYARORSZÁGON**

Az IIER magyarországi megszervezése megtörtént. A szarvasmarhák azonosítása és nyilvántartásba vétele kötelezővé vált, az egyedazonosítást és nyilvántartást szabályozó rendelet 2000. január elsejével hatályba lépett. A kataszteri nyilvántartás kialakítása területén a haladás sokkal korlátozottabb mértékű volt. Az adatnyilvántartás hiányosságai között kiemelt helyen szerepelt a meglévő adatbázisok és információs rendszerek továbbfejlesztése az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer érdekében.

Magyarország a statisztika területén összességében magas fokú összhangot ért el a Közöségi Vívmányokkal („acquis communautaire”). A nemzetközi szervezetekkel folyó statisztikai együttműködés zökkenőmentes. A mezőgazdasági statisztikák területén a majdnem 2,2 millió háztartást érintő összeírást 2000 áprilisában hajtották végre. Az összeírás alapot biztosított a mezőgazdasági üzemi nyilvántartási rendszer és az ágazati mezőgazdasági statisztikák létrehozásához.

### **2.10. A TERMELŐK LEHETŐSÉGEI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI AZ INFORMÁCIÓS RENDSZEREKKEL KAPCSOLATBAN**

KAPRONCZAI (2003) az információs rendszerek vonatkozásában mindenképpen szükségszerűnek ítéli meg kitérni a mezőgazdasági termelők és az információs társadalom kapcsolatára, a gazdálkodók lehetőségeire és kötelezettségeire. Szerinte hosszú évek óta ezen a területen vannak a legnagyobb problémák, amelyek gátjai lehetnek az agrárinformációs rendszerekből nyerhető lehetőségek kihasználásának, sőt, maguknak a rendszereknek a fejlődését is gátolhatják, melyet az értekezés saját vizsgálata is alátámaszt.

A mezőgazdasági információs rendszerek hatékony működéséhez nélkülözhetetlen a fejlett informatikai ismeret, informatikai rendszerhasználat. Emiatt nagyon fontos, hogy az internet-hozzáférés már jelenleg is országos lefedettséggel bír, melyet a gazdálkodók is alkalmazhatnak. Ennek ellenére még mindig fejleszteni kell a vidéki településeken az internet hozzáférést, a települési iskolákban, könyvtárakban elérhető „közhálót” – írja KAPRONCZAI. Ezzel lehet elősegíteni a vidéki lakosság informatikai kultúrájának fejlesztését, kialakítani az igényt a számítástechnika terén a képzésre, az önképzésre.

### 2.11. A GAZDÁLKODÁS BELSŐ ÉS KÜLSŐ INFORMÁCIÓS LEHETŐSÉGEI

A mezőgazdasági vállalkozások sikere döntően függ attól, hogy a vezetők képesek-e felmérni mindazokat a tényezőket, illetve hatásokat, amelyek az eredményességet és a versenyképességet befolyásolják.

A gazdálkodással kapcsolatos ismeretek, információk két nagy csoportba sorolhatók aszerint, hogy honnan származnak.

Az első csoportba a gazdaság belső, üzemi adottságai tartoznak, a második csoportba pedig azok, amelyek kívülről fejtik ki hatásukat, vagy a gazdaságon kívülről szerezhetők be. A belső és külső információk kapcsolódhatnak egymáshoz és sok esetben ki is egészíthetik egymást.

Ebben a fejezetben a belső és külső adottságok felsorolásakor a dolgozat nem törekszik a teljességre, csupán a legfontosabb témaköröket említi átfogóan.

A belső adottságokra vonatkozó információkat három fő területre lehet osztani, melyek a következők:

1. személyi feltételek,
2. termőhelyi adottságok,
3. vagyoni, pénzügyi helyzet.

A személyi feltételek a rendelkezésre álló és a megszerzhető élőmunka szellemi és fizikai teljesítőkéességét jelentik. Ilyen például a termelésre, technikai felszerelések működtetésére, pénzügyi és közgazdasági ismeretek elsajátítására, nyilvántartások vezetésére való alkalmasság, a hiányzó képességek megszerzésének lehetősége.

A gazdaságban a munkaerő foglalkoztatása történhet állandó és időszakos jelleggel. Az idegen munkaerő igénybevétele is meglehetősen nagy jelentőséggel bírhat a gazdálkodásoknál, ami kihatással van a költségekre is.

A termőhelyi adottságokra, így a föld minőségére, fekvésére, az éghajlati viszonyokra, csapadék mennyiségére vonatkozó információk nagyban hozzájárulnak a gazdálkodás tervezéséhez, így a termelés menetéhez, az eredményes gazdálkodáshoz, közvetve pedig a versenyképességhez.

A vagyoni, pénzügyi helyzettel kapcsolatban lényeges, hogy az arról vezetett nyilvántartások naprakészek legyenek, a bevételek, kiadások várható alakulása pedig segít megtervezni a gazdasági év alakulását, a termelést.

A vállalkozások külső információs lehetőségei közül fontos kiemelni a közvetlen és közvetett piaci információkat, valamint a termeléshez, támogatáspolitikához, jogszabályokhoz kapcsolódó információkat.

Külső információk lehetnek:

- Közvetlen piaci információk,
- A piacra jutás feltételei, termékek értékesítési lehetőségei,
- Piaci kereslet-kínálat viszonya,
- Árak szerepe,
- Minőségi követelmények,
- Versenytársak szerepe, működése,
- Gazdaságpolitika – agrárpolitika és eszközrendszere,



- Támogatások, pályázati lehetőségek,
- Érdekképviselői szervek, együttműködési lehetőségek,
- Földárak, földbérlet díjai,
- Termeléshez kapcsolódó hatósági előírások,
- Információszerzés lehetőségei,
- Szaktanácsadás igénybevétele, stb.

### **2.12. A FALUGAZDÁSZ-HÁLÓZAT SZEREPE AZ INFORMÁCIÓ-ÁRAMLÁSBAN**

A dolgozat témáját tekintve fontos kiemelni a falugazdász-hálózat és a szaktanácsadás szerepét.

Azokban az országokban, ahol a mezőgazdaságban főleg családi gazdaságok formájában jellemző a mezőgazdasági termelés, jól kiépített szaktanácsadó hálózat segíti a termelők munkáját. Ilyen például Németország, vagy Ausztria, de meg lehet említeni Svájcot is annak ellenére, hogy Svájc nem tagja az Európai Uniónak. (A svájci agrárpolitika alapvetően hordozza az uniós sajátosságokat.) A mezőgazdasági szaktanácsadók nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy egyrészt figyelemmel kísérik a gazdaságok működését, így a teljes termelési folyamatot ismerve az egyes gazdaságok sajátosságainak megfelelő tanácsokkal tudják segíteni a versenyképes termelést, másrészt saját maguk folyamatos továbbképzésére és a folyamatos tapasztalatcserére az egyes szakterületek szaktanácsadói között.

E célból jött létre az 1961-ben német kezdeményezésre az „Internationale Akademie land- und hauswirtschaftlicher Beraterinnen und Beratern” (IALB) (Mezőgazdasági és Háztartás-gazdálkodási Szaktanácsadók Nemzetközi Akadémiája) elnevezésű hálózat, amely ma

már 19 európai ország – köztük Magyarország - szaktanácsadói számára nyújt rendszeres továbbképzéseket, konferenciákat, ahol lehetőség nyílik rendszeres tapasztalatcsere keretében egymás munkájának megismerésére. ([IALB](#), 2007, illetve saját tapasztalat)

Magyarországon a magángazdálkodás elterjedésével megnövekedett a mezőgazdasági termelők száma. Az átalakulási folyamatban egyre fontosabbá vált a gyorsan rendelkezésre álló és megbízható információ mind a gazdálkodók, mind a mezőgazdasági irányítók számára. Ezért 1994-ben megszervezésre került a falugazdász hálózat, amelynek feladata, hogy segítse, szervezze és támogassa a mezőgazdasági közigazgatást, illetve a termelőket. A falugazdászok felsőfokú végzettségű, mezőgazdasági gyakorlattal rendelkező szakemberek, akik munkájukat a megyei földművelésügyi hivatalok irányításával végzik. A gazdálkodás legalapvetőbb kérdéseiben eligazítva a gazdákat, szaktanácsadóként működnek és együttműködnek az önkormányzatokkal.

A falugazdászok legfontosabb feladatai közé tartozik a gazdálkodók informálása a kormányzati (ágazati) döntésekről, különös tekintettel a fejlesztési, beruházási, termesztési, tenyésztési támogatásokra, illetve pályázati lehetőségekre; segítségadás a támogatási kérelmek elkészítésében; az Európai Unió Agrárpiaci Rendtartásának információs rendszerében való közreműködés. A falugazdászok segítik a gazdákat és a mezőgazdasági szaktanácsadók közötti kommunikációt is.

### 2.13. A NEMZETI AGRÁRSZABÁLYOZÁS EGYSZERŰSÍTÉSE

Az agrárágazat valamennyi szereplője kapcsolatba került már a jogszabályok szerteágazó, átláthatatlan rendszerével. A túlszabályozottság, a jogszabályok áttekinthetetlen rendszere és nehéz megértése, továbbá a bonyolult eljárások jelen vannak az agrárigazgatás rendszerében hazánkban és az Európai Unióban egyaránt.

A túlszabályozottságból eredő problémát az Európai Unió is felismerte, és célul tűzte ki a teljes közösségi joganyag egyszerűsítését. Az EU állam- és kormányfői a Lisszaboni Stratégiában fogalmazták meg azt a célt, hogy az Európai Unió joga és a tagországok nemzeti joga legyen egyszerűbb, könnyebben alkalmazható, és hatékonyabban járuljon hozzá a gazdasági növekedéshez.

A Közös Agrárpolitika egyszerűsítése az Agrár Főigazgatóság (DG-Agri) egyik kiemelt törekvése, amely érdekében jelentős előrelépések történtek az elmúlt években. A Főigazgatóság munkájának eredményeként 2003. és 2004. folyamán végrehajtott deregulációs felülvizsgálat során 520 feleslegesnek ítélt jogszabály került törlésre. A közösségi egyszerűsítés további vívmányai, hogy 2004-ben egyszerűsítették a mezőgazdasági állami támogatásokra, 2005-ben a de-minimis szabályokra, a vidékfejlesztési támogatásokra, és a KAP finanszírozására, 2007-ben pedig a Közös Piaci Szervezetekre vonatkozó szabályozást. A Főigazgatóság napirendjén lévő további egyszerűsítési törekvés a mezőgazdasági termelők adminisztratív terheinek csökkentése és harmonizációja, a kölcsönös megfeleltetés rendszerének (cross compliance) bevezetése, valamint a KAP-nak az idei évben, 2008-ban esedékes politikai felülvizsgálata, az úgynevezett „Health Check”.

A magyar kormány a nemzetközi tendenciák és kezdeményezések, valamint a hazai jogi környezet korszerűtlenségének és túlszabályozottságának ismeretében elhatározta, hogy lényegesen csökkenti a mezőgazdasági termelőket sújtó adminisztratív terheket, megszünteti a felesleges bürokratikus szabályokat, és megteremti a minőségi jogszabályalkotás feltételeit. Ennek keretében az államreform részeként deregulációs program indult el, amelynek célja az ügyfélközpontú jogi szabályozás megvalósításával a hatósági ügyek intézésének megkönnyítése, a jogi túlszabályozás csökkentése és a jogszabályok általános színvonalának javítása, a közigazgatáson belül az elektronikus ügyintézés alkalmazási területeinek bővítése, továbbá általánosságban az adminisztratív terhek csökkentése. A kormány szándéka az, hogy 2008. év végéig az adminisztratív terhek egyötödével mérséklődjenek, 2013-ra pedig – összhangban az EU-s törekvésekkel - a felére csökkenjenek.

### **2.14. INFORMÁCIÓK FORRÁSAI, INFORMÁCIÓSZERZÉS MÓDJA**

A gazdálkodások belső információs igényüket a különböző nyilvántartásaikból, feljegyzéseikből, egyéb adataikból, ismereteikből és tapasztalataikból elégítik ki. Ilyen lehet például a vetésterv, a gazdálkodási napló, állattenyésztéssel kapcsolatos nyilvántartások, stb.

A külső információk megszerzése sokféle formában történhet. Ilyenek lehetnek:

- *Nyomtatásban megjelenő információk:*
  - hivatalos szaklapok, és a szakmához kapcsolódó kiadványok,
  - egyetemek, kutatóhelyek tudományos közleményei,
- *Elektronikus, illetve távközlés útján szerzett információk:*

- szakmai műsorok (rádióban, televízióban),
- internetes honlapok (FVM, MVH, AKI, NAKP, NFT, stb.).
- *Tapasztalatcserek:*
  - fajtabemutatók, technológiai bemutatók,
  - szakmai kiállítások, fórumok,
  - bemutató üzemek látogatása,
  - csoportos szaktanácsadás, stb.

Az információgyűjtés annak érdekében történik, hogy a gazdálkodás minél eredményesebb és versenyképesebb legyen. Az információk hasznosítása három egymásra épülő lépés szerint történik (Fehér et al, (2001) nyomán), melyek a következők:

- információgyűjtés,
- információk rendszerezése, feldolgozása,
- információk felhasználása a döntési folyamatokban.

Nagy jelentősége van az összegyűjtött információk rendszerezésének, rangsorolásának. A rangsorolás célja, hogy elkülönüljenek fontosságuknak megfelelően azok az információk, amelyek a gazdálkodás-irányítási döntéshozatalnál kerülnek felhasználásra.

Az információs rendszerekre jellemző, hogy kétirányú információ-áramlást valósítanak meg, vagyis a termelőtől a piacszabályozást végzők felé, illetve fordítva, a termelő felé.

A termelőkhöz az információk leginkább feldolgozott formában jutnak el, számukra igen jelentős a sajtó útján és a szaktanácsadókon keresztül terjesztett információ (saját kérdőíves felmérés eredményei alapján).

Fontos rendszerfejlesztési alapelveként KAPRONCZAI (2003) felállított egy kritériumrendszert, amelynek az információs rendszereknek meg kell felelniük. Ezek a követelmények – melyek a disszertáció alapját képező kutatómunka során alátámasztásra kerültek - jelenleg is mérvadó és irányadó feltételeket tartalmaznak a gazdálkodók által vezetett nyilvántartásokkal kapcsolatban. Ezek a kritériumok a következők:

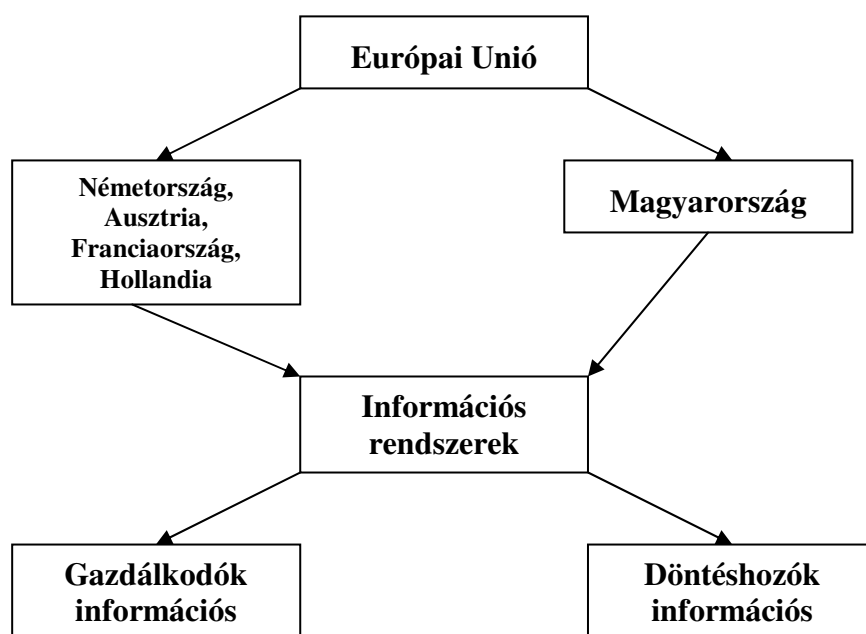
- A konkrét döntésekhez kell megfogalmazni a nyilvántartások adatigényét. Olyan információk gyűjtése célszerű elsősorban, amelyek feldolgozott formában valamelyik döntési ponton hasznosulnak.
- Fejleszthető, előremutató legyen a nyilvántartás. A korábbi adatgyűjtési rendszerekre jellemző volt az utólagosság. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a termelői szándékok felmérésére, a termelési és piaci folyamatok prognosztizálására.
- Nagyobb szerepet kell, hogy kapjanak az önkéntességen és a reprezentativitáson nyugvó operatív ökonómiai információs rendszerek. Az új viszonyok között az ökonómiai adatokat tartalmazó információáramlásnak az adatszolgáltató és az adatfogadó közös érdekeltiségén kell alapulnia. A mezőgazdaság vonatkozásában például a gazdálkodók és az FVM közös érdekét kell megemlíteni
- Az esetleges visszaélések, a termelők, feldolgozók, forgalmazók kiszolgáltatottságának elkerülése, az üzleti titkok nyilvánosságra

jutásának megakadályozása, a személyiségi jogok megsértésének kiiktatása érdekében az elsődleges adatok hozzáférhetősége legyen korlátozott.

- Az államigazgatási céllal feldolgozott információk döntő részét – az adatvédelmi törvény elvárásainak betartása mellett – a gazdasági-, a társadalmi- és a tudományos élet szereplői számára is hozzáférhetővé kell tenni abból a célból, hogy azok a társadalmi-, a termelési-, a piaci folyamatokban, valamint a tudományos életben hasznosuljanak.
- Legyen kompatibilis az Európai Unióban működő más információs rendszerekkel.

### 3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az értekezés alapját képező kutatómunka 2002 óta folyt a Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszer-tudományi Kar Gazdaságtudományi Intézetének Európai Unió Oktatási Központjában, illetve Üzemtani Tanszékén.



2. ábra. A kutatás vizsgálati menete

Forrás: saját összeállítás, 2004

A kutatási terv kidolgozása, a szakirodalom feldolgozása és a vizsgálatok TOMCSÁNYI Pál „Általános kutatómódszertan” (2000) című könyvének iránymutatásai alapján készültek.



A KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG NÉGY FÁZISBAN ZAJLOTT. AZ ELSŐ FÁZISBAN A SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE VALÓSULT MEG A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ HAZAI ÉS KÜLFÖLDI IRODALMI FORRÁSOKBAN MEGJELENT ISMERETEK, EREDMÉNYEK FELDOLGOZÁSÁVAL, ÜTKÖZTETÉSÉVEL.

A DOKTORI KUTATÓMUNKA ELŐZMÉNYÉT AZ EGYETEMI TANULMÁNYOK ALATT FOLYTATOTT MEZŐGAZDASÁGI NYILVÁNTARTÁSI RENDSZEREK ELEMZÉSE, ILLETVE AZ EURÓPAI UNIÓS TÁMOGATÁSOK FELTÉTELRENDSZERÉNEK ISMERTETÉSE JELENTETTE. A DISSZERTÁCIÓBAN A KORÁBBI KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG SORÁN FELVETETT TÉMÁK RÉSZLETESEBB VIZSGÁLATA, AZ EURÓPAI UNIÓ MEZŐGAZDASÁGI INFORMÁCIÓS RENDSZERÉNEK SZEREPE, JELENTŐSÉGE, VALAMINT A HAZAI EU-KONFORM NYILVÁNTARTÁSI ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZER KIALAKÍTÁSA, JELENLEGI ÁLLAPOTA KERÜLT ÖSSZEFOGLALÁSRA.

### **3.1. SAJÁT VIZSGÁLATOK FELÉPÍTÉSE, KÉRDŐÍVEK ISMÉRVEI**

Az irodalmi áttekintést követő fázisban néhány uniós tagországban (Németország, Ausztria, Franciaország, Hollandia) működő nyilvántartási rendszer leíró módszerrel történő vizsgálata került bemutatásra. Ennek során a gazdálkodók adminisztratív kötelezettségeinek ismertetése és összehasonlítása valósult meg. A vizsgált európai uniós tagállamok mezőgazdasági információs és nyilvántartási rendszereinek megismerése külföldi szakmai

tanulmányutak alkalmával, ottani szakemberekkel történt személyes konzultációk során valósult meg. 2003-tól Németország, 2004-től Ausztria, 2006-tól Franciaország és Hollandia mezőgazdasági dokumentációs rendszerének megismerésére nyílt lehetőségem. A kutatás harmadik szakaszában a primer adatgyűjtés bázisát képező kérdőíves felmérésre került sor a Nyugat-Dunántúli régióban.

A felmérés célcsoportját a Nyugat-dunántúli régió egyéni gazdálkodói jelentették. Körükben 500 kérdőív került kiküldésre 2006-ban. A kérdőívek kiküldésének adatbázisát a Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar Gazdaságtudományi Intézetének korábbi kutatásai során összegyűjtött információk, valamint a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) Győr-Moson-Sopron, Vas, és Zala Megyei Hivatalai által rendelkezésre bocsátott adatok képezték. Az adatbázist az FVM-hivataloknál regisztrált, ténylegesen földet művelő gazdaságok (gazdasági szervezetek, egyéni gazdaságok) alkotják.

A mezőgazdasági termelők sokasága meghatározható az FVM-hivataloknál támogatásokra jelentkezettek regisztrációja alapján. A 2002-es évben a tárgyalt régióban mintegy 12.500 egyéni mezőgazdasági termelő igényelt támogatást, ebből közel 11.000 növénytermelő, illetve vegyes gazdaság használt földterületet.

A minta megfelelne az arányosan rétegzett statisztikai mintavételi eljárás feltételeinek, de mivel a kiküldött kérdőívek megválaszolása nem volt kötelező, és a megkérdezettek közül csak a válaszadásra hajlandóságot mutatók küldték vissza a kitöltött kérdőíveket, így a minta nem tekinthető kellőképpen reprezentatívnak. A mintavétel során a

heterogén adatbázisnál 2 homogén mintavételi réteget képeztem: első lépésben Nyugat-Dunántúl 3 megyéje szerint, majd az így kapott részsokaságot tovább bontottam mezőgazdasági őstermelők, egyéni vállalkozók és társas gazdálkodások csoportjára. Az egyes rétegeken belül az arányokat megtartva, véletlen kiválasztással határoztam meg a minta elemeit.

A kérdőív kialakításakor az volt a cél, hogy azokból mind a kutatás, mind a gyakorlat szempontjából érdekes és hasznos információk legyenek beszerezhetők. Fontos elvárás volt az is, hogy ne legyen túl nagy a terjedelme, ne haladja meg a két A/4-es oldalt (ld. 3. számú melléklet). A kitöltés meggyorsítása, illetve a számítógépes feldolgozás érdekében a kérdőív egy része zárt kérdésként került megfogalmazásra. A nyitott kérdések megválaszolása során a megkérdezetteknek lehetőségük nyílt arra, hogy leírják gyakorlati tapasztalataikat és személyes benyomásaikat a témával kapcsolatban.

A kérdések összeállításakor mind a kvalitatív (minőségi), mind a kvantitatív (mennyiségi) módszerek alkalmazásra kerültek. (Ezek együttes használata célszerű, hiszen a kvantitatív és kvalitatív kutatások szervesen kapcsolódnak egymáshoz, miközben jól ki is egészítik egymást.) A felmérések érintették a főbb vállalkozási formákat (őstermelő, egyéni vállalkozó, szövetkezet) a magángazdaságok körében.

A kérdőív tesztelését egy szűkebb gazdálkodói csoport végezte személyes megkérdezés során. A módosított, végleges változatot postai úton kapták meg a minta egyéni gazdálkodói, illetve gazdasági szervezetei.

A válaszadók szintén postai úton, feladó megjelölése nélkül juttatták

vissza a kérdőíveket, így biztosítva a teljes anonimitást. A 120 db (24 %) értékelhető válaszokat tartalmazó kérdőív a kiküldést követő 3 héten belül érkezett vissza. További 20 db (5%) kérdőív a hiányos kitöltés miatt nem került be a vizsgálatokba.

A kutatás utolsó fázisát, a saját vizsgálatok második részét, hazai és külföldi agrárszakemberekkel és egyéni gazdálkodókkal folytatott mélyinterjúk során szerzett információk adták. Ezen interjúk célja az információs és nyilvántartási rendszerekben érintettek véleményének megismerése, a téma gyakorlati oldalának jobb megértése volt. A mélyinterjúk vezérfonalát egy előre meghatározott kérdéscsoport adta, mely illeszkedett a kérdőíves felmérésnél alkalmazottakkal. (ld. 4. sz. melléklet)

A vizsgálatok során több hazai és külföldi szakértővel, mezőgazdasági szaktanácsadóval, agrárkamaraival szakemberrel, és egyéni gazdálkodóval folytattam konzultációt. A hazai és külföldi tanulmányutak, illetve a szakmai konferenciákon való részvétel a kutatás fontos részét képezték.

## 3.2. AZ ADATOK KIÉRTÉKELÉSE

### 3.2.1. KENDALL-FÉLE EGYETÉRTÉSI EGYÜTTHATÓ

Az adatok kiértékelésének egyik módja a rangkorrelációk közül a Kendall-féle konkordancia-mutató (W) alkalmazása volt, mivel a kérdőíves felmérés több olyan kérdést is tartalmazott, ahol a gazdálkodók az egyes információs forrásokat rangsorolták azok használati gyakorisága szerint. A rangkorreláció a sorba rendezett tényezők közötti kapcsolat elemzésének speciális eszköze. A disszertáció témáját érintő

szakirodalom ezt a módszert nem alkalmazza, így ennek használata újszerű. Ez az oka, hogy a kiértékelés egyik módjának ezt az együtthatót választottam.

A konkordancia-mutató alkalmas olyan változók kiértékelésére, amelyeknek nincs konkrét értékük, vagy bizonyos értékek számokkal nem is fejezhetők ki, csak a nagyságuk, vagy „jóóságuk” szerint lehet azokat sorrendbe tenni. A rangszámmal ellátott sokaságot ordinális mutatónak nevezi a szakirodalom. Két vagy több ordinális skálán mért változó közötti kapcsolat a rangkorreláció. A rangkorreláció tulajdonképpen azt vizsgálja, hogy valamilyen sokaság azonos sorrendben rendelkezik-e valamilyen tulajdonsággal. (SZŰCS, 2004)

A mutatószám képzésének az alapgondolata, hogy az egyes rangszámösszegek átlaguktól való eltérésének négyzetösszege hogyan viszonyul a teljes összhangot jelentő értékhez.

A Kendall-féle egyetértési együttható:

$$W = \frac{d}{d_{\max}}$$

$$d = \sum (R_j - \bar{R})^2$$

$$d_{\max} = \frac{m^2(n^2 - n)}{12}$$

Ahol:

- d az eltérések négyzetösszege
- $R_j$  az i-dek egyed rangszámösszege
- $\bar{R}$  a rangszámösszegek átlaga
- m a bírálók száma
- n az értékelési tényezők száma
- W a Kendall-féle egyetértési mutató

12

A W mutató 0 és 1 közé eső érték. Minél nagyobb az összhang a pontozók között, annál nagyobb a mutatószám értéke. 0,6 érték felett az összhang már jónak mondható.

### 3.2.2. ASSZOCIÁCIÓS EGYÜTTHATÓK

A kiértékelésnél alkalmazott módszer volt továbbá az ún. asszociáció mutatószámainak alkalmazása is, melyek két minőségi ismerv közötti kapcsolat szorosságát jellemezznek. Ezek a mérőszámok tömören, egy számban fejezik ki a tényezők közötti kapcsolat jellegét. A kérdőív jellegéből adódóan lehetőség nyílt a Yule-féle, illetve a Csprov-féle asszociációs együttható vizsgálatára egyaránt. Az előbbinél két sokaságot két minőségi ismerv szerint csoportokra bontjuk, és ennek megfelelően 2x2-es kombinációs táblázatba rendezzük az adatokat. Az utóbbi esetben pedig a minőségi tényezőket több csoportra bontottam.

Elvégeztem a minta gazdálkodóinak vizsgálatát a működési forma és a nyilvántartások vezetése tekintetében. A kiértékeléshez a Yule-féle asszociációs együtthatót alkalmaztam. A mutató értéke  $-1;1$  intervallumba esik, a kapcsolat teljes hiánya esetén  $A=0$ , teljes kapcsolat esetén  $-1;+1$ .

A számítás alapja a 2x2-es kontingencia-táblázat felállítása. (ld. 1. táblázat)

#### 1. táblázat: 2x2-es kontingencia-táblázat (általános)

	B <sub>1</sub>	B <sub>2</sub>	Együtt
A <sub>1</sub>	f <sub>11</sub>	f <sub>21</sub>	f <sub>1</sub>

A <sub>2</sub>	f <sub>21</sub>	f <sub>22</sub>	f <sub>2</sub>
Együtt	f. <sub>1</sub>	f. <sub>2</sub>	n

Forrás: SZÚCS, 2004

$$A = \frac{f_{11} \times f_{22} - f_{12} \times f_{21}}{f_{11} \times f_{22} + f_{12} \times f_{21}}$$

Az információs források fontosságának vizsgálatára a Csuprov-féle asszociációs együtthatót használtam. Ez alkalmas több minőségi ismérv közötti kapcsolat meglétének, vagy hiányának kimutatására.

$$T = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \times \sqrt{s-1} \times \sqrt{t-1}}}$$

A dolgozat készítésekor célkitűzésként fogalmazódott meg, hogy feltáró jelleggel és a gyakorlat számára hasznosítható formában kerüljenek bemutatásra a primer vizsgálatok során nyert ismeretek és tapasztalatok.

Az elemzés során a Microsoft Excel 2003 számítógépes programot alkalmazva alakítottam ki az adatbázist. A dolgozat témájából következően az egyszerűbb matematikai-statisztikai módszerek alkalmazása elegendő volt az adatok feldolgozásához.

## 4. SAJÁT VIZSGÁLATOK ÉS AZOK EREDMÉNYEI

Egy jól működő gazdaság számára rendkívül felértékelődött az információ szerepe. A mai gyorsan változó piaci viszonyok, az uniós támogatási, piacszabályozási feltételek mellett a termelőknek nemcsak helyt kell tudni állniuk, hanem jó minőségű termékek előállításával részt kell venniük a fokozott piaci versenyben. A gazdálkodók számára elengedhetetlen a tevékenységük során realizált bevételek és költségek feljegyzése, mely fontos a belső információs rendszerük kialakítása, valamint az adózási jogszabályok miatt egyaránt.

A törvényi előírás alapján bizonyos gazdálkodók (pl. őstermelők esetén őstermelői igazolvány, mely az őstermelői tevékenységből származó bevétel nyilvántartására szolgál) már minimális nyilvántartás alapján is eleget tehetnek a jogszabályi előírásoknak (pl. 141/2003. (IX. 9.) Korm. Rendelet), más termelők viszont (pl. azok, akik pályázati úton elnyerhető támogatáshoz jutottak) a felhasznált pénz elszámolásáról részletes nyilvántartások vezetésére kötelezettek.

A kisméretű gazdaságokban a nyilvántartásokkal kapcsolatos feladatokat leggyakrabban a tulajdonos látja el, aki saját maga, vagy esetleg valamelyik családtagjának segítségével tesz eleget ennek a kötelezettségének (tegyük hozzá, érdekének). A közepes gazdaságokban kapcsolt munkakör keretében oldják meg általában a feladatokat, míg a nagyobb méretű gazdaságoknál külön személy felel az egyes nyilvántartások szakszerű vezetéséért.



A primer kutatások kimutatták, hogy a kisebb területen (2-10 ha – 2 ha volt az alsó küszöb a mintavételezésnél) a termelőknél (őstermelők, kistermelők, egyéni vállalkozók a mintában) gyakran okoz gondot az adminisztráció, és az aktuális információkat tartalmazó feljegyzések hiánya, vagyis a kistermelők nem fordítanak megfelelő figyelmet ezen kötelezettségeikre és érdekeikre. A napi teendők mellett a gazdálkodóknak – elmondásuk szerint – nem marad idejük feljegyzések készítésére, így fontos adatok merülnek feledésbe, nem lesz több évre visszamenő összehasonlítható adatbázisuk, mely segítené termelésük stratégiai tervezését. Ez a probléma a kérdőíves felmérés során, a gazdálkodókkal folytatott személyes beszélgetések során is felmerülő téma volt.

### **4.1. TERMELÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ NYILVÁNTARTÁSOK**

A gazdáknak nagyon fontos, hogy a könyvvézetési és adófizetési kötelezettségeik, valamint összjövedelmük megállapítása mellett a termelésük egyes ágazatainak jövedelmezőségét is figyelemmel kísérjék. A következőkben olyan nyilvántartásokról lesz szó, amelyek kiegészíthetik a pénzforgalmi könyvelésben rögzítetteket. Segítségükkel az egyes ágazatok, illetve a gazdaság működésének jobb nyomonkövetése valósulhat meg.

A termeléshez kapcsolódó nyilvántartások vezetését külső szabályok ugyan nem írják elő, azonban a gazdálkodók számára hasznosak, mivel segítségével felmérhető, hogy hol vannak a gazdálkodásban azok a területek, ahol fejlesztésre, a termelés minőségének növelésére van szükség, hogy mely tevékenység milyen mértékben járult hozzá a jövedelem képződéséhez, veszteség esetén hol lehet és hol kell a következő termelési ciklusban javítani, stb. Ezek

alapján a szaktanácsadási szolgáltatás is hatékonyabbá válhat.

### **4.1.1.NÖVÉNYTERMESZTÉSSEL KAPCSOLATOS NYILVÁNTARTÁSOK**

#### **4.1.1.1. TÁBLATÖRZSKÖNYV (FÖLDHASZNÁLATI NYILVÁNTARTÁS)**

Ez a gazdálkodók egyik legfontosabb szakmai nyilvántartása, melynek pontos vezetése segítséget nyújt a talajadottságok jobb kihasználására, a vetésforgók kialakítására, a trágyázási, növényvédelmi munkák szervezéséhez, stb. A táblatörzskönyv alapján kalkuláció készíthető a belső felhasználásból származó termékekről, az elvégzett munkáról, illetve a betakarítási művelet utáni kiadások, költségek gyűjtésével pontosan meghatározható a mezei leltár értéke.

A jó földnyilvántartás tábla mélységű információt nyújt a tulajdonosi viszonyokról, a föld használatáról, előfeltétele a földdel kapcsolatos kormányzati intézkedéseknek. (BURGERNÉ, 2002)

#### **4.1.1.2. TERMÉNY- ÉS TAKARMÁNYFORGALMI MÉRLEG**

Ez az évközi készletmozgások rögzítésére szolgáló nyilvántartás.

### **4.1.2.ÁLLATTENYÉSZTÉSSEL KAPCSOLATOS NYILVÁNTARTÁSOK**

Az állattenyésztés nyilvántartásai a gazdaságok méretétől függően eltérőek lehetnek. Legtöbb esetben célszerű állatfajonként vezetni, de hasznos lehet a korcsoport, tartási-, tenyésztési irány szerinti megkülönböztetés is.

### **4.1.2.1. Az állatállomány változás nyilvántartása**

Az állatállomány változás nyilvántartásában célszerű vezetni a vásárlás, szaporulatból történő növekedés, értékesítés, elhullás, kényszervágás, vágás, egyik állománycsoportból a másikba történő átminősítés, természetbeni bérként való kifizetés, stb. adatait.

### **4.1.2.2. ÁLLATI TERMÉKEK FORGALMÁNAK NYILVÁNTARTÁSA**

Ez ugyanazokat a célokat szolgálja, mint a termény- és takarmányforgalom mérlege. Célszerű terményenként, vagy állatfajonként külön vezetni.

### **4.1.2.3. ÁLLATTENYÉSZTÉS RÁFORDÍTÁSÁNAK GYŰJTŐLAPJA**

Az ágazati termelés jövedelmezőségének kiszámításához szükséges, hogy legalább állatfajonként megállapíthassa a gazdálkodó a termelés költségeit, ráfordításait és bevételeit.

## **4.1.3. EGYÉB NYILVÁNTARTÁSOK**

### **4.1.3.1. ÉLŐ- ÉS GÉPI MUNKA FELHASZNÁLÁS NYILVÁNTARTÁSA**

A felhasznált munkára vonatkozó nyilvántartás folyamatos vezetése a táblatorzskönyvnek és az állattenyésztési ráfordítások nyilvántartásának megfelelő alapja lehet.

### **4.1.3.2. VEZETŐI SZÁMVITEL**

A vezetői számvitel olyan gazdasági információkat szolgáltat, amelyeket az egyes vállalkozások vezetői igényelnek a megalapozott

döntésekhez és az ágazati, vállalati folyamatok ellenőrzéséhez. A vezetői számvitel különféle információk csoportját képezi a múltbéli jelenségekről, illetve a gazdálkodás jövőbeni fejlesztési irányához, a vállalati stratégiához. Célja, hogy információt nyújtson az egyes tevékenységek, szervezeti egységek erőforrás-felhasználásáról.

A mezőgazdasági vállalkozások vezetőinek az információs igényeik (pl. részletes költség elszámolási igény) figyelembe vételével kell kialakítaniuk saját számlarendjüket. A költségeket nemcsak a kötelezően előírt költségnemek, hanem költséghelyek és költségviselők szerint is nyilván kell tartani, hogy világosan kimutatható legyen, hogy az egyes tevékenységek (ágazatok) közvetlen költségei hogyan alakulnak, valamint az, hogy az általános költségek minél alacsonyabbak legyenek. A számviteli információs rendszernek meg kell könnyítenie továbbá a termékek önköltségének számítását is.

A növénytermesztésben elegendő információt nyújthat a jövedelmezőség időszakos vizsgálata (pl. betakarításkor, készletértékesítéskor), míg az állattenyésztésben a folyamatosan képződő árbevétel lehetővé teszi a jövedelmezőség nyomon követését. A vállalkozás vezetőjének nem elegendő a költségarányos jövedelmet vizsgálnia, az eszközarányos jövedelmezőség vizsgálata is hasznos információkkal szolgál.

A mezőgazdaság sajátosságából ered a saját termelésű készletek nagy aránya, ezen belül fontos a vállalkozónak az állatokról, a befejezetlen termelésről (mezei leltár) és a késztermékekről kapott információ.

Az állattenyésztés számára igen fontos információ a vásárolt és a saját termelésű takarmányok felhasználásának az alakulása. Ennek ismeretében ugyanis a vásárolt takarmányok esetében folyamatosan tervezhető a takarmánybeszerzés.

Az egységes számlakeret segít a gazdálkodó eszközeinek és forrásainak, a gazdasági műveletek eredményre gyakorolt hatásának egységes rendszerbe foglalásához.

Az 1-4. számlaosztály tartalmazza a mérlegszámlákat (az 1-3. számlaosztály az eszközszámlákat, a 4. számlaosztály a forrásszámlákat). Ezek biztosítják a mérleg elkészítéséhez szükséges adatokat.

Az 1. számlaosztály az immateriális javak, a tárgyi eszközök valamint a befektetett pénzügyi eszközök nyilvántartására szolgáló számlákat tartalmazza. A 2. számlaosztály a vásárolt és a saját előállítású készleteket foglalja magában. A 3. számlaosztály a készletek kivételével a forgóeszközök nyilvántartására szolgál. A 4. számlaosztályban kell kimutatni az eszközök forrásait (saját tőke, céltartalékok, hosszú és rövid lejáratú kötelezettségek, passzív időbeli elhatárolások számlái).

Az 5-6-7. számlaosztályok közül az 5. vezetése kötelező minden gazdálkodó szervezet részére. Itt található a költségnemek, azaz a költségek felosztása fajták szerint (pl. anyagköltség, igénybe vett szolgáltatások költségei, egyéb szolgáltatások költségei, bérköltség, személyi jellegű egyéb kifizetések, bérjárulékok, értékcsökkenési leírás).

A 6-7. számlaosztályokat azok vezetik általában, amelyek termelési tevékenységgel foglalkoznak, ezek a gazdálkodó döntésének megfelelően használhatók a vezetői információk biztosítására. E

számlaosztályok használata lehetővé teszi a vállalkozáson belüli egységek elszámoltatását, a költséggazdálkodás, az önköltségszámítás sajátos rendszerének kialakítását (költséghelyek). A 6. számlaosztály tartalmazza a közvetett költségeket, amelyek felmerülésekor csak azt tudjuk pontosan meghatározni, hogy hol keletkeztek, azt viszont nem, hogy a különböző termékeket milyen arányban terhelik. A 7. számlaosztályban a közvetlen költségek találhatók, amelyekről már a felmerülésükkor tudjuk, hogy melyik termékhez kapcsolhatók.

A 8. számlaosztályban a ráfordítások találhatók. A költségek elszámolásának ez a formája a vállalkozásnak saját érdeke, mivel a tevékenységét a legkisebb költséggel kell lebonyolítania.

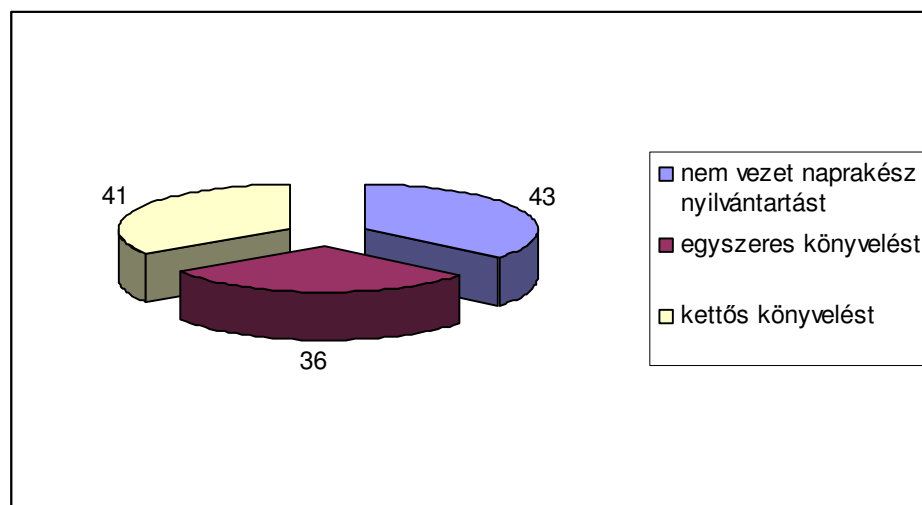
A 9. számlaosztályban kell kimutatni az értékesítés árbevételét, az egyéb bevételeket, a pénzügyi műveletek bevételeit, valamint a rendkívüli bevételeket.

A 0. számlaosztály azokat a nyilvántartási számlákat tartalmazza, amelyeken kimutatott tételek az adott üzleti év mérleg szerinti eredményét, a mérlegfordulónapi saját tőke összegét közvetlenül nem befolyásolják. (JACSMENIK, 2003 nyomán).

A vezetői számvitelből a fentiek alapján nyerhető információk általában véve csak a társas vállalkozások működését segítik. Az értekezés alapját képező primer kutatások kimutatták, hogy az östermelői, illetve egyéni vállalkozói formában tevékenykedő gazdálkodók nem mindig fordítanak kellő figyelmet a számviteli rendszerekből származó információk vezetésére. Számukra nem kötelező az 5-6. számlaosztály vezetése, így gyakran a gazdaságuk jövedelmezőségéről nem, vagy nem időben állnak rendelkezésre adatok.

A 3. ábrán látható, hogy a válaszadók 36 % nem vezet semmiféle nyilvántartást. Öknak jelölték meg azt, hogy nincs rá szükségük. Voltak olyan gazdálkodók is, akik ugyan azt jelölték be, hogy nyilvántartásokat nem vezetnek, de néhány esetben feljegyzéseket készítenek az anyagköltségekről.

34 % nyilatkozott úgy, hogy csupán az egyszeres könyvelés szabályainak megfelelően készít nyilvántartásokat, mely olyan könyvviteli technika, ami csak a pénzeszközökben bekövetkező változásokat rögzíti. (A számviteli törvény hatálya alá tartozó vállalkozásoknál 2004. január 1-jével megszűnt hazánkban, azonban továbbra is alkalmazhatják az egyéni vállalkozók és az EVA<sup>12</sup>-alanyok. A válaszadók 30 %-a alkalmazza csupán a kettős könyvvitelt. Ez a könyvelési technika egyszerre épít az eszközszámlák és forrásszámlák használatára, vagyis a gazdasági eseményeknek a vagyon forrása és megjelenési formája szerinti változásokat is felfedi.

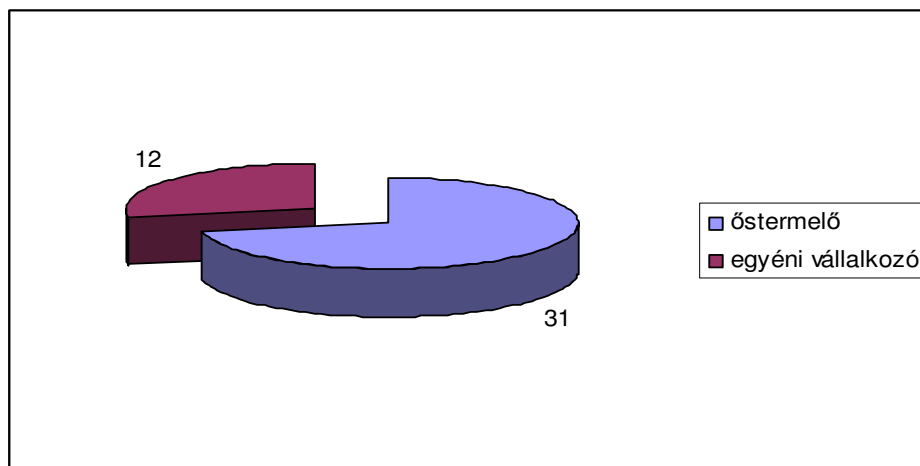


<sup>12</sup> Egyszerűsített vállalkozói adó

**3. ábra: Vezet-e naprakész nyilvántartást? (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

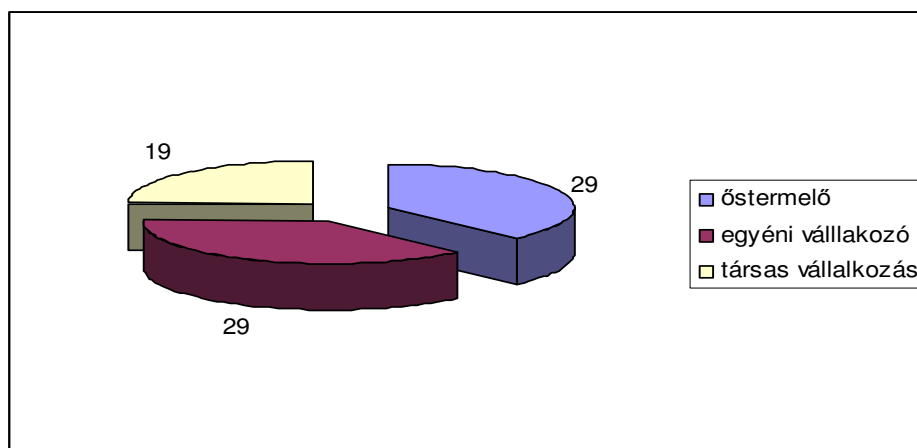
A felmérés kimutatta, hogy azok, akik nem vezetnek nyilvántartásokat, 72 %-a östermelő, 28 %-a pedig egyéni vállalkozó (ld. 4. ábra).

**4. ábra: Gazdálkodási forma szerinti megoszlás azok között, akik nem vezetnek naprakész nyilvántartásokat (n=43)**

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

Az 5. ábra mutatja be a nyilvántartást vezetőik körének gazdálkodási forma szerinti bontását. Ezek szerint a kérdőívet kitöltő összes társas vállalkozás alkalmazza a vezetői számvitel nyilvántartásainak vezetését, hisz számukra az ide vonatkozó jogszabályok azt kötelezővé teszik.





**5. ábra: Gazdálkodási forma szerinti megoszlás azok között, akik vezetnek naprakész nyilvántartásokat (n=77)**

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

#### **4.2. AZ EGYES NYILVÁNTARTÁSOK ÉS AZ AGRÁRINFORMÁCIÓS RENDSZEREK KAPCSOLATA**

Az egyes nyilvántartásokból nyerhető információk hasznossága kettős. Egyrészt a gazdálkodók saját termelésük hatékonyságához, versenyképességük növeléséhez használják (használhatnák) fel belső információs rendszerükben összegyűjtött termelési, értékesítési adataikat – különös jelentőségű a jövedelmezőség kérdése e tekintetben. Másrészt pedig az agrár-közigazgatás hatékony, megalapozott működésének nélkülözhetetlen elemeit képezik a növénytermesztésből és állattenyésztésből – közvetlenül a gazdálkodóktól – származó adatok.

A gazdálkodók által vezetett, növénytermesztésben alkalmazott nyilvántartások lehetővé teszik többek között a Piaci Információs Rendszerek hatékony működését (pl. árinformációk, költségek, stb.). Pontos adatok alapján megalapozott előrejelzések készítése válik lehetővé, több éves idősorok vizsgálata pedig akár a nemzetgazdasági tendenciák nyomon követésére is alkalmas. Az állattenyésztésben

összegyűjthető információk pedig elsősorban az integrált igazgatási rendszerben játszanak fontos szerepet, kiváltképp az ENAR tekintetében.

Problémát jelent azonban, hogy ezen nyilvántartások megléte nem minden gazdálkodó számára kötelező. Sok esetben nehézkes az információáramlás a gazdálkodóktól a döntéshozók felé, hiszen minden esetben egy közvetítőn (falugazdász, agrárkamara) keresztül történik, valamint sokszor a nyilvántartásokba utólag kerülnek be adatok, mivel szezonális kampánymunkák idején a gazdáknak nem jut ideje az adminisztrációra, így fennáll a veszélye annak, hogy nem minden, vagy nem teljesen pontosan kerül rögzítésre.

### **4.3. A HAZAI INTEGRÁLT IGAZGATÁSI ÉS ELLENŐRZÉSI RENDSZER ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ OSZTRÁK RENDSZERREL**

#### **4.3.1. AZ IIER MŰKÖDÉSE AUSZTRIÁBAN**

Az IIER<sup>13</sup> működése öt alkotóelem együttes meglétére épül a tagországokban, így az osztrák államban is. A rendszer összetettsége megköveteli, hogy az egyes tagországok olyan mezőgazdasági információs adatbankkal rendelkezzenek, amely alkalmas a mezőgazdasági művelésbe bevont parcellák és az állatállomány után igénybevett KAP támogatások nyilvántartására. A termőföldre vonatkozó rendszer a telekkönyvi nyilvántartásokra, térképészeti adatokra, légi és műhold felvételekre vagy ezek kombinációira támaszkodhat. Olyan állatnyilvántartó rendszert is ki kellett dolgozni, melynek révén számon tartható és beazonosítható az országok állatállománya. (BURGENLANDI AGRÁRKAMARA, 2006)

---

<sup>13</sup> németül Integriertes Verwaltungs- und Kontrollsystem – InVeKoS

A mezőgazdasági parcellák és az állatállomány nyilvántartása és azonosíthatósága, valamint a hatékony támogatás-nyilvántartó adatbank felállítása mellett a rendszer működésének további feltétele a támogatási kérelmek benyújtására alkalmas nyomtatványgarnitúrák rendszeresítése, valamint az integrált ellenőrző rendszer kiépítése volt.

A mezőgazdasági területek azonosítására szolgáló rendszer a kataszter adatokra és a földmérő hivatalok adataira támaszkodik. Minden olyan mezőgazdasági területre vonatkozóan, amelyre támogatást kérnek, a gazdaság vezetőjének lehetővé kell tenni a pontos azonosítást. Ez a földmérő hivatal által adott, mindenkori parcellaszámra vonatkozó hivatkozással lehetséges. (TÖRZSÖK, 1998)

Az igénylés szabályai szerint a rendszerbe bevont más támogatások (pl. az InVeKoS részévé vált az osztrák környezetvédelmi programból<sup>14</sup> igényelhető támogatás) csak akkor járnak, ha a kérelmező területprémiumot kért, megjelölve a mezőgazdaságilag hasznosított parcellákat, a takarmánytermő, és pihentetett területeket is beleértve. A termőföld-pihentetés miatti támogatási igények a területprémiumra vonatkozó igényekkel együtt nyújthatók be. Az egyes tagországoknak módjukban áll a kérelmeket összevonni, így egyetlen kérelemben több jogcímen is lehet támogatást igényelni (pl. Mehrfachantrag = többfajta támogatás iránti kérelem).

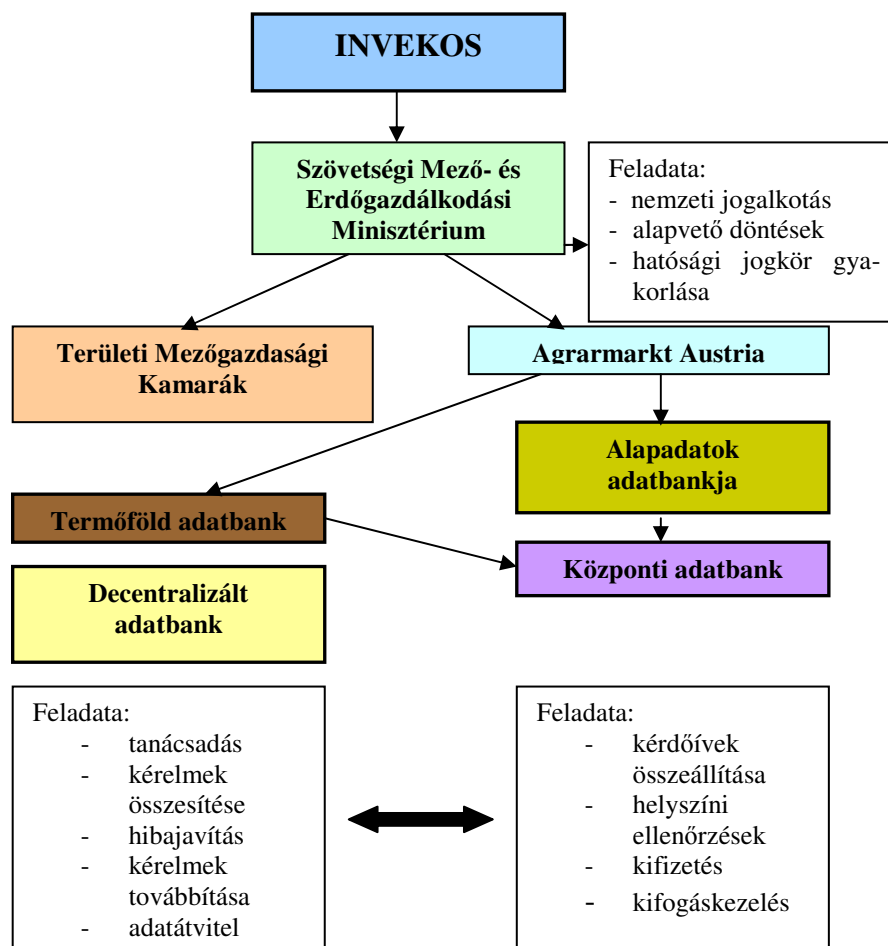
A tagországok rendelkezhetnek úgy is, hogy a területprémiumnál mindig csak az előző évi igényléshez képest bekövetkezett változásokat

---

<sup>14</sup> ÖPUL: Österreichisches Programm für eine umweltgerechte und den natürlichen Lebensraum schützende Landwirtschaft

kell külön megjelölni. Az egyes mezőgazdasági parcellákról oly módon kell a kérelmezőnek az információkat megadnia, hogy azok az adatbank nyilvántartási rendszerében egyértelműen beazonosíthatók legyenek.

A mezőgazdasági minisztérium, a tartományi kamarák, illetve az elnökök konferenciája mellett az osztrák InVeKoS negyedik pillére az Agrarmarkt Austria (AMA). (6. ábra)



6. ábra: Az AMA és a tartományi kamarák szerepe az InVeKoS-ban

Forrás: TÖRZSÖK (1998), valamint saját gyűjtés

Az AMA az InVeKoS decentralizált rendszerében a támogatásigénylő nyomtatványgarnitúra és a vonatkozó kitöltési tájékoztatók időbeni elkészítéséért, illetve azoknak a kamarákhoz való eljuttatásáért felelős. Segíti a kamarák munkatársainak felkészítését és az igénylések benyújtását követően elvégzi a szükséges ellenőrzéseket. Ezt követően válnak véglegessé az osztrák mező- és erdőgazdaság összesített támogatási igényei, amelyek kifizetéséről az AMA rendelkezik.

### **4.3.1. 1. AZ OSZTRÁK TÁMOGATÁSI KÉRELEM GARNITÚRA**

Ausztria a vonatkozó EU felhatalmazással élve úgy rendelkezett, hogy a terület- és állatprémiumok, valamint az azokat kiegészítő degresszív kiegyenlítő fizetések és az osztrák környezetvédelmi programból (ÖPUL) igénybe vehető támogatások egyetlen nyomtatványgarnitúrán legyenek lehívhatók. Ez a már korábban említett Mehrfachantrag (többfajta támogatás iránti kérelem).

Az okmánygarnitúrát a támogatásigénylőnek négy példányban kell kitöltenie. Az eredetit és egy másolatot ellenőrzés és irattárolás céljából az AMA kapja meg, egy másolat marad a területi parasztkamaráknál, egy példány pedig a kérelmezőé.

A nyomtatványgarnitúra a borítólapból, a törzslapokból és a mellékletekből áll. A borítólapon kell megjelölni, hogy az adott kérelem a törzslapok mellett milyen mellékleteket tartalmaz. A mellékletek csak a törzslapokkal és a borítólapal együtt érvényesek.

A törzslap (Mantelbogen-Stammdatenblatt) a törzsadatokat tartalmazza az adott mezőgazdasági üzemről és a mezőgazdasági termelőről. A 2-es törzslap a támogatásigénylés összesítő lap

(Mantelbogen-2 Blatt). Ezen a lapon kell bejelölni azokat a támogatásfajtákat, amelyekre a kérelmező igényt tart.

A garnitúra harmadik lapja az "F" jelzésű földlap (Flächenbogen), amelyen 1996-tól az adott gazdaság előző évi földre vonatkozó adatai előre nyomtatottak. Az igénylőnek ezek helyességét kell csak ellenőriznie, illetve a változásokat feltüntetnie. Ez a lap szolgál valamennyi földdel kapcsolatos támogatási igény alapjául.

A garnitúra 4. lapja a földhasználati lap (Flächennutzungsliste), az adott mezőgazdasági termelő vetésterve (szántóföld, legelő, speciális kultúrák, szőlőterületek bontásban). E lista alapján számítják ki valamennyi termőföld után a támogatást.

Az 5. lap az állatlista, ezen kell az április elsejei időpontnak megfelelően az állatállományt feltüntetni. Ez alapján számítják ki valamennyi lehetséges támogatásfajtát (állatprémium, nemzeti kiegyenlítő fizetés, ÖPUL). A 6. lap a környezetvédelmi program tartományspecifikus részére vonatkozik. Valamennyi tartomány számára külön támogatásigénylő lap készül.

Amennyiben a kérelmező az ÖPUL-ból támogatást igényel, külön betétlapon kell nyilatkoznia a veszélyeztetett állatfajok és állatfajták tartásáról, tenyésztéséről. A „zöltség” feliratú mellékletet azok a gazdák töltik ki - csak ők kapják meg -, akik a zöltségtermesztéshez az előző évben degresszív kiegyenlítő támogatást kaptak. Az erdőtelepítésre vonatkozó támogatás igényléséhez a nyomtatvány-garnitúra szintén külön lapot tartalmaz.

### 4.3.1.2. A TÁMOGATÁSI KÉRELMEK KITÖLTÉSE

A támogatásigénylő garnitúrán valamennyi alapadat személyre szólóan előre nyomtatottan szerepel. A kérelmezőnek így nem kell évente újra az alapadatokra vonatkozó rovatokat kitöltenie, csak a nyomtatott adatok helyességét és teljességét kell ellenőriznie. Eltérések esetén az adatokat az igénylőnek kell korrigálni. Ennek a megoldásnak további előnye, hogy az AMA is biztos lehet abban, hogy a kérelmekben nem szerepelnek hibás adatok.

A területprémiumra vonatkozó kérelmeket legkésőbb május 15-ig lehet benyújtani. A május 16. és június 9. között beérkező kérelmek késedelmes benyújtásnak minősülnek. Emiatt a kifizetett prémium összege annyiszor 1 %-kal csökken, ahány munkanappal a határidő után nyújtották be a kérelmet. A június 9. után beérkező kérelmeket nem veszik figyelembe, a kérelmező így magát zárja ki az adott évi KAP és nemzeti támogatásokból.

A külföldön - EU-n belül – megművelt területek után is igényelhető támogatás, amennyiben az az adott gazda birtokának része. Annak érdekében, hogy ugyanazon földterület után két különböző EU-tagországban ne igényeljenek támogatást, két különböző szabályozás is létezik.

A kultúrnövény kiegyenlítő fizetés csak abban a tagországban igényelhető, ahol a termőföld fekszik. Állatprémiumnál, takarmányterületeknél viszont Ausztriában is igényelhető a támogatás a más EU országban fekvő birtok után, amennyiben a gazda telephelye és birtokának jelentős része Ausztriában van, és a külföldi takarmánytermő terület ausztriai birtokának közvetlen közelében helyezkedik el.

A fentiek tükrében pontosan kitűnik, hogy a brüsszeli adminisztráció megköveteli a részletes adatszolgáltatást, alaposan ellenőrzi az információkat, és valótlanág esetén keményen szankcionál. Csak a gondos és részletes feljegyzések, a valós információk, és a sokféle előírás pontos betartása teszi lehetővé, hogy a támogatásokat teljes körben igénybe lehessen venni. A gazdálkodók érdeke, hogy optimálisan informáltak legyenek, és minden lehetséges jövedelem–kiegyenlítő támogatást, amelyet számukra felkínálnak, kihasználjanak.

Az agrárágazat információs rendszerének fejlesztésekor számolni kell azzal a körülménnyel, hogy a kialakult magángazdaságok még nyilvántartást sem vezetnek tevékenységükről és általános a nyilvántartási fegyelem fellazulása, a feketegazdaság térhódítása a gazdasági társaságok körében is. Mindemellett az agrárgazdaságban világszínvonalon termelő vállalatok is vannak, amelyek saját helyzetüknek és körülményeiknek megfelelő mennyiségű (és minőségű), de több területen nem EU kompatibilis nyilvántartási rendszereket alakítottak ki és működtetnek.

### **4.3.2. A MEZŐGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI HIVATAL**

Az Agrarmarkt Austria feladatköre sokban hasonlít a hazai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivataléhoz.

Magyarországon az Integrált Igazgatási és Ellenőrző Rendszer, illetve a kifizető-ügynökség feladatait a 81/2003. Kormány-rendelettel 2003. július 1. hatállyal létrehozott országos hatáskörű Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal látja el. A szervezet hatáskörébe tartozik a támogatási intézkedések jellegétől függően a támogatási kérelmek



befogadása és elbírálása, engedélyezése, a támogatások utalványozása, folyósítása, nyilvántartása és könyvelése.

Tevékenységéhez tartozik továbbá a támogatási rendszer működéséhez szükséges adatok begyűjtése, feldolgozása és kezelése, valamint az elengedhetetlen területi és pénzügyi ellenőrzések előírt gyakoriságú elvégzése.

Az MVH hatáskörébe tartoznak:

- Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garancia Részlegéből és a nemzeti költségvetésből „társfinanszírozott”, termőterület, állatlétszám, kvóta, illetve a termelt mennyiség alapján igényelhető, továbbá a vidékfejlesztési támogatások. E juttatások közül a legfontosabb, a legszélesebb kört érintő a földterületen termesztett növényi kultúrától függetlenül igényelhető - az EU által finanszírozott - egységes területalapú támogatás (SAPS);

- A KAP bel- és külpiaci támogatási intézkedéseinek végrehajtásával, valamint az intervenciók rendszer működtetésével kapcsolatos ügyek intézése;

- A növényi- és állati termékek nemzeti hatáskörben elrendelt piacszabályozásához kapcsolódó támogatási intézkedések végrehajtásához szükséges feladatok ellátása;

- Az EMOGA Orientációs Részlegéből finanszírozott Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) támogatási intézkedések;

- A közvetlen támogatásokhoz szükséges gazda- és ügyfélregiszter, valamint a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) kezelésével összefüggő feladatok.

A nyolc igazgatóságból és hat, a szervezet elnökének közvetlen felügyelete alá tartozó egységből álló budapesti székhelyű MVH a központi irodáin, valamint a 19 megyei kirendeltségén keresztül látja el feladatait.

Az osztrák és a hazai rendszer közötti jelentős különbség, hogy míg Ausztriában a már korábban is működő agrárkamarák szerepét erősítették meg, feladataikat bővítették ki (hazai falugazdász-hálózat feladatkörével megegyező tevékenységek, illetve mezőgazdasági és vidékfejlesztéssel kapcsolatos szaktanácsadás egyben), addig hazánkban tulajdonképpen egy új rendszer kiépítése történt meg. A Hivatalt két jogelőd, az Agrárintervenciós Központ és a SAPARD Hivatalok összevonásával hozták létre.

Hazánkban az agrárkamarák szerepe jelenleg kisebb, mint a falugazdászoké. Előbbiek inkább érdekvédelmi szerepet töltenek be, és kevésbé játszanak szerepet az agrár-döntéshozó szféra és a termelők közötti kétirányú kommunikációban. Ennek oka egyrészt, hogy az „agrárkamarai információk elérése” tagsághoz kötött, tagdíj fizetendő, amitől egyes gazdálkodók eleve idegenkednek. Másrészt az agrárkamarák szerepe akkoriban változott meg, amikor a kamarák közigazgatási jogkörre próbáltak szert tenni, de az akkori agrárpolitikai eljárásrendbe az nem illeszkedett.

A támogatás-igénylések kezelésének hatékonysága kulcsfontosságú az MVH ellenőrzési feladatkörében. Az osztrák rendszer alapján a dolgozat javasolja, hogy az egyes ágazatokhoz kapcsolódó támogatásokat egy helyen kell kezelni, egy nyomtatvány-garnitúra alkalmazásával, az informatikai háttér teljes körű kiépítésével, folyamatos fejlesztésével.

Jelentős előrelépés az MVH működése szempontjából is a történelmi bázisjogosultság rendszerének használata, melynek bázis éve a 2006-os év. A 2006. évben megszerzett történelmi bázisjogosultság a támogatás igénylése óta azonban változhatott (földterületek cserélhettek gazdát, az állatok létszáma változhatott, stb.), ezeket a változásokat 2007. október 31. napjáig lehetett bejelenteni a Hivatalban..

Az MVH K9004-es nyomtatványát kell azoknak kitöltenie és benyújtania, akiknél 2006. május 15. és 2006. december 31. között a termőföld hasznosítójának személyében változás következett be. A formanyomtatványt mindkét félnek (átadó-átvevő) alá kell írnia, mivel az átadónak is nyilatkoznia kell arról, hogy a kérelmen szereplő területadatok a valóságnak megfelelnek.

A 2007. január 1. és 2007. október 2. között a bázisjogosultság jogosultjának személyében bekövetkező változás bejelentését az MVH K9000-es nyomtatványán kell megtenni. Itt azon bázisjogosultságra vonatkozik a beadás, melyet 2006-ban szereztek meg (GOFR növények, rizs- és dohányterületek után, vagyis melyek az MVH határozata alapján nemzeti kiegészítő támogatást kaptak).

A rendszer előnye, hogy a történelmi bázisjogosultság változásakor nem kell már területeket azonosítani, hiszen a

bázisjogosultság földterülettől független vagyoni értékű jog. Kivételt az az eset képezhet, ha a bázisjogosultságot nem a 2006. évi kérelem alapján szerezte az ügyfél, hanem átruházással, vagy ideiglenes átengedéssel. Ekkor a bázisjogosultságban szereplő tevékenységet legalább 2008. december 31-ig fent kell tartani.

A 2007. október 2. napját követően, a fentiek szerinti bázisjogosultságát érintő változások bejelentését 15 napon belül ellátni kell.

Az új szabályozás életbelépésével egyidejűleg fontos, hogy a területek mozgására vonatkozó adásvételi szerződésekben, bérleti szerződésekben minden esetben rögzíteni kell az eddig megszokott helyrajzi számon kívül az érintett terület blokkszámát, valamint azt, hogy történelmi bázisjogosult-e a terület, vagy sem. A változások bejelentésénél közös szabály, hogy a dokumentumot szintén mindkét félnek alá kell írnia és csatolni kell a területet érintő változásokat alátámasztó iratok eredeti példányát, vagy hitelesített (közjegyzői) másolatát.

A fent ismertetett rendszer nagyban eltér a más tagországokban alkalmazottaktól, így az osztrák rendszertől is. Az MVH feladata, hogy a gazdálkodókat megfelelően tájékoztassa a változásokról. A falugazdászok szerepe itt is jelentős, hiszen segíthetnek a termelők számára a jogszabályi értelmezésben, a változások bejelentésében, a vagyoni értékű jog értékesítésében, kezelésében.

2009. január 1-től Magyarországon bevezetésre kerül az új Farmtámogatási Rendszer SPS rendszer egy sajátos formája, az ún. hibrid

modell. Ennek lényege, hogy keretei között részben történelmi, részben regionális alapon kerül kifizetésre a támogatás.

Regionális komponens azt jelenti tulajdonképpen, hogy minden gazdálkodó számára megegyező értékű, hektáronkénti „átalány” kifizetésére kerül sor a 2009-ben bejelentett területek alapján, a kiegészítő komponenst pedig a referencia-időszakban igényelt közvetlen támogatások értéke alapján számítják ki, melynek alapját a „Top-up” kifizetések, a zöldség-gyümölcs kompenzáció, a cukor kompenzáció, valamint a szőlő kompenzáció képezik.

Az új rendszer a hazai IIER működtetése számára és a gazdálkodói nyilvántartással szemben is nagy kihívást jelent. Az első időszakban bizonyára mind a gazdálkodóktól, mind pedig az MVH dolgozóitól és a falugazdászoktól is jelentős odafigyelést igényel.

Az elképzelések szerint az új Farmtámogatási Rendszer előnye a 2009 előtt alkalmazott rendszerrel szemben, hogy jobban igazodik az agrárpolitikai prioritásokhoz, stabilizálja az üzemi struktúrát, valamint egyszerűsíti az adminisztrációt. Ez mindenképp kedvező változásokat jelent, annak ellenére, hogy az adminisztrációs terhek nem feltétlenül fognak csökkenni, hiszen a kölcsönös megfeleltetés elve alapján 19 környezetvédelmi, állatjóléti és élelmiszerhigiéniai előírást kell betartaniuk a gazdálkodóknak, és betartatnia a Hivatalnak. Tehát az ellenőrzési fázis adott esetben hosszadalmasabbá, bonyolultabbá válhat.

#### **4.4. A FALUGAZDÁSZOK FELADATAI**

A falugazdászok folyamatos tájékoztatást adnak a gazdálkodók részére a kormányzati döntésekről, kiállítják, érvényesítik az őstermelői

igazolványokat, regisztrálják a termelőket, tájékoztatják a szakigazgatást a mezőgazdaság napi helyzetéről (vetés, aratás, állattenyésztés, ár- és belvíz, stb.), részt vesznek a térségi, regionális programokban, illetve megyei fejlesztési programok elkészítésében, végrehajtásában.

A falugazdászok főbb feladatai közé tartozik továbbá, hogy:

- fogadóórákat tartanak,
- gazdanapokat, tanfolyamokat szerveznek,
- napi kapcsolatban állnak a gazdákkal.

Segítik a gazdálkodókat:

- az agrártámogatások igénylésében, pályázatok elkészítésében;
- jogszabályok értelmezésében;
- piaci viszonyokkal kapcsolatos információkkal (itt kapcsolódik munkájuk a Piaci Információs Rendszerekhez);
- az elemi károk felmérésében;
- a beszerző, illetve termelői értékesítő szövetkezetek létrehozásában;
- az induló vállalkozásokat, a fiatal gazdálkodókat;
- továbbképzés és szaktanácsadás szervezésében;
- a körzetükben folyó mezőgazdasági tevékenységekről folyamatosan feljegyzéseket, jelentéseket készítenek az MVH, és más közigazgatási egységek felé (az IIER munkáját segítik).

A falugazdász hálózatnak nem könnyű a dolga, hiszen az országban aprófalvas településszerkezet jellemez több régiót és a szakembereknek szinte folyamatosan mozgásban kell lenniük ahhoz, hogy az egy-két gazdálkodós kis falvakban is megkapják a termelők a

szükséges tájékoztatást. Sok esetben nincs is rá lehetőség, hiszen van olyan körzet, ahol egy falugazdászra akár tíz, vagy annál több település gazdálkodói tartoznak.

Az időtényező mellett problémát jelent a gazdálkodók helyszínen történő felkeresésének magas finanszírozási igénye is. Ezért is került bevezetésre a fogadóórák rendszere, így azonban a gazdaságok működésének pontos ismerete nélkül a falugazdászok által folytatott szaktanácsadási tevékenység nem olyan hatékony, mint a rendszeres látogatások során szerzett tapasztalati tényezők ismeretében.

A hazai agrárpolitikai döntések többször érintették átszervezéssel, létszámleépítéssel a falugazdász hálózatot, illetve többször merült már fel a hálózat esetleges megszüntetésének, vagy a létszám további csökkentésének kérdése. A saját kutatások, de a szakirodalom ide vonatkozó része is azt támasztja alá, hogy a falugazdász hálózatnak van létjogosultsága, hiszen ezek a szakemberek jelentik a gazdálkodók számára az elsődleges „információ-forrást”, ők azok, akik közvetlen kapcsolatban állnak velük, illetve az agrár-közigazgatás többi egységével, egy „kapocs” funkciót töltenek be a köztük.

Az értekezés kutatásai alapján elmondható, hogy a falugazdász hálózatot nem leépíteni kell, hanem épp ellenkezőleg. Kívánatos lenne a szakemberek létszámának emelése (az eddigi leépítések ellenére), így több idő „jutna” egy gazdálkodóra, hatékonyabban segíthetnék a szakemberek a termelőket.

Fontos kérdés továbbá a technikai feltételek biztosításának javítása is, hiszen a falugazdászok irodáinak informatikai háttere nem

felel meg a mai információs társadalom adta lehetőségeknek, illetve kívánalmaknak. Korszerűsíteni kell a számítógép-hálózatot, az internetes hozzáféréseket, hogy a szakemberek munkájának hatékonysága növekedjen. Ez az a terület, ahol Magyarországnak még mindig nagy elmaradásai vannak a többi uniós tagországhoz viszonyítva.

Szükség van továbbá a falugazdászok számára szervezett speciális képzésekre is, véleményem szerint. Két témakör, oktatásba való beépítését feltétlenül fontosnak tartom. Az egyik a módszertan kérdésköre, vagyis a gazdálkodókkal hogyan kell és milyen módon lehet együttműködni. A másik témakör a pályázatírás, hiszen a termelők nagyon sokszor ezzel a témakörrel is a falugazdászokhoz fordulnak. Itt kiemelem a felsőfokú oktatási és felnőttoktatási intézmények szerepét.

Kívánatos lenne továbbá olyan rendszeres továbbképzések szervezése, melyek az egységes jogszabály-értelmezésre irányulnak. Itt szükség van a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal bevonására is, hiszen gyakran előfordul, hogy az egyes jogszabályokat, azok módosításait különféleképpen értelmezik a falugazdászok és a Hivatal munkatársai, ami félreértésekhez, felesleges munkafolyamatok (pl. különféle jelentések többszöri elkészítése, stb.) végzéséhez vezethet.

### **4.5. A SAJÁT VIZSGÁLATOK EREDMÉNYEI**

A kutatás harmadik szakaszában a primer adatgyűjtés alapját képező kérdőíves felmérésre, reagálás-vizsgálat lefolytatására került sor a Nyugat-Dunántúl gazdálkodói körében.

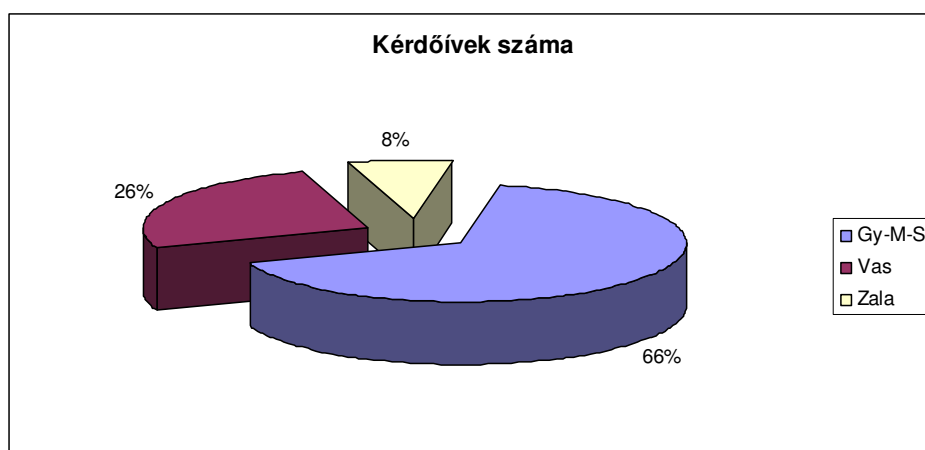
A felmérés célcsoportja a Nyugat-dunántúli régió egyéni és társas gazdálkodói köre volt, körükben 500 kérdőív került kiküldésre 2006-ban.



A kérdőívek kiküldésének bázisát a Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar Gazdaságtudományi Intézetének korábbi kutatásainál felhasznált adatok képezték.

A kérdőív tesztelését egy szűkebb gazdálkodói csoport végezte személyes megkérdezés útján, melyre azért volt szükség, hogy a kiértékelés során minél hasznosabb eredmények születhessenek.

A gazdálkodók körében szétküldött kérdőívek megyénkénti megoszlását a Nyugat-dunántúli régióban a 7 sz. ábra mutatja be.



**7. ábra: A visszaérkezett kérdőívek száma (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A kérdőívek jelentős része (80 darab) került kiküldésre Győr – Moson - Sopron megyébe. Ennek oka az volt, hogy a korábbi kutatásoknál felhasznált adatbázisban szereplő regisztrált mezőgazdasági termelők aránya Győr-Moson-Sopron megyében is 65 %-os volt. A minta elemszámának kiválasztásakor nagy figyelmet fordítottam az adatbázisban szereplő megyei eloszlás arányainak megtartására, így alakítottam ki az 2. táblázatban látható minta elemszámát.

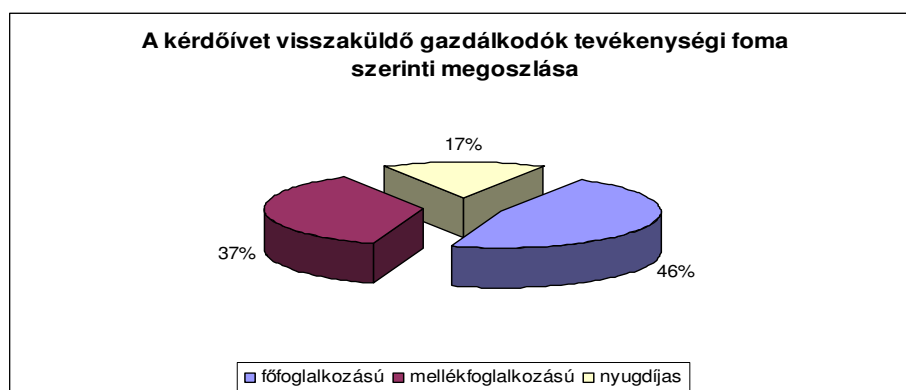
2. táblázat. A kiküldött kérdőívek számának megoszlása

Megyék	Kiküldött kérdőívek száma (db)
Győr-Moson-Sopron	210
Vas	138
Zala	152
<i>Összesen</i>	<i>500</i>

Forrás: Saját összeállítás, 2006

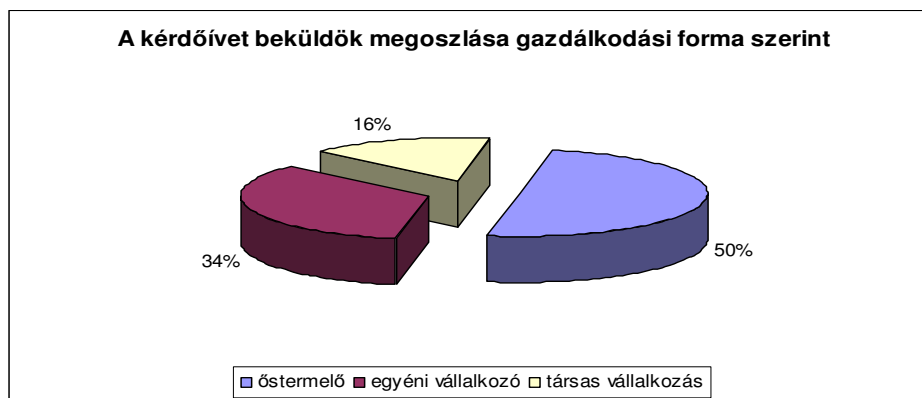
A kiküldött 500 kérdőívből 120 (24%) visszaküldött kérdőívet lehetett a kutatás során teljes körűen kiértékelni, ezen kívül beérkezett további 20 kérdőív (5 %), melyek a hiányos kitöltés miatt nem voltak kiértékelhetők, így nem kerültek be az adatbázisba.

A 8. ábra a kérdőívet visszaküldő gazdálkodók tevékenységi forma szerinti megoszlását mutatja be, míg a 9. ábra a gazdálkodási forma szerinti bontást mutatja.



**8.ábra: Megoszlás tevékenységi forma szerint (n=120)**

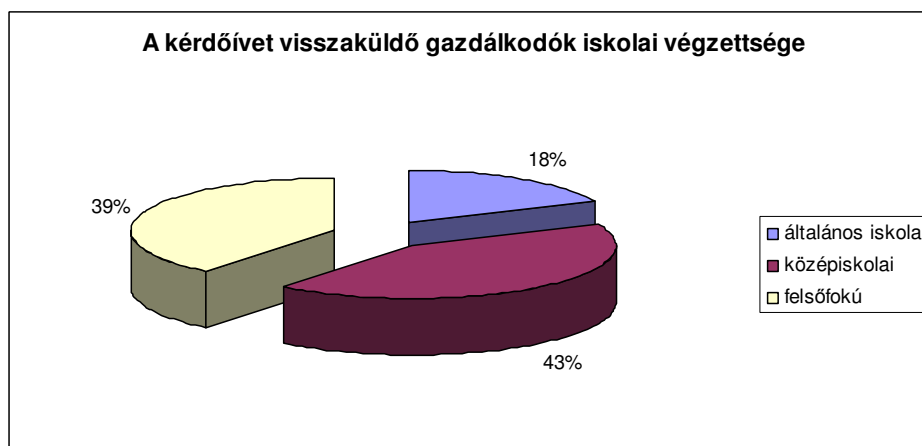
Forrás: Saját vizsgálatok, 2006



**9. ábra: Megoszlás gazdálkodási forma szerint (n=120)**

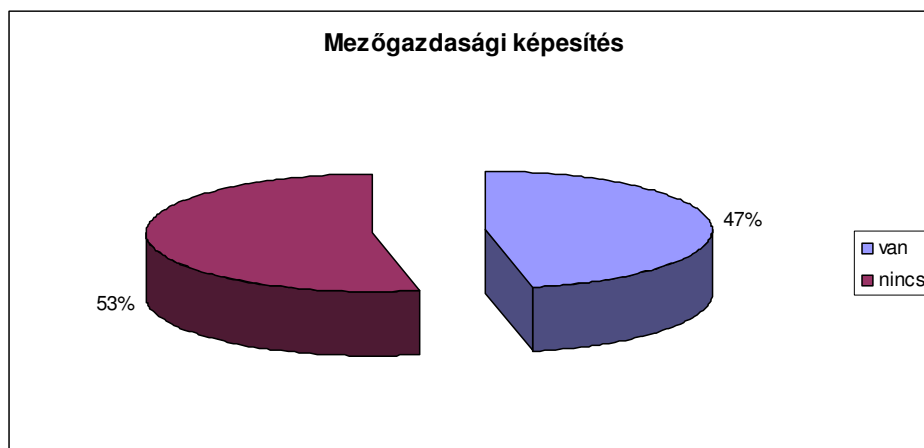
Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

Fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy milyen kapcsolat van a nyilvántartások vezetése és a gazdálkodók iskolai végzettsége, szakképesítése között. Ezért a kérdőíven ezekre vonatkozóan is szerepelnek kérdések. (10. és 11. sz. ábra)



**10. ábra: Megoszlás iskolai végzettség szerint (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006



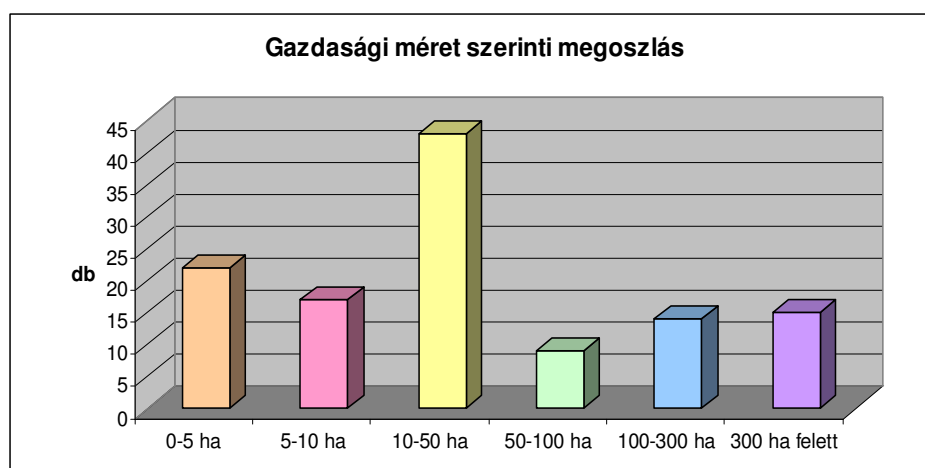
**11. ábra: Megoszlás mezőgazdasági szakképesítés szerint (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

Azok a gazdálkodók, akik szakirányú képesítéssel (aranykalászos, ezüstkalászos tanfolyam, mezőgazdasági szakközépiskola, vagy felsőfokú agrárvégzettség) rendelkeznek, sokkal pontosabban, következetesebben vezetik a nyilvántartásaikat, illetve sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a különböző forrásokból szerezhető információk nyomon követésére. Ezek az információk elsősorban saját utánjárás során, vagy a falugazdászok, szaktanácsadók által kerültek a gazdálkodókhoz, az egymással történt tapasztalatsere csak nagyon ritkán – a kérdőívek 5 %-ánál – került megemlítésre. Ezek a mélyinterjúk során is alátámasztásra kerültek, ahol elsősorban a pályázati lehetőségekről szóló információk - többletbevétel és a versenyképesebb termelés céljából - kerültek megemlítésre a megkérdezettek körében. Összességében a válaszadók 89 %-a rendelkezik valamilyen szakirányú végzettséggel, ami jó aránynak mondható. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy a képzettség és a nyilvántartások vezetése között

többoldalú kapcsolat figyelhető meg, hiszen a jelenleg hatályos jogszabályokkal összhangban a nagyobb gazdaságoknál jobban meg is követelik az egyes nyilvántartások vezetését. Megfigyelhető az is, hogy a képzettebb gazdálkodók nagyobb gazdaságok kialakítására törekednek.

A 12. sz. ábra a megkérdezettek gazdasági méret szerinti csoportosítását mutatja be, hiszen a dolgozat célja annak vizsgálata is, hogy a nagyobb területeken gazdálkodók mennyire fordítanak figyelmet a nyilvántartások pontos vezetésére, mennyire tartják fontosnak a nyilvántartások meglétét a stratégiai tervezéshez.



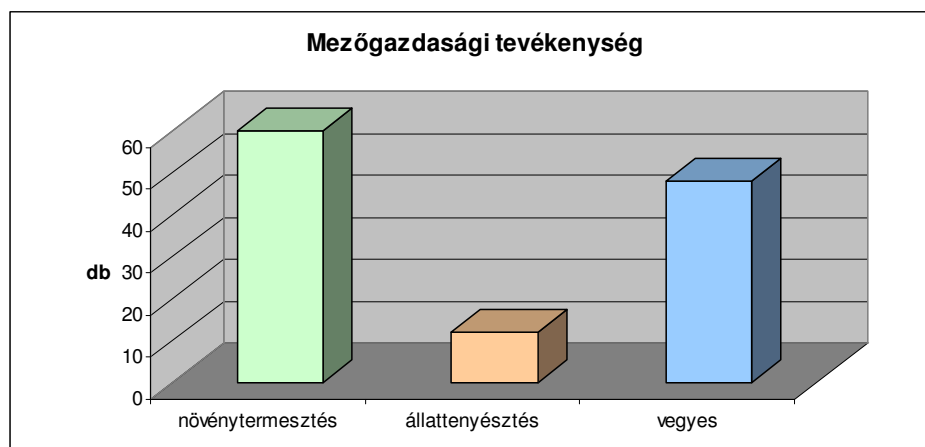
**12. ábra: Gazdasági méret szerinti megoszlás (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A vizsgálatok ennél a kérdéskörnél azt látszanak alátámasztani, hogy azok a gazdálkodók, akik 50 ha feletti területen gazdálkodnak, sokkal inkább rá vannak kényszerítve, illetve nagyobb az igényük az

egyes mezőgazdasági és számviteli nyilvántartások naprakész vezetésére, mint azok, akik csupán jövedelem-kiegészítésként, mellékállásban foglalkoznak növénytermesztéssel, állattenyésztéssel.

Ehhez hasonlóan a 13. ábrán az ágazatonkénti megoszlás látszik. Itt is felmerült a kérdés, hogy vajon a növénytermesztő vagy az állattenyésztő gazdálkodások vezetői fordítanak nagyobb figyelmet a nyilvántartások vezetésére, a különböző információs rendszerek nyújtotta lehetőségekre. Válaszként azonban elmondható, hogy a kérdőívek nagyobb számát növénytermesztéssel foglalkozó gazdálkodók juttatták vissza, így ezt a későbbiekben, egy következő kutatási fázisban kívánom vizsgálni.

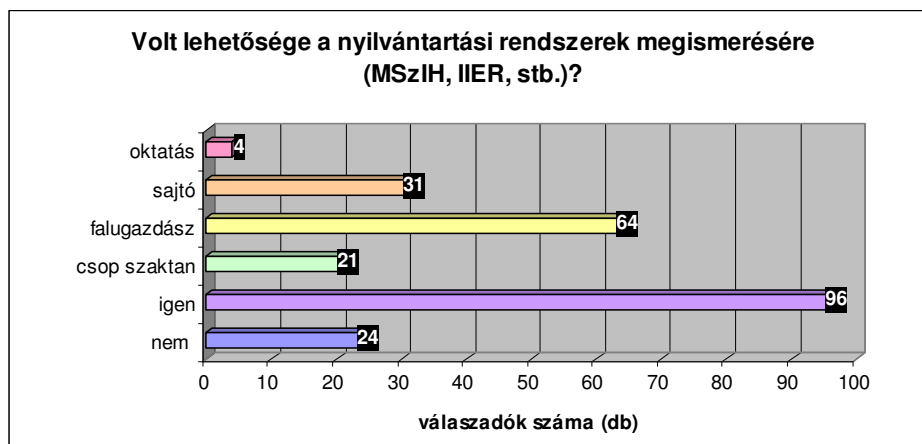


**13. ábra: Mezőgazdasági tevékenység szerinti megoszlás (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A kérdőív az általános információk mellett specifikus információkra is rákérdez, úgy, mint a nyilvántartási rendszerekről szóló ismeretanyag hozzáférhetősége, kaptak-e a gazdák az EU csatlakozás

előtt valamilyen tájékoztatást a majdani változó szabályozásról, és ha igen, milyen keretek között. (14. ábra)



### 14. ábra: Nyilvántartási rendszerek ismerete (n=120)

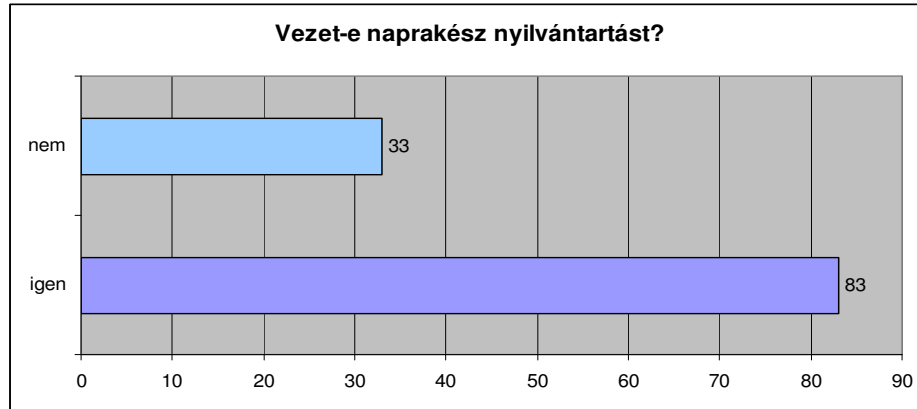
Megjegyzés: több válasz is megjelölhető volt

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A 120 válaszadó közül 96 (80 %) gazdálkodónak volt alkalma előzetesen, a 2004-es csatlakozást megelőző években a majdani változásokról informálódni, de még így is magas, véleményem szerint, azoknak az aránya, akik nemmel válaszoltak erre a kérdésre. Itt azért felmerül a kérdés, hogy mi volt az oka annak, hogy 24 (20 %) gazdálkodónak nem állt módjában előre tájékozódni a nyilvántartási rendszerek változásairól, annak ellenére, hogy számos szaklap számolt be folyamatosan a változásokról, falugazdászok tartottak előadásokat, illetve csoportos szaktanácsadás keretében számos előadás került megszervezésre ebben a témakörben.

Erre a problémára a szakemberekkel végzett interjúk során is kitértem. A válaszadók véleménye megegyezett abban, hogy sokszor nem elegendő, esetenként ellentétes információk álltak rendelkezésre a

nyilvántartási rendszerek változásait, vagy a változó támogatáspolitikát illetően. Ennek oka lehetett az, hogy hazánk unióhoz történő csatlakozását megelőzően, a nyilvántartási rendszerek harmonizációja megkésve, viszonylag gyorsan történt.



**15. ábra: Nyilvántartások naprakész vezetése (db) (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A kérdőív vizsgálta a válaszadó gazdálkodók által vezetett nyilvántartásokat, melyek a következők voltak:

- pénztárkönyv-naplófőkönyv;
- legegyszerűbb bevétel-költség nyilvántartás;
- tőke jövedelmek nyilvántartása;
- tárgyi eszközök, nem anyagi javak nyilvántartása;
- beruházási és felújítási költség-nyilvántartás;
- leltár;
- pincekönyv;
- munkabérek, személyi jellegű kifizetések nyilvántartása;
- gépjármű-használati (út-) nyilvántartás;
- szigorú számadású nyomtatványok nyilvántartása;

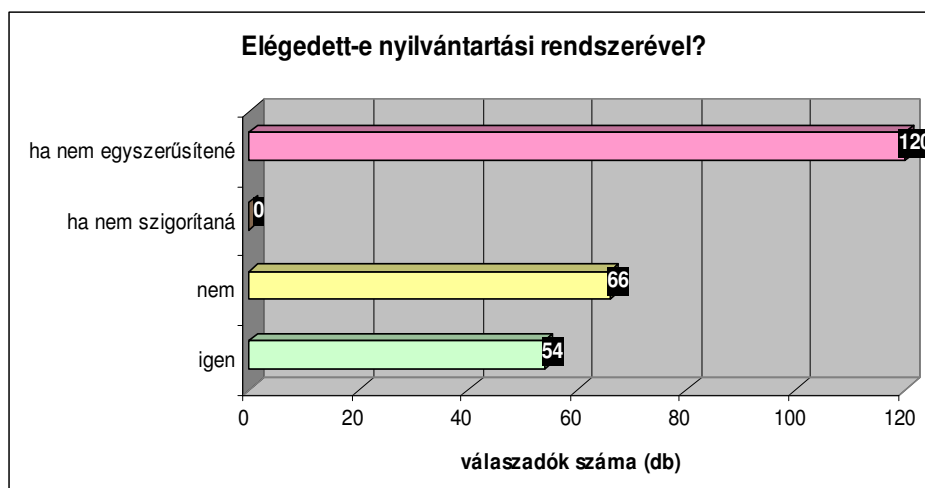


- egyéb (feljegyzések).

A megkérdezettek közül 83-an vezetnek naprakész nyilvántartásokat. Közülük többen, 39 % mondja azt, hogy csak a legegyszerűbb bevétel-költség nyilvántartást vezeti naprakészen, a többiek más nyilvántartások vezetését említik, úgy, mint a tárgyi eszközök és a befektetett eszközök nyilvántartását, stb.

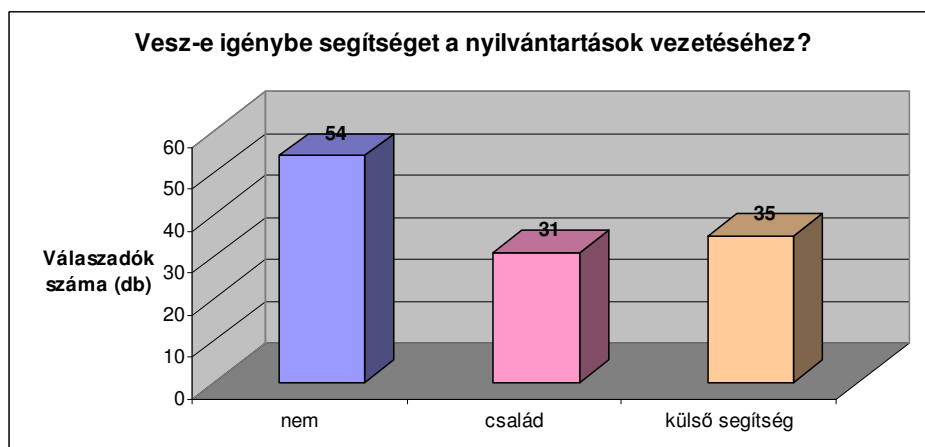
Ugyanígy fontosnak véltem megismerni a gazdálkodók véleményét a nyilvántartási rendszerek alkalmazhatóságáról; egyedül végzik-e a termelők ezen nyilvántartások vezetését, ha nem, kinek a bevonását részesítik előnyben(16. és 17. ábra).

Annak ellenére, hogy 54 (45 %) válaszadó elégedett a nyilvántartási rendszerével, így is arra a kérdésre, hogy egyszerűsíténé-e a nyilvántartást, a válaszadók egytől-egyig (100 %) igennel válaszoltak. A mélyinterjúk során a megkérdezett gazdálkodók azt mondták, hogy ez azért van így, mert főleg, a szezonális kampánymunkák idején (mint például a betakarítás, szántás, növényvédelem, stb.) az adminisztratív munka mindig háttérbe szorul.



**16. ábra: Elégedettek-e a gazdálkodók a saját maguk vezetete nyilvántartásokkal? (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006



**17. ábra: Ki végzi el a nyilvántartások vezetésével kapcsolatos feladatokat? (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A 17. ábra azt mutatja, hogy az egyes nyilvántartások vezetése kinek a feladata. Így a válaszadók 45 % nem vesz igénybe külső segítséget, saját maga végzi a számvitelhez, illetve a termeléshez kapcsolódó nyilvántartások vezetését, közel 26 %-ánál egy segítő

családtag vállalta fel ezt a feladatkört, és 29 %-a a gazdálkodásoknak alkalmaz csupán külső segítséget, főleg a számviteli, könyvelési feladatok elvégzésére.

A gazdák arról is nyilatkoztak, hogy használnak-e számítógépet információs rendszerükhöz, vagy mindent hagyományos módon, papíralapon vezetnek-e. Erről a 18. ábra szolgáltat információt.



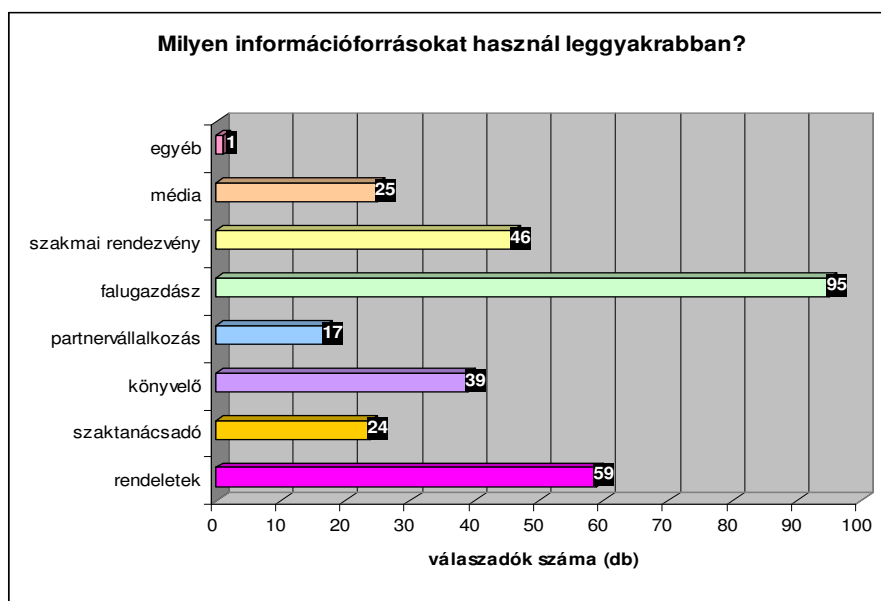
**18. ábra: Nyilvántartási rendszerek vezetésének módja (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

A számítógép használata a gazdálkodók körében napjainkban sokkal elterjedtebb, mint az a megelőző 5-10 évben jellemző volt. Köszönhető ez annak, hogy az információs társadalom térnyerésével egyre nagyobb szerepet játszik az egész társadalom életében, így a gazdálkodók körében is egyre többen tárolják adataikat elektronikus formában. Ez azok körében még jellemzőbb, akik egy-egy családtag bevonásával, vagy külső segítséggel végeztetik a mezőgazdasági tevékenységükhöz kapcsolódó adminisztratív feladatokat.

A 19. ábrán bemutatott kérdés a gazdálkodók által használt főbb

információforrásokat tartalmazza.



**19. ábra: Leggyakoribb információforrások (n=120)**

Megjegyzés: több válasz is megjelölhető volt

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006

Az információforrásokat tekintve a 120 válaszadó gazdálkodóból 95-en tartják rendszeresen a kapcsolatot információszerezés céljából a falugazdászokkal; 59-en (49 %) kísérik figyelemmel közvetlenül a rendeletekben megjelent változásokat; 46-an (28 %) vesznek részt rendszeresen szakmai fórumokon, ahol a közösen megvitatott tapasztalatok, eredmények jelenthetnek fontos információkat számukra; 39-en (33 %) informálódnak közvetlenül könyvelőtől a számviteli, adózási kérdésekről; csupán 25-en (21 %) informálódnak a médiából elsődlegesen; 24-en (20 %) nyilatkoztak úgy, hogy rendszeresen tartják a kapcsolatot mezőgazdasági szaktanácsadókkal; 17-en pedig fontosnak tartják azt, hogy a partnerektől is beszerezzék az elsősorban termelésre,

alapanyag-beszerzésre vonatkozó információkat.

A 19. ábrán jól látszik, hogy a megkérdezettek körében a falugazdászok segítsége a legmeghatározóbb, hiszen a válaszadók 79 %-a tartja egy-egy falugazdással rendszeresen a kapcsolatot. Ezt bizonyítja még az a tény is, hogy a mélyinterjúk során megkérdezettek is szintén ezt a választ adták. A falugazdászok feladata nagyon fontos. Ők azok, akik a támogatásigénylő nyomtatványokkal kapcsolatban segítséget nyújtanak a hozzájuk fordulóknak, szakmai fórumokat, előadások szerveznek, valamint az agrár-döntéshozói szférát is tájékoztatják a mezőgazdasági adatokat illetően.

A mélyinterjúk során megkérdezett 10 gazdálkodó arra a kérdésre, hogy milyen témákban fordul elsősorban a falugazdászokhoz, a következő válaszokat adta:

- piaci viszonyokkal, tendenciákkal kapcsolatos kérdések (30 %);
- támogatások igénylésében, pályázatokkal kapcsolatban (90 %);
- üzleti terv elkészítésében (60 %);
- családi gazdaságok kialakításával kapcsolatosan (60 %);
- jogszabályok értelmezésében (50 %);
- földbérlettel, földvásárlással kapcsolatban (90 %);
- egyéb kérdésekben (elemi károk, technológiák, termelői értékesítő szövetkezetek) (60 %).

### 3. táblázat: Gazdálkodók 2004 előtti elvárásai hazánk EU-hoz való csatlakozásától

támogatási lehetőségek bővülését	79 %
----------------------------------	------

támogatási lehetőségek csökkenését	21 %
adminisztráció egyszerűsödését	33 %
adminisztráció bonyolódását	77 %
stabilabb piaci viszonyokat	84 %
romló piaci lehetőségeket	16 %
jobb értékesítési lehetőségeket	64 %
rosszabb értékesítési lehetőségeket	36 %
javuló jövedelmi viszonyokat	89 %
kedvezőtlen jövedelmi viszonyokat	11%
kormány részéről kiszámíthatóbb feltételeket	69 %

Forrás: Saját vizsgálatok, 2006 (n=120)

A 3. és 4. táblázat alapján elmondható, hogy a megkérdezett gazdálkodók az arányokat tekintve 2004-ben bizakodón tekintettek hazánk uniós csatlakozására. Az értekezés alapját képező kutatómunka nem terjedt ki a csatlakozás utáni vélemények felmérésére, ezt mindenképpen célszerű elvégezni.

Ahogy azt a 20. ábrán látszik, a kérdőív kitért a gazdálkodók által használt információs forrásainak vizsgálatára is. A megkérdezettek az alábbi forrásokat rangsorolták azok használati gyakorisága szerint:

**4. táblázat: A megkérdezett gazdálkodók döntéseik megalapozásához a fenti forrásokat használják leggyakrabban (db) (n=120)**

	<b>Sorrend</b>
--	----------------

## 1. BEVEZETÉS

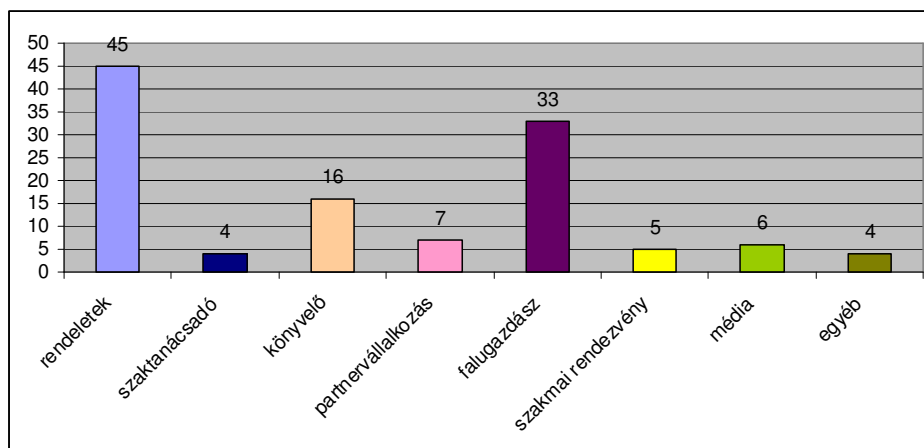
	1	2	3	4	5	6	7	8
A: rendeletek	45	14	25	10	9	14	1	2
B: szaktanácsadó	4	18	8	26	12	11	27	14
C: könyvelő	16	26	22	7	5	17	13	14
D: partnervállalkozás	7	5	7	24	13	22	26	16
E: falugazdász	33	33	19	8	17	8	1	1
F: szakmai rendezvény	5	11	25	20	24	8	13	14
G: média	6	4	10	15	24	20	17	24
H: egyéb	4	9	4	10	16	20	22	35

Megjegyzés: 1 = leggyakrabban, 8 = legritkábban

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

A megkérdezettek közül többen használnak olyan információs forrásokat, amik a fenti listában nem szerepeltek, így ők azokat az „egyéb” megnevezés alatt jelölhették. Itt a következő források kerültek megnevezésre:

- terméktanácsok;
- szakmai szervezetek hírlevelei;
- csoportos szaktanácsadás keretében szervezett előadások;
- szomszédoktól, kollegáktól származó információk, stb.



**20. ábra: A különböző információs források fontossága (n=120)**

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

A 20. ábrán az látható, hogy az egyes információ forrásokat hányan tartják kiemelten fontosnak (első helyen). A megkérdezettek közül 45-en tartják elsődleges fontosságúnak a különböző rendeletekből, és módosításaikból való tájékozódást, 33-an gondolják úgy, hogy a falugazdászokkal történő rendszeres konzultációk biztosítják számukra az elegendő szintű tájékozottságot, az ő segítségükkel teljesítik a támogatások feltételeként megfogalmazott követelményeket.

16-an konzultálnak elsődlegesen a könyvelőjükkel. Elenyésző százaléka a megkérdezetteknek fordul elsősorban szaktanácsadókhoz, vesznek részt szakmai rendezvényeken, vagy támaszkodnak a médiumokban szereplő információkra.

Ennek okát vizsgálva a mélyinterjúk során 10 megkérdezett Győr-Moson-Sopron megyei gazdálkodó közül mind úgy véli, hogy számukra a falugazdász hálózat elengedhetetlenül szükséges feladatokat lát el, és rendszeresen felkeresik a területileg illetékes falugazdászt az egyes



jogszabályi változásokkal, a támogatásigénylésekkel, és egyéb kérdésekkel kapcsolatban. Második helyen a szaktanácsadók munkáját említik. Ez eltér a kérdőíves felmérés eredményétől, hiszen ott a válaszadó gazdálkodók kevesebb, mint 10 %-a fordul mezőgazdasági szaktanácsadóhoz. (5. táblázat)

**5. táblázat: A gazdálkodók mennyire igénylik az alábbi információkat?**

	Igényli (%)	Nem igényli (%)
Támogatási, pályázati lehetőségek	86	14
Pénzügyi információk	79	21
Értékesítési lehetőségek	80	20
Marketing	23	77
Humán erőforrás fejlesztés	11	89
Szövetkezési lehetőségek	13	87
Rendeletek, törvények	91	9
Műszaki, technológiai információk	81	19
Jogi információk	74	26
Vállalatvezetési információk	23	77
Nyilvántartásokról tájékoztatók	69	31

Forrás: Saját vizsgálat, 2006 (n=120)

A saját vizsgálatok kiértékelésére a Kendall-féle konkordancia-mutatót (W) alkalmaztam. Ez a módszer alkalmas olyan változók elemzésére, amelyeknek nincs konkrét értékük, vagy bizonyos értékek számokkal nem fejezhető ki, csak a nagyságuk, vagy „jóóságuk” szerint lehet azokat sorrendbe tenni. Mivel a válaszadók az egyes információs forrásokat rangsorolták azok használati gyakorisága szerint, ez a módszer kitűnően alkalmas az egyetértés, vagy véleménykülönbség bemutatására.

A W mutató 0 és 1 közé eső érték. Minél nagyobb az összhang a pontozók között, annál nagyobb a mutatószám értéke.

**6. táblázat: Az egyes információs források használatuk szerinti helyezéseinek összesített táblázata, a Kendall-féle egyetértési együttható számításának alapja**

	Helyezések összesített értéke							
	A*	B	C	D	E	F	G	H
összesen	341	595	492	641	336	553	655	708
átlag	540							
átlagtól való eltérés négyzetösszege*	39651	3011	2316	10176	41667	166	13196	28182
*összesen	d=138365							

Forrás: Saját összeállítás, 2008

Kendall-féle egyetértési együttható számítása (ld. 6. táblázat):

Ahol:

$$W = \frac{d}{d_{\max}}$$

$$d = \sum (R_j - \bar{R})^2$$

$$d_{\max} = \frac{m^2(n^2 - n)}{12}$$

d az eltérések négyzetösszege

$R_j$  az i-dek egyed rangszámösszege

$\bar{R}$  a rangszámösszegek átlaga

m a bírálók száma

n az értékelési tényezők száma

W a Kendall-féle egyetértési mutató

$$d = 138\,365 \qquad d_{\max} = \frac{120^2(8^3-8)}{12} \qquad d_{\max} = 604\,800$$

$$W = \frac{138\,365}{\frac{120^2(8^3-8)}{12}}$$

$$W = \frac{12 * 138\,365}{120^2(8^3-8)}$$

$$W = 0,22877 \rightarrow 0,23$$

A kutatási eredmények alapján ez az érték csupán 0,23, így statisztikailag csak nagyon kis mértékű (23 %-os) egyetértési szintről beszélhetünk. A megkérdezett 120 gazdálkodó 23 %-a ért egyet a különböző információs források fontosságában, azokat használja gyakrabban. Ennek oka lehet, hogy a válaszadók között voltak, akik növénytermesztéssel foglalkoztak, mások állattartók voltak, vagy éppen vegyes gazdaságot vezettek. Oknak tekinthető, hogy a gazdaságok mérete is változatos volt, a 2 - 130 ha nagyságú területen gazdálkodó termelők szerepeltek a mintában. Más céllal és stratégiával termel az a gazdálkodó, aki kis területtel rendelkezik, és más piaci viszonyok vonatkoznak a 100 ha feletti területen gazdálkodókra. A különböző termelési taktikák, stratégiák természetesen különböző információs igényeket támasztanak, ez pedig összefügg azzal, hogy az egyes gazdaságokban mely nyilvántartások vezetésére kell a nagyobb hangsúlyt fektetni.

Elvégeztem a minta gazdálkodóinak vizsgálatát a működési forma és a nyilvántartások vezetése tekintetében. A kiértékeléshez a Yule-féle asszociációs együtthatót alkalmaztam. A mutató értéke  $-1;1$  intervallumba esik, a kapcsolat teljes hiánya esetén  $A=0$ , teljes kapcsolat esetén  $-1;+1$ . A számítás alapja a  $2 \times 2$ -es kontingencia-táblázat felállítása. (ld. 7. táblázat)

**7. táblázat:  $2 \times 2$ -es kontingencia-táblázat**

	<b>Östermelő</b>	<b>Egyéni vállalkozó</b>
Egyszeres könyvvitelt	27	9
Kettős könyvvitelt	2	20

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

Yule-féle együttható számítása:

$$A = \frac{27 \times 20 - 2 \times 9}{27 \times 20 + 2 \times 9} = 0,94$$

A vizsgált gazdálkodók közül az östermelők inkább egyszeres könyvvitelt alkalmaznak, az egyéni vállalkozók pedig a kettős könyvvitel szabályainak megfelelően alakítják ki inkább a vezetői számviteli rendszerüket. Utóbbiról több nyilvántartás vezetését, nagyobb odafigyelést kíván adott esetben, ami több ráfordított időt is igényel.

Az információs források fontosságának vizsgálatára a Csurov-féle asszociációs együtthatót használtam. Ez alkalmas több minőségi ismérv közötti kapcsolat meglétének, vagy hiányának kimutatására.

**8. táblázat: A válaszadók által megjelölt legfontosabb információforrás és az iskolai végzettség közötti kapcsolat**

	Általános	Középiskolai	Felsőfokú
<b>A: rendeletek</b>	<b>1</b>	<b>6</b>	<b>11</b>
<b>B: szaktanácsadó</b>	<b>2</b>	<b>5</b>	<b>9</b>
C: könyvelő	4	4	3
D: partnervállalkozás	3	5	4
<b>E: falugazdász</b>	<b>11</b>	<b>23</b>	<b>16</b>
F: szakmai rendezvény	1	8	2
Összesen	22	51	47

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

A Csuprov-féle asszociációs együtthatót a fenti táblázatban szereplő három legfontosabb információforrás tekintetében vizsgáltam. Az eredményeket a 9. táblázat mutatja be.

**9. táblázat: Számítási segéd táblázat (tapasztalati gyakoriság)**

	Általános	Középiskolai	Felsőfokú	Együtt
A: rendeletek	1	6	11	18
B: szaktanácsadó	2	5	9	18
E: falugazdász	11	23	16	50
Együtt	14	34	36	84

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

**10. táblázat: Számítási segéd táblázat (tapasztalati gyakoriság)**

	Általános	Középiskolai	Felsőfokú	Együtt
A: rendeletek	3	7,3	7,7	18
B: szaktanácsadó	3	7,3	7,7	18
E: falugazdász	8	19,4	20,6	50
Együtt	14	34	36	84

Forrás: Saját vizsgálat, 2006

11. A Csuprov-féle mutatóhoz szükséges  $\chi^2$  számítási tábla

	$f_{ij}$	$f_{ij}^2$	$f_{ij} - f_{ij}^2 (B)$	$B^2 (C)$	$C/f_{ij}$
Rendeleték					
Általános	1	3	2	4	1,3
Középiskolai	6	7,3	-1,3	1,69	4,3
Felsőfokú	11	7,7	3,3	10,89	0,7
Szaktanácsadó					
Általános	2	3	-1	1	3
Középiskolai	5	7,3	-2,3	5,29	1,4
Felsőfokú	9	7,7	1,3	1,69	4,5
Falugazdász					
Általános	11	8	3	9	0,9
Középiskolai	23	19,4	3,6	12,96	1,5
Felsőfokú	16	20,6	-4,6	21,16	1
Együtt	84	84	-	-	18,6

Forrás: Saját számítás, 2008

$$T = \sqrt{\frac{18,6}{84\sqrt{3}-1}} = \frac{18,6}{117,6} = 0,15$$

A mutatószám értéke 0,15, tehát a vizsgálatból kimutatható, hogy a különböző iskolai végzettségű gazdálkodók más információs forrásokat részesítenek előnyben. Az általános iskolai végzettségűeknél a legmeghatározóbb a falugazdászok nyújtotta információk, a középiskolai végzettségűeknél fontos továbbá a szaktanácsadók iránymutatásai, és elmondható, hogy azok, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, saját maguk nagy figyelmet fordítanak az egyes rendeletek nyomon követésére is (a Kendall-féle egyetértési együttható eredménye is ezt támasztja alá).

## 5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A kutatási fázisban tanulmányutak alkalmával hazai és külföldi szakemberekkel konzultálva vizsgáltam az európai uniós információs, támogatási és nyilvántartási rendszereket, valamint összegyűjtöttem és összehasonlítottam a témában megjelent hazai és nemzetközi szakirodalmakat a szerzők véleményének ütköztetésével, néhány kritikai megjegyzéssel vegyítve.

Összevetésre került a hazai és az osztrák Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer néhány eleme, így az osztrák Agrarmarkt Austria és a hazai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal működése. Bemutatásra került a történelmi bázisjogosultsághoz kötődő, 2009-ben bevezetésre kerülő új Farmtámogatási Rendszer néhány pontja, a problémás területek megnevezésével.

Az értekezés létrehozta a falugazdász hálózat feladatait összefoglaló regisztert, és javaslatokat tesz a falugazdászok munkájának fejlesztésére, speciális képzések szervezésére. Megtörtént a dolgozatban kiemelt, termeléssel összefüggő nyilvántartások összevezetése az egyes agrárinformációs rendszerekkel.

Kérdőíves felmérésben és mélyinterjúk alkalmazásával a dolgozat összegyűjtötte a gazdálkodók agrárinformációs rendszerekkel kapcsolatos elvárásait, megvizsgálta a mezőgazdasági termelők nyilvántartási fegyelmét, az általuk használt információs forrásokat.

A kiértékelés eredményének tekinthető, hogy azok a gazdálkodók, akik szakirányú képesítéssel (aranykalászos, ezüstkalászos tanfolyam, mezőgazdasági szakközépiskola, vagy felsőfokú

agrárvégzettség) rendelkeznek, sokkal pontosabban, következetesebben vezetik nyilvántartásaikat, illetve sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a különböző forrásokból szerezhető információk nyomon követésére, mint más termelők. Ezek a mélyinterjúk során is alátámasztásra kerültek, ahol is elsősorban a pályázati lehetőségekből származó többletbevétel és a versenyképesebb termelés került megemlítésre a megkérdezettek körében.

A dolgozat a gazdasági méret és a nyilvántartások naprakész vezetése közötti kapcsolatot is vizsgálta. Azok a gazdálkodók, akik 50 ha feletti területen gazdálkodnak, sokkal inkább rá vannak kényszerítve, illetve nagyobb az igényük az egyes mezőgazdasági és számviteli nyilvántartások naprakész vezetésére, mint azok, akik csupán jövedelemkiegészítésként foglalkoznak növénytermesztéssel, állattenyésztéssel.

A megkérdezett gazdálkodók 80 %-ának volt csupán alkalma előzetesen, hazánk 2004-es csatlakozását megelőzően a majdani támogatási, nyilvántartási rendszerek változásairól tájékozódni, de még így is magas, véleményem szerint, azoknak az aránya, akik nemmel válaszoltak erre a kérdésre. Felmerül a kérdés, hogy mi volt az oka annak, hogy 20 %-a a gazdálkodóknak nem informálódott előre a nyilvántartási rendszerek változásairól, annak ellenére, hogy a szaklapok a változásokról folyamatosan tájékoztattak, falugazdászok tartottak előadásokat, illetve csoportos szaktanácsadás keretében számos rendezvény került megszervezésre ebben a témakörben.

A mélyinterjúk során megkérdezett szakemberek véleménye megegyezett abban, hogy sokszor nem elegendő, esetenként ellentétes információk álltak a rendelkezésükre a nyilvántartási rendszereket, vagy



a változó támogatáspolitikát illetően. Ennek oka lehetett, hogy hazánk unióhoz történő csatlakozását megelőzően, a nyilvántartási rendszerek harmonizációja megkésve, viszonylag gyorsan történt.

Az információforrásokat tekintve a megkérdezett gazdálkodók közül 79 % tartja rendszeresen a kapcsolatot falugazdással; 49 % kíséri figyelemmel közvetlenül a rendeletekben megjelent változásokat. 28 % vesz részt rendszeresen szakmai fórumokon, 33 % informálódik közvetlenül könyvelőtől a számviteli, adózási kérdésekről; 21 % támaszkodik a médiában elhangzottakra elsődlegesen. 20 %-uk nyilatkozott úgy, hogy rendszeres kapcsolatban állnak mezőgazdasági szaktanácsadókkal; 14 % tartja fontosnak azt, hogy a partner-vállalkozásoktól szerezzék be az elsősorban termelésre, alapanyag-beszerzésre vonatkozó információikat.

A kérdőíves felmérés, valamint a mélyinterjúk során elhangzottak alapján összességében elmondható, hogy rendkívül fontos szerepe van a falugazdász-hálózatnak a gazdálkodók támogatási, nyilvántartási rendszerekben való eligazodásában. A falugazdászok feladatai közül a termelők kiemelték a támogatásigénylő nyomtatványokkal kapcsolatban történő segítségnyújtást, a szakmai fórumok, előadások szervezését. Ez az a réteg, amely közvetlenül kapcsolatban áll, az agrár-döntéshozói szférával, így segítve elő számukra a megalapozott döntéseket, valamint a döntéshozói szféra és a gazdálkodók közötti kommunikációt.

Az adatok kiértékelésének módja a rangkorrelációk közül a Kendall-féle konkordancia-mutató, a Yule-féle, valamint a Csuprov-féle asszociációs együttható alkalmazása volt, mivel a kérdőíves felmérés több olyan kérdést is tartalmazott, melyek nem voltak számszerűsíthetők,

ahol a gazdálkodók például az egyes információs forrásokat rangsorolták használati gyakoriság szerint. A disszertáció témáját érintő szakirodalom eddig ezt a módszert nem alkalmazta.

A fent említett Kendall-féle együttható eredményeként a megkérdezett 120 gazdálkodó 23 %-a ért egyet a különböző információs források fontosságában. Ennek oka lehet, hogy a válaszadók között voltak, akik növénytermesztéssel foglalkoztak, mások állattartók voltak, vagy éppen vegyes gazdaságot vezettek. Oknak tekinthető, hogy a gazdaságok mérete is változatos volt, a 2 - 130 ha nagyságú területen gazdálkodó termelők szerepeltek a mintában. Más céllal és stratégiával termel a gazdálkodó, ha kisebb területen folytat mezőgazdasági tevékenységet, és más piaci viszonyok vonatkoznak a 100 ha feletti területen gazdálkodókra. A különböző termelési taktikák, stratégiák természetesen különböző információs igényeket támasztanak, ez pedig összefügg azzal, hogy az egyes gazdaságokban mely nyilvántartások vezetésére kell a nagyobb hangsúlyt fektetni.

A gazdálkodókkal folytatott beszélgetések során felmerült az a probléma, hogy korábbi adatgyűjtési rendszerek egy részének megszűnése mellett jelentkezett az adatszolgáltatói kör – korábbi, esetlegesen rossz tapasztalatokon alapuló – félelme és az adatszolgáltatástól való elzárkózása is. A magyar gazdálkodóknak is tisztában kell lenniük nyilvántartási kötelezettségeikkel ahhoz, hogy ugyanolyan esélyekkel igényelhessenek támogatást, mint más uniós gazdák. Természetesen ez jelentős többletmunkát jelent a termelők számára, s mint tudjuk a gazda elsődleges feladata a termelés, és a termelés mellett kevesebb idő jut arra, hogy a jogszabályokat nézze át.

A jövőben mindenképpen fontosnak tartom a mezőgazdasági termelők számára rendezendő, gyakorlat-orientált szakmai fórumok számának növelését. A rendezvények témaköreit célirányos meghatározásához igénybe kell venni a falugazdászok, illetve a mezőgazdasági szaktanácsadók segítségét, mivel ők közvetlen kapcsolatban állnak a gazdálkodókkal, tudják, hogy mely régiókban milyen témában van szükség több információra.

A különböző rendezvényeken való részvétel a gazdálkodók számára azért is hasznos, hiszen így könnyebben megismerhetik az egymás közelében tevékenykedő gazdák egymást, ami viszont elengedhetetlen egy későbbi, esetleges együttműködés szempontjából, legyen az érdekképviselő, vagy közös fellépés az értékesítői piacokon.

### **5.1. AZ INFORMÁCIÓ FONTOSSÁGA A SZABÁLYOZÁSBAN**

A piacgazdaság kialakulása, a nemzetközi verseny felerősödése következtében megváltozott a gazdasági szereplők környezete, óriási alkalmazkodási nyomás nehezedik rájuk, ami megalapozott és gyors reagálást kíván a döntéshozóktól, a szabályozástól és a termeléstől egyaránt. Az egységes belső piacon a gazdaságok sikeres orientálásához egyre több információra van szüksége a szabályozó hatóságoknak is, de a termelőknek még inkább. Az információk gyűjtése és rendszerezése teszi lehetővé elsősorban a különböző időtávú stratégiai tervek készítését, az operatív irányítást, ezáltal a versenyképes működést is.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája nagy mennyiségű pontos, az előírásoknak megfelelő információn alapszik. Az agrárpolitikai intézkedésekhez elengedhetetlen, hogy a mezőgazdaság egészére, illetve a mezőgazdaság egyes szereplőinek tevékenységére vonatkozóan

megbízható és aktuális információk álljanak rendelkezésre. Ezeket az információkat a növénytermesztésben és az állattenyésztésben alkalmazott nyilvántartásokba bevitt adatok szolgáltatathatják.

### **5.2. AZ INFORMÁCIÓ FONTOSSÁGA A PIAC SZEREPLŐI SZÁMÁRA**

Egy régi német közmondás szerint „wer schreibt, der bleibt”, azaz aki ír, megmarad. Csak a pontos és részletes feljegyzések, az információk rendszeres felhasználása, a sokféle előírás betartása teszi lehetővé, hogy az európai unió által nyújtott támogatásokat teljes körben igénybe lehessen venni. Ez csupán egy a számos indok közül az adatok pontos kezelésére. Minden gazdálkodónak érdeke, hogy folyamatosan nyilvántartásokat vezessen tevékenységéről, az ezekből nyerhető információkat pedig gazdálkodásának folyamatos fejlesztésére fordítsa.

## 6. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az 1. fejezetben ismertetett célkitűzésekre a disszertáció a következő megállapításokat teszi:

1. Kérdőíves felmérésben és mélyinterjúk alkalmazásával a dolgozat összegyűjtötte a gazdálkodók agrárinformációs rendszerekkel kapcsolatos elvárásait. Az eredmények kiértékelése egy, eddig még ebben a témakörben nem alkalmazott és nem publikált módszerrel, a Kendall-féle egyetértési együttható segítségével történt. Ez a mutatószám a gazdálkodók által használt információs forrásokat, illetve az általuk alkalmazott nyilvántartási rendszereket rangsorolja, használatuk és fontosságuk sorrendjének megfelelően.

2. A kutatások alátámasztják, hogy a gazdálkodók elsődlegesen a falugazdászoktól értesülnek a rájuk vonatkozó információs kötelezettségekről, a vezetendő nyilvántartásokról, további feltételekről, melyeknek mindenképpen meg kell felelniük, amennyiben hozzá kívánnak jutni az uniós támogatásokhoz. Emellett, talán túlzottan is nagy szerepet tulajdonítanak a gazdák a különböző médiumokban elhangzó információknak, melyek nem nevezhetők mindig szavatolt forrásnak.

Az értekezés összegyűjtötte a falugazdászok feladatait egy regiszterbe, rámutat a hiányosságokra, valamint javaslatokat tesz a hálózat fejlesztendő tevékenységi körére, a hatékonyság növelésére.

3. A dolgozatban összehasonlításra került Ausztria, Finnország, Hollandia, Írország, Németország és hazánk nyilvántartási és agrárinformációs rendszere. A következtetések alapján elmondható, hogy mind külföldön, mind pedig Magyarországon nagy szerepe van a

mezőgazdasági szaktanácsadóknak és falugazdászoknak a gazdálkodók és az agrárpolitikai döntéshozók hatékony kommunikációjában. Ezzel is megerősítve az 1. pontban ismertetett felmérés eredményeit. A kommunikáció, visszacsatolás hatékonysága azonban fokozható. Erre az eredmények alapján az értekezés a különböző nyilvántartások követelményrendszerének egységesítését javasolja.

Összevetésre került az osztrák, illetve a magyar integrált igazgatási rendszer működése, különös tekintettel az Agrarmarkt Austria és a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalt illetően. A hazai rendszer működésének fejlesztéséhez a disszertáció, az osztrák rendszer alapján javaslatokkal él.

4. Tudatosítani kell a gazdálkodókban, hogy a kötelező nyilvántartások vezetése mellett elengedhetetlen olyan speciális, egyénre szabott rendszerek alkalmazása is, amelyek több éves tervezést tesznek lehetővé. Ezek a vezetői számvitelhez kapcsolható nyilvántartások. Különösen ki kell emelni az 5. és a 6. számlaosztályt, melyet az őstermelőknek, egyéni vállalkozóknak vezetni nem kötelező, de a költség-jövedelmezőségi adatok pontos ismerete nélkül véleményem szerint nem működtethető egy korszerű, versenyképes, nyereséges vállalkozás.

5. Az értekezés kutatásainak eredménye alapján a beavatkozást igénylő területek a következőkben határozhatók meg:

- a. Az egyes kötelezően és önkéntesen vezetett nyilvántartások információtartalmának egységesítése (jövedelmezőségre vonatkozó adatokkal történő kiegészítése);
- b. a szükségszerű, hatékony kommunikáció megvalósulása a gazdálkodók, falugazdászok, és az agrárpolitika döntéshozói között.

6. Azok a gazdálkodók, akik szakirányú képesítéssel (aranykalászos, ezüstkalászos tanfolyam, mezőgazdasági szakközépiskola, vagy felsőfokú agrárvégzettség) rendelkeznek, sokkal pontosabban, következetesebben vezetik a nyilvántartásaikat, illetve sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a különböző forrásokból szerezhető információk nyomon követésére. Ezek az információk elsősorban saját utánjárás során, vagy a falugazdászok, szaktanácsadók által kerültek a gazdálkodókhoz, az egymással történt tapasztalatcsere csak nagyon ritkán – a kérdőívek 5 %-ánál – került megemlítésre. Ezek a mélyinterjúk során is alátámasztásra kerültek, ahol elsősorban a pályázati lehetőségekről szóló információk - többletbevétel és a versenyképesebb termelés céljából - kerültek megemlítésre a megkérdezettek körében. Összességében a válaszadók 89 %-a rendelkezik valamilyen szakirányú végzettséggel, ami jó aránynak mondható.

## 7. ÖSSZEFOGLALÁS

A rendszerváltozás előtt hazánkra a kétpólusú gazdasági szerkezet volt jellemző. Az egyik oldalt az a megközelítőleg 1300 mezőgazdasági nagyüzem jellemezte, amelyek számára kötelező volt a teljes körű statisztikai adatszolgáltatás. A másik pólust a több mint egy millió háztáji és kisegítő gazdaság alkotta rájuk a pontos nyilvántartás vezetése kevésbé volt jellemző. A mezőgazdaságban bekövetkezett változások még több kis és közepes gazdálkodó egység létrejöttét eredményezte, melyekről nem mindig álltak, illetve állnak ma sem rendelkezésre pontos, megbízható adatok. Az átalakulási folyamat megváltoztatta az agrárvertikum szereplőinek információs igényeit is.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájában ki kell emelni az 1992-es McSharry reformot, mely jelentősen megnövelte a mezőgazdasági támogatási rendszer adminisztrációjával kapcsolatos problémákat. 2000-ben és 2003-ban folytatódott a KAP átfogó reformja, a közvetlen jövedelem-támogatásoknak a termeléstől és az értékesítéstől való szétválasztásával.

Az információs igényeket hazánkban jelenleg számos különböző, egymás hatáskörét sokszor átfedő intézmény próbálja kielégíteni, melyek szolgáltatásai nem minden esetben összehangoltak, csak korlátozottan felelnek meg az irányító hatóságok és a gazdálkodók igényeinek.

Az értekezés összegyűjtötte és összehasonlította a témában megjelent hazai és nemzetközi szakirodalmakat a szerzők véleményének ütköztetésével, néhány kritikai megjegyzéssel vegyítve. A kutatás során a növénytermesztésben és az állattenyésztésben alkalmazott nyilvántartások szempontjaira került a fő hangsúly.



Kérdőíves felmérésben és mélyinterjúk alkalmazásával a dolgozat vizsgálta a gazdálkodók agrárinformációs rendszerekkel kapcsolatos elvárásait, megvizsgálta a mezőgazdasági termelők nyilvántartási fegyelmét, az általuk használt információs forrásokat,

Elmondható, hogy rendkívül fontos szerepe van a falugazdász-hálózatnak a gazdálkodók támogatási, nyilvántartási rendszerekben való eligazodásában. A falugazdászok feladatai közül a termelők kiemelték a támogatásigénylő nyomtatványokkal kapcsolatban történő segítségnyújtást, a szakmai fórumok, előadások szervezését. Ez az a réteg, amely közvetlenül kapcsolatban áll, az agrár-döntéshozói szférával.

A jövőben mindenképpen fontosnak tartom a mezőgazdasági termelők számára rendezendő, gyakorlat-orientált szakmai fórumok számának növelését. A rendezvények témaköreit célirányos meghatározásához igénybe kell venni a falugazdászok, illetve a mezőgazdasági szaktanácsadók segítségét, mivel ők közvetlen kapcsolatban állnak a gazdálkodókkal, tudják, hogy mely régiókban milyen témában van szükség több információra. A különböző rendezvényeken való részvétel a gazdálkodók számára azért is hasznos, hiszen így könnyebben megismerhetik az egymás közelében tevékenykedő gazdák egymást, ami viszont elengedhetetlen egy későbbi, esetleges együttműködés szempontjából, legyen az érdekképviselő, vagy közös fellépés az értékesítői piacokon.

## 8. SUMMARY

Before the system transformation a dual economic structure was characteristic to Hungary. On one hand approximately 1300 large scale agricultural units operated with statistical data and information publishing obligation. On the other pole more than one million household and subsidiary farms existed; the accurate registration of production and sales data was less characteristic to these farms. Changes in agriculture resulted the establishment of more small- and middle scale agricultural units. Concerning these units, accurate and reliable data were often and still are missing. The process of transformation also changed the information demands of the participants of the agricultural sector.

The McSharry reform of the Common Agricultural Policy of the European Union in 1992 should be emphasized, as the reform considerably increased the scope of administrative problems of agricultural supports. The comprehensive reform of the CAP was continued in 2000 and 2003 with decoupling direct supports from production and sales.

Nowadays in Hungary several different institutions – often with overlaps in competence – are trying to satisfy informational needs. Their services are not always harmonized and do not fully satisfy the needs of either the farmers or the managing authorities.

The dissertation collected and compared domestic and foreign professional literature, coinciding the authors' opinions and providing some critical notes. In the research the applied registration structures of plant production and animal keeping were mainly considered.

The dissertation investigated the farmers' expectations for agro-information systems, examined the registration discipline and utilized information sources of agricultural producers with the application of questionnaire survey and deep interview methods.

It can be stated that the village consultant network plays an extremely important role in assisting farmers to manage in the supporting and registration systems. Among the tasks of the village consultants, farmers emphasized the help in filling in support requiring forms and organisation of professional forums and lectures. Village consultants are also in direct contact with agricultural decision making bodies.

In the future it is recommended to organise more practice-oriented professional forums for agricultural producers. In order to define the concrete topics of such forums, village consultants and agricultural advisors should be involved. They are in direct contacts with farmers and aware of what information is needed in the certain regions. Participation for farmers in such professional events is very important, as they get to know the neighbouring farmers and agricultural units. This contact is essential for possible future cooperation among the farmers, should it be the representation of their interest or common appearance on the sales markets.

### IRODALOMJEGYZÉK

1. AGRARMARKT AUSTRIA (2005): Mehrfachantrag Flächen 2005, Merkblatt mit Ausfüllanleitung.
2. AGRARMARKT AUSTRIA (2005): Infobroschüre – Hofkarte.
3. ANTAL K. – GUBA M. – KOVÁCS H. (2004): A mezőgazdaság helyzete az agrártörvény hatálybalépését követő időszakban. Agrárgazdasági Tanulmányok 3. szám. Budapest. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, p. 150.
4. APAGYI G. – HORVÁTH G. – MIHÁLY SZ. (2003): Földtulajdon, földvédelem, földnyilvántartás. Budapest: Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ: Külügyminisztérium, p.19-20.
5. ASHBY (1972): Bevezetés a kibernetikába. Budapest, Akadémia Kiadó, 1972.
6. ÁGH A.: Az EU elvárások és a magyar közigazgatási reform. in: SZIGETI E. (szerk.) (2006): A magyar közigazgatás és az Európai Unió. Konferencia-kiadvány. Magyar Közigazgatási Intézet. Budapest. p. 88. 90-92 96. 98.
7. BALÁZS K. (2005): A környezeti szempontok érvényesítésének lehetőségei az üzemtervezésben és az üzemi nyilvántartásban. Doktori értekezés. Környezettudományi Doktori Iskola. Szent István Egyetem. Gödöllő
8. BARAKONYI K. (1999): Stratégiai tervezés. Stratégiaalkotás. I., Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
9. BARCSNÉ – PALOTAY SZ. (2002): A gazdaregiszterek továbbfejlesztési lehetőségei az IIER kompatibilitás biztosítására. Az Integrációs és Fejlesztéspolitikai munkacsoport Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Témacsoportja. Budapest
10. BUREAU, J-C. (1997): The CAP and the Unequal Public Support to European Agriculture. In: Rose, R.–Tanner, C.–Bellamy, M.A. (szerk.): Issues in Agricultural Competitiveness. Markets and Policies. p. 172–180. IAAE Occasional Paper, No. 7.
11. BURGERNÉ GIMES A. (2002): A mezőgazdasági földtulajdon és földbérlet. Akadémia Kiadó. Budapest. P. 45-46.
12. BUZÁS R. - VÁSÁRY M. (2005): Az Európai Unió Közös Költségvetésének kilátásai a mezőgazdaságra és a vidékfejlesztésre a 2007-2013 közötti időszakban, XLVII. Georgikon Napok és 15. ÖGA találkozó, Keszthely, 2005. szeptember 29-30.
13. CHIKÁN A. (1992): Vállalatgazdaságtan. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó - AULA Budapest. p. 241-266.
14. CSETE L. – LÁNG I. (2005): A fenntartható agrárgazdaság és a vidékfejlesztés. Budapest. MTA Társadalomkutató Központ
15. DARABOS É. (2002): Mezőgazdasági őstermelők számviteli és pénzügyi információ szolgáltatásának tapasztalatai Hajdú-Bihar megyében. VIII. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok. Gyöngyös. 213-218. oldal.
16. DARABOS É. (2002): Mezőgazdasági testületi hálózat adatszolgáltatásának tapasztalatai Hajdú-Bihar megyében. Agrártudományi Közlemények. Különszám. Debreceni Egyetem. Debrecen. p. 47-50.
17. DÓCZI G. (szerk.) (2003): SAPARD Program. Tananyag a SAPARD Program magyarországi működtetéséhez. FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet. p. 76-170.
18. ERŐS J. (1993): A mezőgazdasági tevékenység számlarendje a Számviteli törvény alapján. Bp. Műszaki Kiadó és Szolgáltató Kft. 200. p.

19. FAZEKAS ZS. – NEMES G. – FERTŐ I. (2005): A Közös Agrárpolitika költségvetésének reformja és hatásai a magyar agrárpolitika mozgásterére. <http://europeum.org.hu/wp-files/Nemesagrr.pdf>
20. FEHÉR I. (2004): Az Európai Unió integrációja és intézményei. Gödöllő, SZIE, p. 250-253.
21. FEHÉR I. – NESZMÉLYI A. (2003): A holland agrárintézményi rendszer működése és tanulságai. *Gazdálkodás*. XLVII. évfolyam 2. szám, Gyöngyös. p. 16-27.
22. FEHÉR I. – PETE N. (2001): Az agrárgazdaság EU harmonizációja. *Gazdálkodás* XLV. évfolyam 2. szám. Gyöngyös p. 6.
23. FISCHLER, F. (2005): Magyarország agrárjövőjéről. *Magyar Mezőgazdaság*. 60. évfolyam 34. Különszám p. 7-9.
24. FLINK F. – SEBESTYÉN S. – MEZŐSZENTGYÖRGYI D. (2006): A szaporaság nyilvántartása. *Magyar Állattenyésztők Lapja*. 34. évf. 6. sz. p. 14-15.
25. FVM (2007): Zöld Könyv a nemzeti agrárszabályozás egyszerűsítéséről. Budapest, 2007.
26. GERGELY S. (2006): Kisvállalkozás a vidékfejlesztés kulcsa! *Gazdálkodás*. L. évfolyam 18. sz. különkiadás. Gyöngyös p. 35-48.
27. GYÓDI P. (2004): Elektronikus földnyilvántartás, a támogatásigénylés alapja. *Növényvédelmi tanácsok: kertészet, növénytermesztés, szaktanácsadás*, 13. évf. 2. sz. p. 7.
28. HALMAI P. –ELEKES A. (2005): CAP reform and decoupling. Budapest
29. HARNOS ZS. (1997): Informatika az agrártudományokban. Székfoglaló előadás. 1996. június 3. A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának tájékoztatója. Budapest. 1997. p. 110-117.
30. HERDON M. (2004): Információtechnológia az agrárgazdaságban. *Gazdálkodás*. XLVIII. évfolyam 1. szám. Gyöngyös. p. 1-13.
31. HORVÁTH J. (2003): Az agrárstatisztikai információs rendszer fejlesztése az európai uniós elvárások tükrében. Doktori értekezés. Kaposvár. p. 9.
32. INOTAI A. (főszerk.) (2005): EU-Tanulmányok V. kötet. Nemzeti Fejlesztési Hivatal. p. 61-82.,499-558. 559-588. 589-662. 663-697.
33. JACSMENIK GY. (2003): A controlling igényét is kielégítő számviteli információs rendszer modellezése a mezőgazdaságban. *Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén (AVA) 2003*. április
34. KACZ K. (2007): A birtokviszonyok és az üzemi struktúra alakulását befolyásoló tényezők vizsgálata a Nyugat-Dunántúli régióban. Doktori értekezés. *Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola*. Pannon Egyetem. Keszthely
35. KAPRONCZAI I. (1999): Az agrárinformációs rendszer fejlesztése az EU csatlakozás tükrében. *Európai Tükör műhelytanulmányok*. 56 ISN. Budapest
36. KAPRONCZAI I. (2003): A tanácsadó- és szakértői hálózat, valamint a termelők felkészítése az EU változó agrárpolitikájára és a mindennapok teendőire
37. KAPRONCZAI I. – KORONDINÉ DOBOLYI E. – KÜRTI A. – VARGA E. – VÁGÓ SZ. (2006): Mezőgazdasági termelők alkalmazkodóképességének jellemzői. AKI, Budapest 2006. p. 5-21. 55-66. 151-175.
38. KAPRONCZAI I. (2007): Közös felelősség a szakmai és a morális információk közvetítése!. *Gazdálkodás*. LI. Jubileumi évkönyv. Gyöngyös. p. 50-55.
39. KAPRONCZAI I. (2007): Információs rendszerek a közös agrárpolitika szolgálatában. *Szaktudás Kiadó Ház*. Budapest.

40. KÁLDI J. - NÉMETH A. (2002): Az Európai Unióban kapható mezőgazdasági támogatások adminisztratív feltételei és intézményi háttere. I. Regionális Ph.D. Konferencia, Siófok 2002. december 14.
41. KÁLDI J. – SZENTIRMAY A. – NAGY F. (2002): Az EU-ban kapható támogatások adminisztratív feltételei. Óvári Tudományos Napok Mosonmagyaróvár 2002. október 3-4., p. 164. (poszter)
42. KÁLDI J. – SZENTIRMAY A. – NÉMETH A. (2002): Az európai uniós gazdálkodók regisztrációs kötelezettsége. VIII. Ifjúsági Tudományos Fórum – Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, 2002. március 28.
43. KÁLDI J. – NÉMETH A. (2003): Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer hazai kiépítésének helyzete. IX. Ifjúsági Tudományos Fórum – Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, 2003. március 20.
44. KÁLDI J. (2003): A gazdák új regisztrációs feladatai. Mosonmagyaróvár, Gazdálkodók esélyei az Európai Unióban – konferencia konferencia, 2003. május 8-9.
45. KÁLDI J. - NÉMETH A. (2003): Az Európai Unióban igényelhető támogatások nyilvántartási követelményei a mezőgazdasági termelők számára. Mosonmagyaróvár, Gazdálkodók esélyei az Európai Unióban – konferencia konferencia, 2003. május 8-9.
46. KÁLDI J. - NÉMETH A. (2003): Támogatásigénylő nyomtatványgarnitúra Ausztriában. Mosonmagyaróvár, Gazdálkodók esélyei az Európai Unióban – konferencia
47. KÁLDI J. (2004): A mezőgazdasági támogatások és a gazdálkodók nyilvántartásának kapcsolata hazánk Európai Unió csatlakozása után. Mosonmagyaróvár, Within the European Union c. nemzetközi konferencia, 2004. május 6-7.
48. KESZTHELYI Sz. - KOVÁCS G. (2002): A tesztüzemek 2001. évi gazdálkodásának eredményei. AKII, Budapest.
49. KESZTHELYI SZ. – KOVÁCS G. (2003): A direkt támogatások felosztási rendjének változása és annak hatása a magyar mezőgazdasági vállalkozások bevételeire
50. KISS J. (2006): Az EU agrárpolitikai dilemmái. Gazdálkodás L. évfolyam 2006/1. szám. Gazdálkodás L. évfolyam 2. szám. Gyöngyös. p. 27-46.
51. KISS J. (2004): Az európai Unió közös agrárpolitikájának változásai és agrárcsatlakozásuk kihívásai
52. KOVÁCS A. T. – BOKOR P. – CSORNAI G. – KIMÁS Á. – PRIBELA T. – VÁMOSI R.– WELLISCH P. (2006): Az EU agrárpolitikai követelményeinek megfelelő magyar intézményi rendszer kiépülése. Nemzeti Fejlesztési Hivatal
53. KOVÁCS G. – UDOVECZ G. (2003): A mezőgazdasági vállalkozások jövedelmezősége az Európai Unióban és Magyarországon. Gazdálkodás XLVII. évfolyam 3. szám. Gyöngyös. p. 1-16.
54. KOVÁCS G. (szerk.) (2007): A mezőgazdasági vállalkozások pénzgazdálkodásának változó feltételei. Agrárgazdasági Információk. 2007. évf. 4. sz. Agrárgazdasági Kutató Intézet. Budapest.
55. KOZÁRI J. (<http://www.celodin.org/read.php?lang=hu&pid=3396>, 2007. 07. 11.)
56. KÖKÉNYESI L. (2003): Mezőgazdasági termelők felkészítése az Európai Unió csatlakozásra. A falu XVIII. évfolyam Nyár p. 31.

57. KÖKÉNYESI J. (2006): Magyar közigazgatás az EU-csatlakozás tükrében. in: SZIGETI E. (szerk) (2006): A magyar közigazgatás és az Európai Unió. Konferencia-kiadvány. Magyar Közigazgatási Intézet. Budapest. p. 49.
58. KULLA A. (2004): EU csatlakozás előtt az új sertés ENAR-ról. Magyar Mezőgazdaság. 6/1. p. 10.
59. KVANCZ J. (2003): A mezőgazdasági kistermelők, őstermelők adózási, nyilvántartási, támogatási rendszerének elemzése és fejlesztési lehetőségei. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem.
60. LEHOTA, J. (2000a): A piaci intézményrendszer, szervezetek szerepe és funkciói. Élelmiszer-marketing tudomány I. évfolyam 2. sz., p.3-11.
61. MAGDA S. (2003): A magyar mezőgazdaság az EU csatlakozás küszöbén. Gazdálkodás. XLVII. évfolyam 6. különszám. Gyöngyös. P. 14-16.
62. MAGDA S. (2006): A magyarországi agrárgazdaság és a jövő kilátásai. Gazdálkodás L. évfolyam 2. szám. Gyöngyös. p. 59-66.
63. MAGDA S. – HELGERTNÉ (1998): A versenyképesség lehetőségei és korlátai a mezőgazdasági kistermelésben. XL. Georgikon Napok I. kötet. Keszthely. p. 30-34.
64. MEDVIG A. (2001): Digitális térképek alkalmazása a holland agrártámogatási rendszerben. Térinformatika, 2001./5 p. 11-14.
65. MOLNÁR S. (2003): Számítógépes Növénytermesztési-táblatorzskönyvi rendszer alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai Őstermelő: gazdálkodók lapja, 7. évf. 5. sz. p. 16-18.
66. NAGY F. (2006): Agrárgazdaságunk nemzeti megközelítése. Gazdálkodás L. évfolyam 2. szám. Gyöngyös. p. 67-72.
67. NAGY F. (2006): Tudnivalók az Európai Unióról fiatal gazdák számára. NYME MÉK, EU Oktatási Központ. Mosonmagyaróvár
68. NAGY F. – KÁLDI J. – SZENTIRMAJ A. (2002): Az osztrák integrált igazgatási és ellenőrző rendszer működése. Gazdálkodás. XLVI. évfolyam 4. szám. Gyöngyös. p. 43-50.
69. NESZMÉLYI A. (2003): Az EU agrárkifizető ügynökségi rendszer működése Hollandiában. In: Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén. Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen.
70. NOVÁK L. (2005): Újabb ellenőrizhető elem a támogatások feltételrendszerében - A gazdálkodási napló. Agrárágazat, 6. évf. 4. sz. p. 20.
71. ORLOVITS ZS. (2002): A magyar agrárkamarák működésének törvényi szabályozása. Gazdálkodás XLVI. évfolyam 6. szám. Gyöngyös. p. 64-68.
72. PALKOVICS M. – FEKETE I. – BÁNHEGYI G. (2002): A termőföld használat nyilvántartása és az uniós támogatások. XLVI. 6. sz. p. 42-47.
73. PÁLYI I. (2003): Az IIER szerepe az EU Közös Agrárpolitikájában és a rendszer kiépítésének magyarországi feltételei. Európai Tükör. 8. évfolyam 3. szám. p. 96-115.
74. PESTI CS. – KESZTHELYI K. – TÓTH T. (2004): Regional comparison of farms on the basis of the FADN database. Gazdálkodás. XLVIII. English special edition. Gyöngyös. p. 71-79.
75. PETŐ K. – NAGY G. (2002): A mezőgazdasági szaktanácsadás szerepe a vidékfejlesztésben. Debreceni Agrártudományi Egyetem, Debrecen (<http://www.date.hu/kiadvany/tessedik/6/peto.pdf>, 2007. 07. 21.)

76. POPP J. (2005): Az egyszerűsített kifizetés az Európai Unió közös agrárpolitikájának reformja tükrében
77. POPP J. – POTORI N. – UDOVECZ G. (2004): A közös agrárpolitika alkalmazása Magyarországon. Agrárgazdasági Tanulmányok 7. szám. Budapest. Agrárgazdasági Kutató Intézet p. 162.
78. PUSZTAINÉ KÁLDI J. – VINCZE J. – RADNICS ZS. (2005): A mezőgazdasági nyilvántartás szerepe a stratégiai koncepció kialakításában. Gazdálkodás XLIX. évf. 14. különkiadás. p. 12.
79. PUSZTAINÉ KÁLDI, J. – NÉMETH, A. (2004): Relation of agricultural supports and farmer requirements after the EU accession. Sustain Life – Secure Survival II „Socially and environmentally responsible agribusiness” – nemzetközi konferencia, Prága, 2004. szeptember 22-25.
80. PUSZTAINÉ KÁLDI, J. – NÉMETH, A. (2005): Overview of the Hungarian agricultural support system in operation. Gazdálkodás, 12. különkiadás. p. 41-47.
81. RIEGER L. – PRIBELA T. (2002): Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) magyarországi kiépítésének aktuális kérdései. Integrációs és Fejlesztéspolitikai Munkacsoport, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Témacsoport.
82. RIEGER L. – TÖRÖK A. (2002): Az európai uniós agrártámogatások magyarországi végrehajtó-kifizető rendszerének aktuális kérdései. Integrációs és Fejlesztéspolitikai Munkacsoport, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Témacsoport.
83. SALAMON L. – SZALKA É. (1998): A versenyképesség javításának lehetőségei Győr - Moson - Sopron megyében. XL. Georgikon Napok I. kötet. Keszthely. p. 35-39.
84. SÁNTHA, T. (1999): A szaktanácsadás szerepe a mezőgazdaság termelői áruértékesítésében. Doktori értekezés, Keszthely-Mosonmagyaróvár, p. 54-56.
85. SUHÁNYI E. (2002): A számviteli információk kialakulására ható tényezők, valamint azok szerepe Magyarország és Szlovákia gazdálkodási gyakorlatában, különös tekintettel az EU integrációs követelmények rendszerével. Doktori értekezés. Vállalkozáselmélet és gyakorlat Doktori Iskola. Miskolci Egyetem.
86. SZABÓ I. L. (2002): Családi gazdaságok és szövetkezeteik információs problémái a rendszerváltás után. Doktori értekezés. Keszthely
87. SZENTIRMAY A. – KÁLDI J. – NAGY F. (2002): Magyarország vidékfejlesztési támogatási esélyei az EU-ban. Gazdálkodás, XLVI. évf. 2002/3 szám, p.20-24.
88. SZENTIRMAY A. – KÁLDI J. – NAGY F. (2002): Milyen mértékű vidékfejlesztési támogatásokra számíthat hazánk az Európai Uniótól a Közösség 2002. január 30-i javaslatának tükrében. VIII. Ifjúsági Tudományos Fórum – Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, 2002. március 28.
89. SZENTIRMAY A. – KÁLDI J. –NAGY F. (2002): Milyen mértékű vidékfejlesztési támogatásokra számíthat Magyarország és annak régiói az Európai Uniótól?. Óvári Tudományos Napok Mosonmagyaróvár 2002. október 3-4. p. 209. (poszter)
90. SZEREMLEY B. (2004): Érdekképviselő és érdekérvényesítés a mezőgazdaságban. A falu XIX. évfolyam Tavasz. p. 77-83.
91. SZÉKELY CS. – PÁLINKÁS P. (2007): A hazai mezőgazdasági vállalkozások menedzsmentje európai összehasonlításban. Gazdálkodás. LI. Évf. 6. sz. p. 3-15.
92. SZŐNYEGI S. – PAP E. (2005): Termelői nyilvántartás és a növényültetvény. Kertészet és szőlészet. Kerti növények védelme, 2. sz. p. 11-12.



93. SZŰCS I. (2004): Alkalmazott statisztika. Agroinform Kiadó és Nyomda Kft.
94. TASSY, S. – VAJDA, L. (2000): Az agrárgazdaság és a statisztika az EU-csatlakozás útján. Statisztikai Szemle 2000. április, 78. évfolyam 4. szám p.197-211.
95. TOMCSÁNYI, P. (2000): Általános kutatómódszertan. OMMI Budapest p. 11-209.
96. Top Agrar: Agrarreform: So wird geprüft, so wird gekürzt. 2005/7
97. Top Agrar: Lohnt es, land in Osteuropa zu kaufen? 2005/5
98. Top Agrar: Wo wird im Ackerbau och Geld verdient? 2005/6
99. VAJNÁNÉ TANGL A. (2000): A magyar számviteli rendszerből nyerhető információk összehasonlítása az Európai Unió mezőgazdasági számviteli információs rendszerének előírásaival. Doktori értekezés. Agrár vállalkozás Menedzsment Doktori Iskola. Gödöllő
100. VARGA, GY. (1997): Az EU csatlakozás agrárgazdasági kilátásai, előnyök és hátrányok. MTA Agrártudományok Osztálya, Integrációs Stratégiai Munkacsoport kiadványa, Budapest p. 70-89.
101. VARGA GY. (2002): Az agrárgazdaság és a vidék fejlesztésének főbb stratégiai kérdései, az EU-csatlakozást megelőző időszakban. Integrációs és Fejlesztéspolitikai Munkacsoport. Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Témacsoport. Budapest.
102. VÁSÁRY M. (2005): Agrártámogatási rendszer 2005-ben, A Falu 2005. Ősz XX. évf.3. szám p. 47-54.
103. VÁSÁRY M. (2006): Az egységes támogatási rendszer (SPS) bevezetése Magyarországon, A Falu 2006. Tél XXI. évf.4. sz. p. 21-31.
104. VÁSÁRY, M. – OSZTROGONÁCZ I. (2006): Agrarpolitikatendenzen im Jahre 2006, WITHIN THE EUROPEAN UNION” III. International. Konferenz, WESTUNGARISCHE UNIVERSITÄT Fakultät für Landwirtschafts- und Lebensmittelwissenschaften, Mosonmagyaróvár, 6-7. April 2006.
105. VÁSÁRY M. - OLÁH E. - OSZTROGONÁCZ I. (2007): A kölcsönös megfeleltetés és a szétválasztás dilemmái a Közösség bővítésének tükrében, Gazdálkodás LI. évfolyam 2. szám 84-87 pp.
106. VÁSÁRY V. (2004): Institutionalization of the Common Agricultural policy (Questions of the management regarding misspent money), 3rd international Conference for Young Researches. 28-29 Sept Gödöllő, Vol. II. p. 374-378.
107. VÁSÁRY V. (2005): Az integrált igazgatási és ellenőrzési rendszer hatékonysága az EU-ban. Gazdálkodás. XLIX. évfolyam 3. szám. Gyöngyös. p. 11-30.
108. VÁSÁRY V. (2006): The Common Agricultural Policy in relation to institutional economics. Gazdálkodás. L. évfolyam 17. külökiadás. Gyöngyös. p. 35-46.
109. VÁSÁRY V.: (2006): A Közös Agrárpolitika intézményesítése és intézményi adaptációja ( A Kifizető Ügynökség és az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer példája). Doktori értekezés. Gödöllő. Gyöngyös. p.35-46.
110. VÖRÖS M. (1999): Az információ és kommunikáció technológiai szerepe a fenntartható és integrált vidékfejlesztésben. Agrárinformatika '99. DATE
111. VÖRÖS M. (2000): A vezetői információ fogalma, eszközei és forrásai. „Vezetési ismeretek habilitációs előadás. Debrecen. 2000 in Szabó I. L. 2002. Keszthely. Doktori értekezés

112. ZELNIK I. (szerk.): 2004): Az európai uniós agrárinformációs rendszerek fejlesztése Magyarországon. E.B. Melenck. Budapest. Európai Agrárpol. Kft., (Európai agrárpolitikai tanulmányok; 48.)
113. ZÖLD KÖNYV (2007): A nemzeti agrárszabályozás egyszerűsítéséről. FVM. Budapest. <http://www.agraregyszerusites.fvm.hu/zoldkonyv.html>.

### ***Jogszabályok:***

114. 3508/92 EK rendelete,
115. 1663/95 sz. Bizottsági Rendelet az EMOGA Garancia Szekciójának számláinak rendezési eljárásáról
116. 1997. évi CXIV. Törvény
117. 236/1998 (XII. 30.) számú Korm. Rendelet
118. 1163/1998. (XII. 19.) Kormányhatározat
119. 1258/99 sz. Tanácsi Rendelet a Közös Agrárpolitika finanszírozásáról
120. és az azt módosító EC 2419/2001.
121. 99/2002 (XI. 5.) FVM rendelet a szarvasmarha-fajok egyedi jelöléséről, valamint az Egységes Nyilvántartási és Azonosító Rendszerről
122. 81/2003 (VI. 7.) Korm. rendelet a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalról
123. 115/2003. (XI. 13.) FVM rendelet a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerről
124. 141/2003 (IX. 9.) Korm. Rendelet az Európai Unió Közös Agrárpolitikája magyarországi végrehajtásában, illetve a nemzeti agrártámogatási rendszerben érintett ügyfelekkel összefüggő ügyfélregiszter létrehozásáról és az ezzel kapcsolatos nyilvántartásba vételről
125. 231/2003. (XII. 16.) Korm. Rendelet. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája magyarországi végrehajtásában, illetve a nemzeti agrártámogatási rendszerben érintett ügyfelekkel összefüggő ügyfélregiszter létrehozásáról és az ezzel kapcsolatos nyilvántartásba vételről szóló 141/2003. (IX. 9.) Korm. Rendelet módosításáról
126. 42/2008. (IV. 4.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott egységes területalapú támogatásokhoz (SAPS) kapcsolódó 2008. évi kiegészítő nemzeti támogatások (top up) igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről

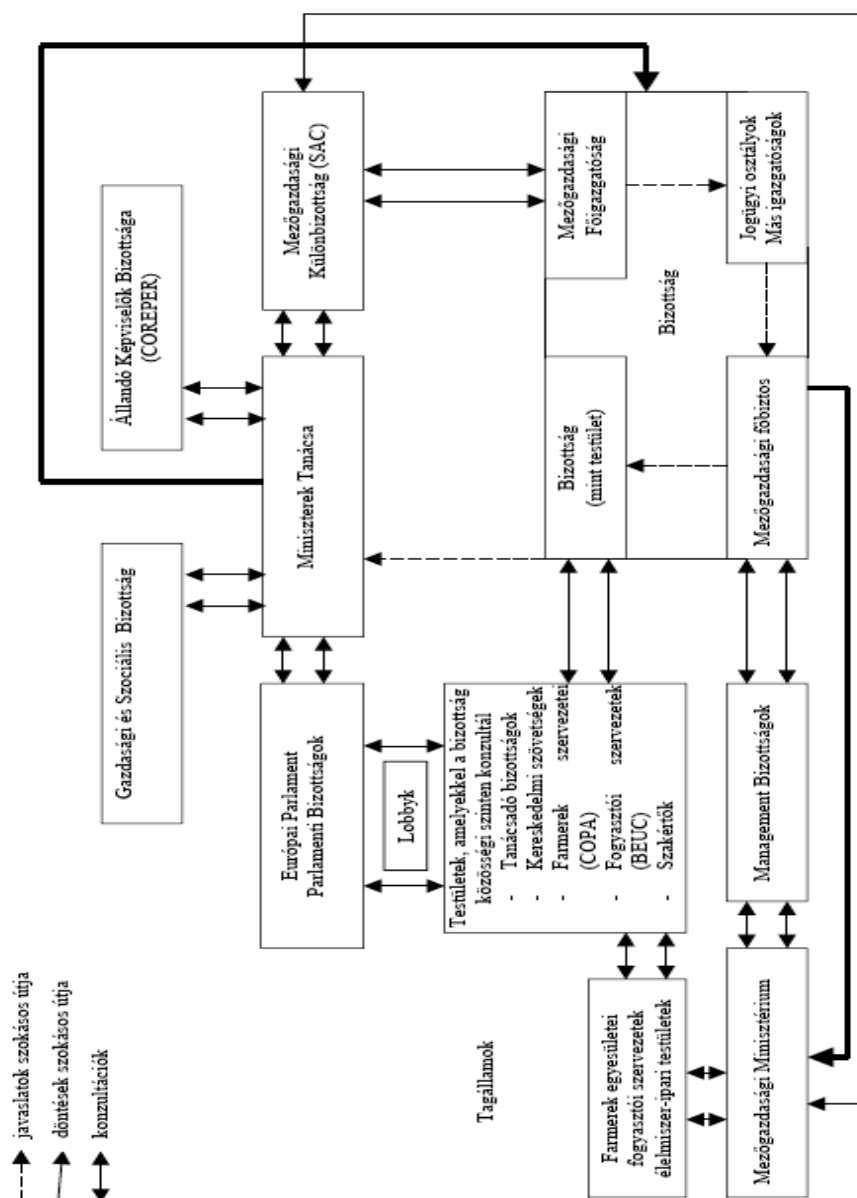
### ***Magyar és idegen nyelvű honlapok:***

127. <http://www.euro-know.org> A to Z Europe
128. <http://europa.eu.int> Európai Unió
129. <http://www.eudor.com> Az EU hivatalos dokumentumai
130. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> EUROSTAT
131. <http://www.zmp.de/> Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle GmbH
132. [http://ec.europa.eu/agriculture/rica/index\\_en.cfm](http://ec.europa.eu/agriculture/rica/index_en.cfm) FADN
133. <http://www.fvm.hu> FVM
134. <http://www.met.hu> OMSZ

- 135. <http://www.kee.hu/borinfo>
- 136. <http://kkvka.georgikon.hu>
- 137. <http://www.agrinform.hu>
- 138. <http://www.date.hu/info/animaldb>
- 139. <http://www.celodin.hu> (<http://videk.celodin.hu>)
- 140. <http://www.takarnet.hu>
- 141. <http://www.meh.hu/>
- 142. <http://www.ekormanyzat.hu/> MEH
- 143. <http://miau.gau.hu>
- 144. <http://www.katki.hu>
- 145. <http://www.nfh.hu>
- 146. <http://www.aki.hu>
- 147. <http://www.agrarkapu.hu>
- 148. <http://www.agroforum.hu>
- 149. <http://www.terport.hu>
- 150. <http://www.aik.hu>
- 151. <http://www.ams.usda.gov>; Mezőgazdasági Minisztérium Piaci Információs Szolgálatának ismertetése

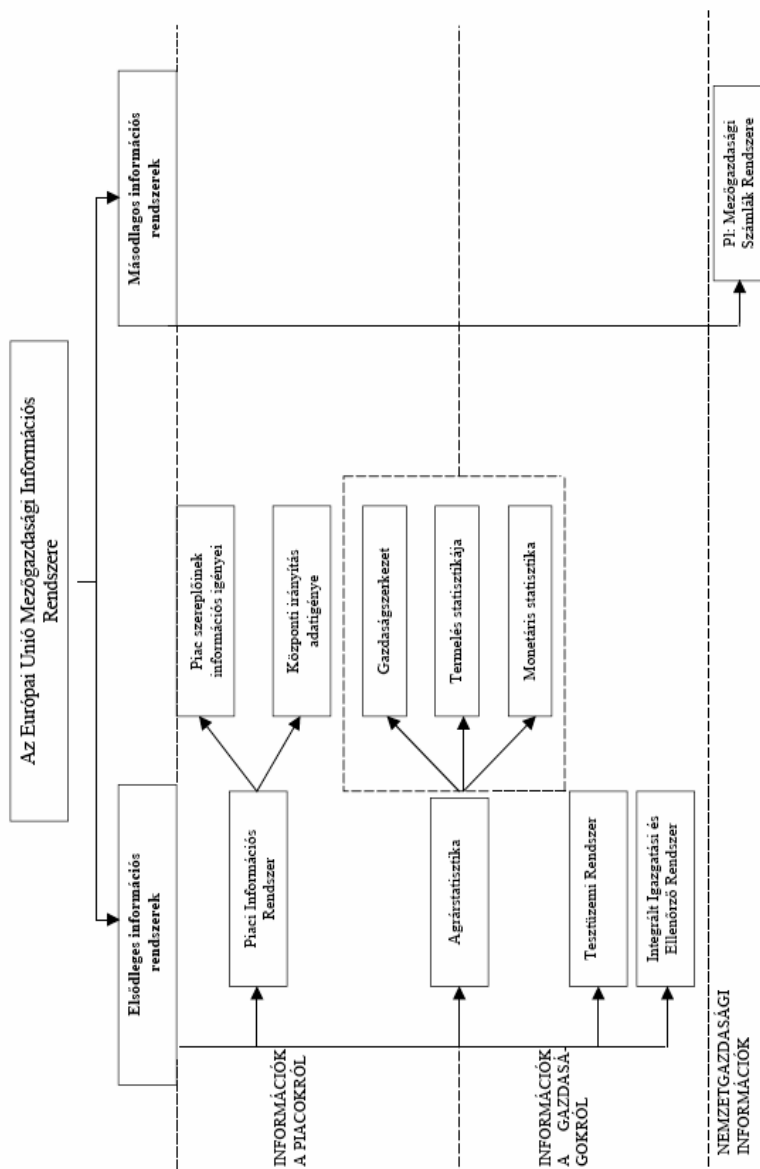
## MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A Közös Agrárpolitika döntési rendszere



Forrás: CAP monitor (1994) in KAPRONCZAI (2003)

2. számú melléklet: Az EU Mezőgazdasági Információs rendszere



Forrás: KAPRONCZAI (2003)

**3. számú melléklet: Kérdőív mezőgazdasági termelők részére**

**1. Hol végzi mezőgazdasági tevékenységét?**

Megye:.....Település(ek):.....

**2. Milyen formában végzi mezőgazdasági tevékenységét?**

főfoglalkozásuként                      mellékfoglalkozásuként  
nyugdíjasként

**3. Milyen formában gazdálkodik?**

őstermelő      egyéni vállalkozó      családi gazdaság  
társas vállalkozás      egyéb .....

**4. Milyen iskolai végzettséggel rendelkezik?**

általános iskolai                      középfokú                      felsőfokú

**5. Van- e mezőgazdasági képesítése?**

nincs                      van

Ha van, milyen? (pl. aranykalászos, ezüstkalászos tanfolyam, stb.)  
.....

**6. Mi jellemző a gazdaságára méret alapján?**

0-5 ha                      5-10 ha                      10-50                      50-100 ha  
100-300 ha                      300 ha felett

**7. Milyen mezőgazdasági tevékenységet végez?**

növénytermesztés: termesztett

növény(ek):.....

állattenyésztés      tartott állat(ok):      - .....: .....db

- .....: .....db

- .....: .....db

- .....: .....db

vegyes                      ezen belül:.....

**8. Volt lehetősége az EU nyilvántartási rendszerének megismerésére?**

igen                      nem

Ha igen, milyen módon?

csoportos szaktanácsadás keretében

falugazdász tájékoztatásából  
sajtóból  
oktatás keretében Milyen oktatás keretében?.....

**9. Elégedett-e a jelenlegi uniós nyilvántartási rendszerrel?**

igen nem Ha nem: szigorítaná . egyszerűsíténé  
egyéb .....

Javaslat: .....

**10. Vesz igénybe segítséget nyilvántartási kötelezettségének teljesítéséhez?**

nem, magam végzem  
a családom egyik tagja vagy a család közösen végzi  
igen, külső személy vagy könyvelő iroda segítségét

**11. Vezet naprakész nyilvántartást gazdaságában?**

igen  
nem  
egyszeres könyvelést  
kettős könyvelést  
pénztárkönyvet-naplófőkönyvet  
legegyszerűbb bevétel-költség nyilvántartást  
tőke jövedelmek nyilvántartását  
tárgyi eszközök, nem anyagi javak nyilvántartását  
beruházási és felújítási költség-nyilvántartást  
leltárt  
pincekönyvet  
munkabérek, személyi jellegű kifizetések nyilvántartását  
gépjármű-használati (út-) nyilvántartást  
szigorú számadású nyomtatványok nyilvántartását  
Egyebet:.....

**12. Ha nem vezet semmilyen nyilvántartást a mezőgazdasági tevékenységéről, annak mi az oka?**

Nem tudok könyvelni, nyilvántartást vezetni.

Nincs szükségem alaposabb információra, illetve nyilvántartásra a gazdálkodásomról

Egyéb:.....

**13. Ha van ilyen belső nyilvántartási rendszere, azt hogyan készíti?**

papír alapon                      számítógépen

**14. Szükségesnek érzi-e a naprakész informáltság érdekében számítógépes program alkalmazását?**    igen    nem

Ha igen, milyen programot tart(ana) a legalkalmasabb módszernek?

Microsoft Excel programot

egyéb számítógépes programot

**15. Igényelné, hogy egy programkészítő cég ilyen számítógépes programot értékesítsen?**                      igen    nem

**16. Szükségesnek látja saját nyilvántartási (információs) rendszerének továbbfejlesztését?**                      igen    nem

**17. Halott már valamilyen vállalatirányítási rendszerről (SAP, Oracle, stb.)?**                      igen    nem

**18. Döntései megalapozásához általában milyen információbázisra támaszkodik?**

A    rendeletek

B    szaktanácsadó

C    könyvelő

D    partnervállalkozás

E    falugazdász

F    szakmai rendezvény

G    média

H    egyéb:.....

**Kérjük, rangsorolja az Ön által használt információforrásokat azok használatának gyakorisága szerint!(1.= leggyakrabban, 8.=legritkábban)**

1.    2.    3.    4.    5.    6.    7.    8.



**19. Ön használ munkája során internetet?**

igen                      ritkán                      soha

**20. Mennyire igényli az alábbi információkat? Kérem, értékelje 1-től 5-ig! (1=nem igénylem, 5=nagyon szükséges)**

Támogatási, pályázati lehetőségek	1	2	3	4	5
Pénzügyi információk	1	2	3	4	5
Értékesítési lehetőségek	1	2	3	4	5
Marketing	1	2	3	4	5
Humán erőforrás fejlesztés	1	2	3	4	5
Szövetkezési lehetőségek	1	2	3	4	5
EU szabályozás, rendeletek, törvények	1	2	3	4	5
Műszaki, technológiai információk	1	2	3	4	5
Jogi információk	1	2	3	4	5
Vállalatvezetési információk	1	2	3	4	5
Nyilvántartási kötelezettségekről tájékoztatók	1	2	3	4	5

**21. Vannak olyan gazdálkodási adatok, amelyekre szüksége volna a tisztánlátáshoz, de azok nem, vagy túl későn állnak rendelkezésre?**

nincs      van      Ha van, melyek ezek?.....

**22. Véleménye szerint javítanák a gazdálkodás biztonságát a fent említett információk, illetve ha azok aktuálisabbak lennének?**

nem                      igen, kismértékben                      igen, jelentősen

**23. A támogatások igénybevételének feltételeivel**

elégedett                      szigorítaná                      egyszerűsíténé  
 egyéb .....

**24. Vett-e igénybe külső segítséget az egyszerűsített területalapú kifizetések igénylésekor?**

Nem      Igen, falugazdásztól      Igen, szaktanácsadótól  
 Igen, más gazdálkodótól      egyéb:.....

**25. 2004-ben, Magyarország EU-hoz való csatlakozásától mit várt?**

- . támogatások összegének növekedését
- ~ támogatások összegének csökkenését
- ~ támogatási lehetőségek bővülését
- ~ támogatási lehetőségek csökkenését
- . adminisztráció egyszerűsödését
- ~ adminisztráció bonyolódását
- ~ stabilabb piaci viszonyokat
- ~ instabil, romló piaci viszonyokat
- ~ jobb értékesítési lehetőségeket
- ~ rosszabb értékesítési lehetőségeket
- . javuló jövedelmi viszonyokat
- ~ kedvezőtlen jövedelmi viszonyokat
- . kormány részéről kiszámíthatóbb feltételeket
- ~ egyéb.....

**26. Ön szerint a 25. pontban leírtak közül mi nem teljesült és ennek mi az oka?**

.....  
.....

Közreműködését és segítségét köszönjük!

**4. számú melléklet: Mélyinterjúk során feltett alapkérdések**

1. Mi a véleménye az agrárinformációs rendszerekről?
2. Hogyan értékelné a falugazdász hálózat munkáját?
3. Milyen információforrásokat részesít előnyben munkája során?
4. Milyen elvárásai voltak 2004-ben, Magyarország EU-csatlakozásával kapcsolatban?
5. Milyen nyilvántartásokat vezet, és hogyan értékelné belső nyilvántartási rendszerét?

## ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

	oldal
1. ábra: A Tesztüzemi Rendszer	30
2. ábra: A kutatás vizsgálatának menete	56
3. ábra: Vezet-e naprakész nyilvántartást?	70
4. ábra: Gazdálkodási forma szerinti megoszlás azok között, akik nem vezetnek naprakész nyilvántartásokat	71
5. ábra: Gazdálkodási forma szerinti megoszlás azok között, akik vezetnek naprakész nyilvántartásokat	71
6. ábra: Az AMA és a tartományi kamarák szerepe az InVeKoS-ban	75
7. ábra: A visszaérkezett kérdőívek száma	88
8. ábra: Megoszlás tevékenységi forma szerint	89
9. ábra: Megoszlás gazdálkodási forma szerint	89
10. ábra: Megoszlás iskolai végzettség szerint	90
11. ábra: Megoszlás mezőgazdasági szakképesítés szerint	90
12. ábra: Gazdasági méret szerinti megoszlás	92
13. ábra: Mezőgazdasági tevékenység szerinti megoszlás	93
14. ábra: Nyilvántartási rendszerek ismerete	93
15. ábra: Nyilvántartások naprakész vezetése	94
16. ábra: Elégedettek-e a gazdálkodók a saját maguk vezette nyilvántartásokkal?	96
17. ábra: Ki végzi el a nyilvántartások vezetésével kapcsolatos feladatokat?	96
18. ábra: Nyilvántartási rendszerek vezetésének módja	97
19. ábra: Leggyakoribb információforrások	98
20. ábra: A különböző információforrások fontossága	102
1. táblázat: 2x2-es kontingencia-táblázat (általános)	62
2. táblázat: Gazdálkodók 2004 előtti elvárásai hazánk EU-hoz való csatlakozásától	100
3. táblázat: A megkérdezett gazdálkodók döntéseik megalapozásához a következő forrásokat használják leggyakrabban	101
4. táblázat: A gazdálkodók mennyire igénylik az alábbi információkat?	103
5. táblázat: Az egyes információforrások használatuk szerinti helyezéseinek összesített táblázata, a Kendall-féle egyetértési együttható számításának alapja	104
6. táblázat: 2x2-es kontingencia-táblázat	106
7. táblázat: 2x2-es kontingencia-táblázat	107
8. táblázat: A válaszadók által megjelölt legfontosabb információforrás és az iskolai végzettség közötti kapcsolat	108
9. táblázat: Számítási segéd-táblázat (tapasztalati gyakoriság)	108
10. táblázat: Számítási segéd-táblázat (tapasztalati gyakoriság)	108
11. A Csuprov-féle mutatóhoz szükséges $\chi^2$ számítási tábla	109

## KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetemet szeretném kifejezni tudományos vezetőmnek, Dr. Nagy Frigyes professzor úrnak doktori tanulmányaim során nyújtott szakmai segítségéért, támogatásáért, valamint a Doktori Iskola vezetőjének Dr. Benedek Pál professzor úrnak, és a program vezetőjének, Dr. Tenk Antal professzor úrnak.

Külön köszönettel tartozom opponenseimnek, Burgerné Dr. Gimes Anna professzor asszonynak, Dr. Bethlendi László főosztályvezető úrnak és Dr. Kapronczai István főigazgató-helyettes úrnak, akik segítő szándékú bírálatukkal hozzájárultak doktori értekezésem végleges formába öntéséhez.

Szeretném továbbá megemlíteni munkatársaim hozzáállást, segítőkészségét – különösen Dr. Hegyi Juditot, Kalmárné Dr. Hollósi Erikát, Vincze Juditot és Dr. Kacz Károlyt kiemelve.

Továbbá köszönetet mondok a régió általam tanulmányozott mezőgazdasági kisvállalkozóinak, őstermelőinek, akik a kérdőíves felmérés, illetve a mélyinterjúk során értékes és hasznos információkat biztosítottak a számomra.

Végül, de nem utolsó sorban hálásan köszönöm családomnak, akik az elmúlt években bíztattak és gondoskodtak arról, hogy kutatásaimat zavartalanul végezhessem.

Mosonmagyaróvár, 2008. június

Káldi Judit